

Rapport nr 932

Innholdsmangfold i norske filmer og serier 2023-2025

LINE ELISE HOLMBOE, MARI TORVIK HEIAN OG BÅRD KLEPPE

Tittel: Innholdsmangfold i norske filmer og serier 2023-2025

TF-rapport nr.: Rapport nr 932

Forfatter(e): Line Elise Holmboe, Mari Torvik Heian og Bård Kleppe

Dato: 14.04.2026

ISBN: 978-82-336-0834-7

ISSN: 2703-7894

Prosjekt: Innholdsmangfold i norske filmer og serier

Prosjektleder: Line Elise Holmboe

Oppdragsgiver: Norsk filminstitutt

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf.: +47 35061500

Forord

I denne rapporten kartlegger og beskriver vi mangfold i norske filmer og serier fra årene 2023, 2024 og 2025. Rapporten er skrevet på vegne av Norsk filminstitutt som et ledd i deres systematiske arbeid for likestilling og mangfold.

Rapporten består av to deler. Den første delen presenterer en kvantitativ kartlegging av mangfold i et utvalg norske filmer og serier fra perioden. Den er utført av Bård Kleppe i samarbeid med tre vitenskapelige assistenter: Ingeborg Eika, Johanne Christensen og Mikkel Hurrød Nilsen. Kartleggingen baserer seg på en omfattende loggføring av innhold og karakterer. Den andre delen, utledes av den første, og består av kvalitative beskrivelser av innhold i ti filmer og serier og beskrivelser av mangfoldet slik det utspiller seg i filmene og seriene i utvalget. Denne delen er utført av Line Elise Holmboe og Mari Torvik Heian. Holmboe og Heian har bidratt til tekst gjennom hele rapporten. Holmboe har også ledet prosjektet.

Vi takker NFI ved Live Nermoen for oppdraget og for gode innspill til rapporten.

Bø, 24. april 2026

Line Elise Holmboe

Prosjektleder

Innhold

Forord	3
Sammendrag.....	6
Summary	8
Innledning	10
1.1 Bakgrunn og politisk kontekst.....	10
1.2 Problemstillinger og sentrale begreper	12
1.3 Gangen i rapporten.....	14
2. Kvantitativ kartlegging av innholdsmangfold	15
2.1 Kvantitativ metode og framgangsmåte	15
2.2 Kjønnsbalanse	19
2.3 Aldersmangfold	21
2.4 Etnisk mangfold	23
2.5 Seksuelt mangfold	27
2.6 Geografisk mangfold	29
2.7 Yrkesmangfold	32
2.8 Funksjonsmangfold	35
2.9 Virkemidler og mangfold	35
2.10 Oppsummering	41
3. Kvalitativ gjennomgang av innholdsmangfold	45
3.1 Etnisk mangfold	49

Hvordan kommer etnisk mangfold til uttrykk?	61
3.2 Seksuell orientering og kjønns mangfold	64
Hvordan kommer mangfold i seksuell orientering og kjønnsidentitet til uttrykk?	76
3.3 Funksjons mangfold	81
Hvordan kommer funksjons mangfold til uttrykk?	86
4. Avsluttende oppsummering	91
Fremtidig forskning	94

Sammendrag

Denne rapporten er resultat av et oppdrag fra Norsk filminstitutt. Oppdraget var todelt og bestod av en kvantitativ kartlegging og en kvalitativ gjennomgang av innholdsmangfold i norske filmer og TV-serier i årene 2023-2025. Oppdraget bestod i å kartlegge og beskrive omfang av mangfold og hvordan mangfold, etter gitte parametere, kommer til uttrykk. Parameterne omfattet kjønnsmangfold, aldersmangfold, yrkesmangfold, geografisk mangfold, etnisk mangfold, funksjonsmangfold og seksuelt mangfold.

Den kvantitative kartleggingen ble gjennomført ved å loggføre egenskaper ved filmer og serier fra de utvalgte årene, samt de seks viktigste karakterene i hver av produksjonene. Kartleggingen er lagt opp slik at den er sammenliknbar med kartleggingen som ble gjort for årene 2012, 2017 og 2022.

Til forskjell fra forrige kartlegging, er kvinneandelen i hovedroller nå noe høyere (52 prosent) enn menn. Totalt er andel kvinnelige roller fortsatt noe lavere enn mannlige roller. Ser vi utviklingen over hele seksårsperioden, finner vi en gradvis utvikling mot en jevnere kjønnsbalanse. I likhet med forrige rapport, er unge voksne overrepresentert i norske filmer og serier. Når det gjelder etnisk mangfold er skuespillere med landbakgrunn fra utenfor «vestlige» land klart underrepresentert (8 prosent), sammenlignet med befolkningen der 13 prosent har slik bakgrunn. Når det gjelder geografisk mangfold er Oslo og østlandsdialekt fortsatt overrepresentert. Det er en tydelig økning av karakterer med samisk bakgrunn representert i utvalget, sammenlignet med forrige gjennomgang.

Kartleggingen av seksuelt mangfold viser at ni prosent av karakterene var i en homofil, lesbisk eller bifil parrelasjon eller seksuell relasjon. Andelen er i tråd med SSBs anslag om at rundt sju prosent av befolkningen mellom 18 og 79 år definerer seg som lhb+ eller skeive.

Vi fant stor variasjon av yrkesmangfold i utvalget, selv om yrker som krever universitets- og høyskoleutdanning fortsatt er overrepresentert. Når det gjelder funksjonsmangfold, hadde 29 av karakterene en eller flere funksjonsnedsettelse (6 prosent), i stor grad skjulte funksjonsnedsettelse i form av psykiske lidelser.

Kartleggingen av mangfold sett i lys av virkemiddelapparatet viser en noe høyere kvinneandel i filmer som har mottatt konsulentvurdert støtte enn de som har mottatt markedsstøtte.

Den kvalitative gjennomgangen beskriver hvordan mangfold kommer til uttrykk i sju filmer og tre serier og bidrar til å nyansere den kvantitative kartleggingen.

Vi finner for det første at etnisk mangfold kommer til uttrykk gjennom tema som migrasjon, tilhørighet og diskriminering, og gjennom språk, familieforhold og kulturkollisjoner. Kjønn- og seksualitetsmangfold skildres mer nyansert og personlig, med fokus på identitet, relasjoner, normbrudd og indre konflikter. Funksjonsmangfold vises særlig gjennom karakterer med både synlige og usynlige funksjonsnedsettelse, ofte integrert i hverdagsliv og relasjoner heller enn som hovedtema alene. Disse fremstillingene legger vekt på erfaringer, sårbarhet og samspill med omgivelsene, og viser hvordan funksjonshemming påvirker identitet, deltakelse og mellommenneskelige forhold.

De øvrige mangfoldsparemetere – alder, geografi og yrke – kommer til uttrykk gjennom karakterenes livssituasjoner, miljøer og sosiale roller, og bidrar til å nyansere bildet av mangfold ved å vise hvordan ulike bakgrunner og posisjoner spiller sammen med etnisitet, kjønn, seksualitet og funksjonsevne. Flere av produksjonene viser også interseksjonalitet, der flere former for mangfold overlapper i samme karakterer eller historier.

Summary

This report was commissioned by the Norwegian Film Institute. The aim was twofold, comprising both a quantitative and a qualitative mapping of content diversity in Norwegian films and television series produced in the period 2023–2025. The objective was to document and describe the scope of diversity and how diversity, according to specified parameters, is expressed. These parameters included diversity in terms of gender, age, occupation, geography /dialects, ethnic background, disability, and sexual orientation.

The quantitative mapping was conducted by systematically recording characteristics of films and series from the selected years, as well as the six principal characters in each production. The design of the study allows for comparability with previous mappings conducted for the years 2012, 2017, and 2022.

In contrast to the previous mapping, the findings in this study indicate that women now constitute a slightly higher proportion of leading roles (52 percent) than men. Overall, however, the share of female roles remains somewhat lower than that of male roles. Examining developments over the six-year period reveals a gradual movement toward greater gender balance.

Similar to the previous report, young adults are overrepresented in Norwegian films and television series. With regards to ethnic diversity, actors with backgrounds from outside “Western” countries are clearly underrepresented (8 percent), compared to 13 percent in the general population. In terms of geographical diversity, Oslo and Eastern Norwegian dialects remain overrepresented. Yet, there is a notable increase in the representation of Sámi individuals compared to the previous review. The mapping of sexual diversity shows that nine percent of characters were depicted in homosexual, lesbian, or bisexual relationships, a proportion slightly higher than Statistics Norway’s estimate that approximately 7 percent of the population aged 18–79 identify as LGBT+ or queer.

Considerable variation was observed in occupational diversity, although professions requiring higher education remain overrepresented. Regarding diversity in disabilities, 29 characters (6 percent) were portrayed with one or more disabilities, predominantly non-visible conditions in the form of mental health disorders.

The analysis of diversity in relation to public funding schemes indicates a somewhat higher proportion of women in films receiving consultant-based funding compared to those receiving market-based funding.

The qualitative analysis describes how diversity is expressed in seven films and three television series and complements and brings nuance to our quantitative mapping.

First, ethnic diversity is articulated through themes such as migration, belonging, and discrimination, as well as through language, family relations, and cultural tensions. Gender and sexual diversity are portrayed in more nuanced and individualized ways, with an emphasis on identity, relationships, norm transgressions, and internal conflicts.

Disability diversity is primarily represented through characters with both visible and non-visible impairments, often integrated into everyday life and social relationships rather than presented as a central theme in isolation. This way of portraying disabilities illustrates how disability shapes identity, participation, and interpersonal relations and emphasizes lived experiences, vulnerability, and interaction with the surrounding environment.

The remaining diversity parameters (age, geography/dialects, and occupation) are reflected through characters' life situations, settings, and social roles. These dimensions contribute to a more nuanced understanding of diversity by demonstrating how different backgrounds and positions intersect with ethnicity, gender, sexuality, and functional ability. Several productions also depict intersectionality, where multiple dimensions of diversity overlap within the same characters or narratives.

Innledning

Norsk Filminstitutt (NFI) skal i tråd med norsk filmpolitikk jobbe langsiktig og systematisk for likestilling og mangfold. De skal bidra til å styrke mangfoldet blant innholdsskaperne, i visningsleddet og i selve innholdet i norske filmer og serier. For å kunne undersøke effekten av politikken på området og tilpasse virkemiddelapparatet i tråd med dette, trenger NFI kunnskap. NFI gjennomførte selv en enkel kartlegging av mangfold blant hovedkarakterer og biskarakterer i norske kinofilmer i perioden 2013–2020 (Mangfold på kinolerretet 2013–2020. Norsk filminstitutt). I 2023 kartla Telemarksforskning, i samarbeid med USN, innholdsmangfold i et utvalg av norske filmer og serier fra årene 2012, 2017 og 2022 (Kleppe et al. 2023). Telemarksforskning har nå gjennomført en ny mangfoldskartlegging. Kartleggingen har en kvantitativ og en kvalitativ del, hvor førstnevnte dekker omfang og sistnevnte viser eksempler på hvordan mangfoldet kommer til uttrykk. Det er mangfold i innhold, det vil si i hva det som vises på norske TV-skjermer og kinolerretet, som er gjenstand for kartlegging i de to rapportene Telemarksforskning har gjort på vegne av NFI.

1.1 Bakgrunn og politisk kontekst

Norsk filminstitutt (NFI) er statens sentrale forvaltningsorgan på film- og spillområdet, underlagt Kulturdepartementet. NFI fremmer norsk kultur ved å gi tilskudd til utvikling, produksjon og formidling av norske filmer, serier og dataspill, samt bistå med lansering i inn- og utland. NFIs arbeid med likestilling og mangfold springer ut av både politiske føringer og den bredere samfunnsdebatten om temaet. Sentralt for de politiske føringene står likestillings- og diskrimineringsloven (2017), som har til formål å fremme likestilling og hindre diskriminering på bakgrunn av blant annet kjønn, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Flere politiske handlingsplaner på nasjonalt nivå handler om mangfold og likestilling. NFI er omfattet av forskrift om kringkasting § 3-5 e., hvor det fremkommer at i prioritering mellom søknader

skal det legges vekt på mangfold i skaper-, innholds- og brukerleddet, og kjønnsbalanse.¹ Som bakgrunn for NFIs arbeids med mangfold og likestilling, ligger en omfattende politisk satsing i form av flere politiske handlingsplaner og strategier. De mest sentrale er:

- ◆ Regjeringens handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold (2023-2026)
- ◆ Alle inkludert! Handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftaktiviteter 2024-2026,
- ◆ En rettferdig verden er en likestilt verden. Handlingsplan for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling i Norges utenriks- og utviklingspolitikk 2023-2030
- ◆ Et samfunn for alle – Likestilling, demokrati og menneskerettigheter. Handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse 2020-2025 (forlenget til 2026)
- ◆ Regjeringens strategi for likestilling mellom kvinner og menn 2025-2030.

I senere år har NFI jobbet systematisk med å øke mangfoldet i norsk film, både i form av produksjon og tilbud. I utdrag fra deres samfunnsoppdrag, slik det er formulert på NFIs nettsider, står det:

«For å styrke norsk og samisk språk, identitet og kultur er det viktig at bevilgningene bidrar til produksjon og formidling av audiovisuelt innhold av høy kvalitet på norsk og samisk språk. Bevilgningene skal stimulere til et mangfoldig og tilgjengelig tilbud av audiovisuelt innhold med høy kvalitet, som styrker demokratiet gjennom å vekke engasjement og tilrettelegge for meningsbryting. Bevilgningene skal bidra til likestilling og mangfold i de audiovisuelle bransjene.» (NFI.no, lest april 2026).

Satsingen på mangfold fra NFIs side har ført til flere tiltak. I 2019 lanserte NFI nye retningslinjer for mangfold for norsk filmproduksjon basert på en mangfoldsforståelse som omfatter både kjønn og ulike minoritetsbakgrunner (inkludert etnisitet, funksjonsnedsettelse, seksuell identitet m.m.), ved navn *NFI Handlingsplan for inkludering og representativitet i norsk film og filmkultur 2019–2023*. NFI har også etablert en rapporteringsordning for søkere til visse tilskuddsordninger, hvor søkerne må fylle ut rubrikken «egenmelding mangfold og inkludering». Der skal både innholdsmangfold, mangfold blant filmkarakterer og skuespillere, mangfold i handlingen, skapermangfold og mangfoldet bak kamera,

¹ Forskrift om tilskudd til audiovisuell produksjon: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-10-31-1264> (lest april 2026).

rapporteres. NFI har flere mangfoldstiltak hvor samisk film og – filmskapere inngår, som talentutviklingsprogrammet UP.² Av nyere tiltak er innføringen av etterskuddsvis belønning av mangfold i markedsordningen, gjeldende fra 1. januar 2025. Aktivitet av nyere dato, er også NFIs panel om mangfold og inkludering på filmfestivalen i Cannes i mai 2025.³

Som del av arbeidet med mangfold, bestilte NFI i 2023 en kartlegging av innholdsmangfold i filmer og serier for årene 2017, 2020 og 2022, som ble utført av Telemarksforskning (Kleppe et al. 2023). I denne rapporten kom det fram at nesten to av tre av de viktigste rollene spilles av menn, og at funksjonshemmede og personer med annen seksuell orientering enn heterofile er underrepresentert i norske filmer og serier. 19 av de 580 karakterene vi kartla i 2023, hadde en eller flere synlige funksjonshindringer. Kartleggingen viste også at kun 4 prosent av de norske karakterene i utvalget av filmer og serier hadde en annen landbakgrunn enn norsk, mot 20 prosent i befolkningen ellers. Kun én av de 580 karakterene hadde samisk opphav. Videre viste gjennomgangen at østlandsk dialekt var overrepresentert blant karakterene (over 70 prosent). Filmer som hadde fått NFI-tilskudd og serier produsert av NRK, hadde et noe større mangfold i form av etnisk bakgrunn og seksuell orientering enn andre filmer og serier (ibid). På bakgrunn av dette ønsker NFI en ny kartlegging av mangfold i norsk film.

1.2 Problemstillinger og sentrale begreper

I dette oppdraget har vi seks spørsmål, som til sammen utgjør mandatet for prosjektet. På samme måte som forrige kartlegging, har vi lagt opp til et todelt forskningsdesign, med en kvantitativ og en kvalitativ del.

Følgende forskningsspørsmål ligger til grunn for kartleggingen:

1. Er det forskjeller i mangfold mellom filmer og serier?
2. Har det skjedd endringer i mangfoldet over tid?

² UP: <https://www.nfi.no/talent-og-mangfold/up> (lest april 2026).

³ <https://www.nfi.no/nyheter/norsk-filminstitutt-med-panel-i-cannes-om-film-og-mangfold> lest 26.november 2025.

3. Er det forskjell mellom produksjoner med barn og med voksne som målgruppe?
4. Er det forskjell mellom de filmene og seriene som har fått markedsvurdert tilskudd, konsulentvurdert tilskudd eller ingen tilskudd fra NFI?
5. Er det forskjell mellom serier som er bestilt eller produsert av NRK og serier produsert av/for andre kanaler eller plattformer?
6. Hvordan kommer mangfold til uttrykk i norske filmer og serier i utvalget?

Spørsmålene besvares både kvantitativt, i de første kapitlene av rapporten, og kvalitativt, i rapportens kapittel 3. Den kvalitative kartleggingen bidrar til å konkretisere og fylle ut den kvantitative kartleggingen. Både i den kvantitative og kvalitative delen av rapporten kartlegges mangfold med utgangspunkt i følgende sju kategorier: kjønnsbalanse, aldersmangfold, etnisk mangfold, seksuelt mangfold, geografisk mangfold, yrkesmangfold og funksjonsmangfold. Kategoriseringen fanger også opp roller/karakterer som representerer flere minoritetsstatuser, ofte omtalt som *interseksjonalitet* (Crenshaw, 1989).

De sju kategoriene er operasjonalisert på tilsvarende måte som i forrige kartlegging (Kleppe et al. 2023), og er som følger:

Kjønnsmangfold: Menn, kvinner og personer med annen kjønnsidentitet.

Aldersmangfold: Inndeling i følgende alderskategorier: 0-15 år, 16-24 år, 25-44 år, 45-66 år, 67+ år.

Etnisk mangfold: Norge, Europa, Asia, Afrika, USA og Canada, Sør-Amerika (inndelingen tilsvarer SSBs inndeling i landbakgrunn).

Seksuelt mangfold: Seksuell orientering er inndelt i majoritet (heterofile) og minoritet (homofile, lesbiske og bifile).

Geografisk mangfold: Fylke handlingen er langt til. Eventuelt utland og fiktive steder (som nisseland eller Kardemomme by).

Språklig mangfold: I form av geografisk dialektmangfold fordelt på Østlandet, Vestlandet, Nord-Norge og Trøndelag, i tillegg til eventuelle andre språk.

Yrkesmangfold: Hoved- og birollekarakterenes yrke.

Funksjonsmangfold: Synlige og/eller uttalte (i tale eller skrift) funksjonsnedsettelse blir kartlagt. Det inkluderer fysiske, kognitive, psykiske og sammensatte eller usynlige funksjonsnedsettelse.

De syv parametrene er undersøkt gjennom en kvantitativ og en kvalitativ kartlegging, som til sammen gir svar på omfanget av mangfold og hvordan dette kommer til uttrykk på lærer. En detaljert beskrivelse av framgangsmåte, innleder hvert empirisk kapittel.

1.3 Gangen i rapporten

I tillegg til dette første innledende kapittelet, består rapporten av to empiriske kapitler og et oppsummeringskapittel. Kapittel 2 er en kvantitativ kartlegging av innholdsmangfold i et utvalg på totalt 85 filmer og serier fra 2023, 2024 og 2025. Her gjøres det først rede for data og metode, etterfulgt av presentasjon av innholdsmangfoldet fordelt på de sju parametrene. Kapittel 3 består av kvalitative beskrivelser av et utvalg på ti filmer og serier samt en presentasjon av hvordan mangfoldet kommer til uttrykk.

Rapporten avrundes med en oppsummering av funnene i kapittel 2 og 3, peker på utvikling og tendenser i materialet som helhet, i tillegg til refleksjoner om fremtidig forskning på tema.

2. Kvantitativ kartlegging av innholdsmangfold

Først i denne rapporten er en kartlegging av mangfold i til sammen 85 filmer og serier utgitt i årene 2023-2025. Kartleggingen er lagt opp på samme måte som i rapporten *Innholdsmangfold i norske filmer og serier* fra 2023. Alle de 85 spillefilmene og seriene som har inngått i datamaterialet har blitt loggført med utgangspunkt i mangfold.

Før vi presenterer kartleggingen skal vi beskrive hvordan vi har gått fram metodisk for å kartlegge filmene og seriene.

2.1 Kvantitativ metode og framgangsmåte

I den forrige rapporten presenterte vi data fra årene 2012, 2017 og 2022 (Kleppe et al. 2023). I denne rapporten presenterer vi serier og filmer fra 2023, 2024 og 2025. I beskrivelser av endringer, har vi inkludert hele tidsserien. I tilfeller der vi ikke skal vise endring, har vi benyttet de tre siste årene samlet. Dette ble også gjort i den forrige rapporten. Kapittelet er basert på en kartlegging av 85 filmer og serier som er loggført etter mangfoldparameterne beskrevet innledningsvis i rapporten. Når det gjelder film, er hele filmen loggført, mens for serier er bare første og siste episode av den aktuelle sesongen er loggført.

Tabell 1 viser antall spillefilmer og serier fra de seks årene som inngår i denne rapporten. Dette er spillefilmer lansert med ordinær kinodistribusjon og dramaserier med produksjonstilskudd fra NFI.

Tabell 1: Antall spillefilmer og serier fra 2012, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025.

	2012	2017	2022	2023	2024	2025	Totalt
Serier	7	13	15	9	2	7	53
Spillefilm	18	27	20	22	25	20	132
Totalt	25	40	35	31	27	27	185

Den første delen av kartleggingen besto i å loggføre egenskaper ved filmene og seriene. Informasjon om hvilken støtte filmene og seriene hadde mottatt og hvorvidt det var en barnefilm/-serie ble hentet fra nasjonalbibliotekets filmdatabase⁴. Videre ble lokaliseringen av *handlingen* i filmen/serien og hvilken tidsperiode handlingen utspilte seg i loggført. I tråd med de syv mangfoldsparameterne ble deretter mangfoldstemaer loggført.

I den andre delen av den kvantitative kartleggingen, ble de seks viktigste karakterene loggført. Disse seks ble valgt ut med bakgrunn i databasen TMDB, der karakterer i filmer og serier er listet opp. TMDB er en brukerstyrt database der filmselskaper og andre legger inn filmene. Rekkefølgen på rollelisten er derfor definert av de som legger filmen inn i databasen. Retningslinjene til databasen sier at rekkefølgen på rollelisten skal følge de viktigste rollene. Tabell 2 viser antall karakterer som ble loggført gjennom kartleggingen.

Tabell 2: Antall karakterer fra serier og filmer i utvalget i 2012, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025, i alt 185 filmer og serier (100 i utvalget fra 2012, 2017 og 2022 og 85 i utvalget fra 2023-2025).

	2012	2017	2022	2023	2024	2025	Totalt
Serier	40	77	82	51	10	36	296
Spillefilm	107	153	121	130	130	120	761
Totalt	147	230	203	181	140	156	1057

Kjønn, alder, språk/dialekt og nasjonalitet er undersøkt gjennom en kartlegging av filmene og serienes persongalleri. Nasjonalitet ble i all hovedsak identifisert ut fra karakterens språk. Kartleggingen av hvorvidt vedkommende spilte en hovedrolle, birolle eller en sentral birolle baserer seg på beskrivelser i TMDB samt en subjektiv vurdering gjort av loggerne. Her legger vi til grunn at hovedrollekarakteren har størst betydning for filmens narrativ eller fortelling, mens sentrale biroller eller biroller vil typisk ha narrative støttefunksjoner (jf. Bordwell og Thompson 2008).

For å kartlegge *etnisk mangfold* basert på karakterene undersøkte vi skuespillerens landbakgrunn, det vil si hvilket land skuespilleren eller foreldrene var født – altså ikke rollens landbakgrunn.

⁴ Nasjonalbibliotekets filmdatabase: <https://www.nb.no/filmografi/description> (lest april 2026).

Det er utfordrende å definere og måle etnisk mangfold. Norge har ingen registre over befolkningens etniske tilhørighet, og kvantitative studier baserer seg derfor vanligvis på data om fødeland og statsborgerskap. Å undersøke skuespillerens landbakgrunn er også den mest praktisk gjennomførbare tilnærmingen, selv om den ikke alltid samsvarer med selvidentifisert etnisitet. I denne studien er vi opptatt av representasjon, det vil si den *synlige* etnisiteten til rollene som spilles. Skuespillernes landbakgrunn brukes derfor som indikator på etnisk mangfold. Vi bygger på Statistisk sentralbyrås (SSB) definisjoner av innvandrere (personer født i utlandet med utenlandsfødte foreldre) og norskfødte med innvandrerforeldre (født i Norge av to utenlandsfødte foreldre). Vi skiller ikke mellom disse gruppene. Denne metoden har begrensninger: tredjegerasjonsinnvandrere, adopterte og personer med kun én forelder med innvandrerbakgrunn omfattes ikke, selv om de kan ha minoritetsetnisk utseende. En slik metode vil heller ikke fange opp norske minoriteter som samer eller de nasjonale minoritetene. Vi har valgt å ta utgangspunkt i etablerte statistiske definisjoner av innvandrerbakgrunn, slik de brukes av Statistisk sentralbyrå (SSB).⁵ Dette gir et transparent og etterprøvbart grunnlag for klassifisering av etnisk bakgrunn, og gjør det mulig å knytte kartleggingen til eksisterende forskning og statistikk om mangfold i Norge.

Kategoriseringen følger SSBs todelte inndeling:

Gruppe 1: Norden utenom Norge, EU/EFTA, Storbritannia, USA, Canada, Australia og New Zealand.

Gruppe 2: Øvrige land i Europa, Afrika, Asia, Amerika (utenom USA og Canada), Oseania (utenom Australia og New Zealand) og polare områder.

På denne måten kunne vi gruppere den etniske bakgrunnen i verdensdeler eller i landgrupper i tråd med SSB sine kategorier. Dette ga mulighet for å sammenligne mangfoldet blant karakterene med mangfoldet i befolkningen, slik det kommer fram av SSB sine tall for befolkningen i Norge. Rent praktisk ble dette gjort gjennom internettsøk etter skuespillere, noe som i de aller fleste tilfeller ga ønsket informasjon. Mulige feilklassifiseringer kan

⁵ Se også <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/slik-definerer-ssb-innvandrere> og <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre>

forekomme der informasjon om skuespillere mangler. Animasjons- og tegnefilmer er utelatt fra kartleggingen.

Det viste seg å være vanskeligere å kartlegge hvorvidt karakterene var *samiske* eller tilhørte en *nasjonal minoritet*, siden det i liten grad ble omtalt i beskrivelsene av skuespillerne. Dette lot seg kun gjøre i tilfeller der dette ble tydelig kommunisert eller tematisert i filmen.

Karakterens *seksuelle orientering* ble kodet i to kategorier; majoritet og minoritet, der homofile, lesbiske og bifile ble kategorisert i sistnevnte kategori. I loggføringen av seksuell orientering tok vi utgangspunkt i parrelasjoner og seksuelle relasjoner som ble eksplisitt vist eller omtalt i filmen eller serien. I øvrige tilfeller ble dette kodet til «ukjent». Tilsvarende prinsipp ble brukt i koding av *kjønnsidentitet*. I koding av *funksjonsmangfold* fulgte vi et lignende prinsipp. Her ble synlige eller uttalte funksjonshemninger eller kroniske sykdommer kodet. *Sosial bakgrunn* for karakterene ble som sist operasjonalisert gjennom koding av karakterens yrke. Dette vises eller tematiseres ofte eksplisitt i filmer og lot seg kategorisere. På bakgrunn av dette kunne vi også utlede utdanningsnivå, i alle fall hvilken utdanning som kreves for de ulike yrkene.

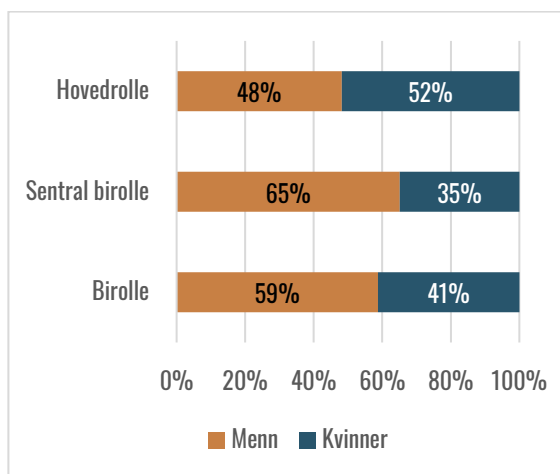
I kodingen har vi etterstrebet høyest mulig detaljeringsgrad. I råmaterialet ble derfor både landbakgrunn, dialekt, yrke og funksjonsnedsettelse kodet svært detaljert. Kodingen ble så grovkategorisert og kvalitetssikret i etterkant i hensiktsmessige kategorier. Kategoriene som ble valgt er slik empirisk utledet og kommer fram i de påfølgende delkapitlene.

2.2 Kjønnsbalanse

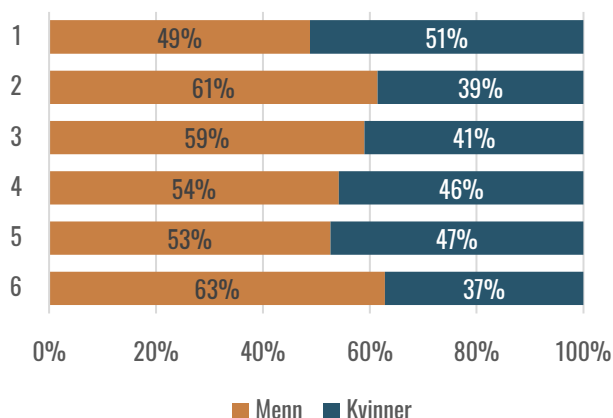
Den første kategorien vi presenterer fra kartleggingen, er kjønnsbalanse. Når vi slår sammen alle tre årene (2023–2025) og inkluderer både serier og filmer, finner vi at 56 prosent av karakterene er menn eller gutter. Dyr og andre ikke-menneskelige karakterer er holdt utenfor kartleggingen av dette.

Figur 1 viser fordelingen etter rolletype, mens figur 2 viser fordelingen basert på karakterenes plassering i TMDB-databasen. Med utgangspunkt i vår kvalitative vurdering av rolletype (figur 1) finner vi at 48 prosent av hovedrollene er mannsroller, og at 59 prosent av birollene samlet sett spilles av menn. 65 prosent av de sentrale birollene spilles av menn.

Tilsvarende finner vi også når vi legger rekkefølgen i TMDB til grunn (figur 2). Kvinneandelen er høyere i den mest sentrale rollen, men lavere for rolle nummer to og tre.

Figur 1: Kjønnsfordeling for alle filmer og serier fordelt på rolle 2023-2025 (N=481). Figuren viser fordelingen av kjønn blant karakterer fordelt på rolletype (hovedrolle, birolle og sentral birolle) i filmer og serier fra 2023–2025. Menn er i flertall i alle rollekategorier, særlig blant sentrale biroller, mens kjønnsbalansen er jevnere blant hovedroller.

Figur 2: Kjønnsfordeling for alle filmer og serier fordelt på databaserekkefølge 2023-2025 (N=479). Figuren viser kjønnsfordeling basert på karakterenes plassering i databasen TMDB. Kvinner er best representert i den viktigste rollen, men andelen kvinner synker for de neste rollene, der menn dominerer.

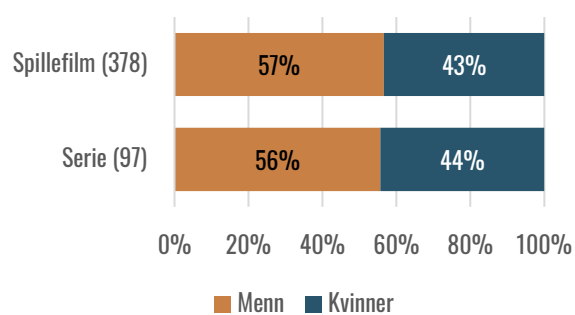
Blant de 83 seriene og filmene i utvalget finner vi én produksjon der alle seks karakterene er menn, og én produksjon som utelukkende har kvinnelige karakterer.

Når det gjelder andre kjønnsidentiteter enn menn og kvinner, fant vi i den forrige rapporten ingen karakterer som eksplisitt ble framstilt med en annen enn «tradisjonell» kjønnsidentitet. Heller ingen av produksjonene tematiserte kjønnsidentitet. I denne kartleggingen

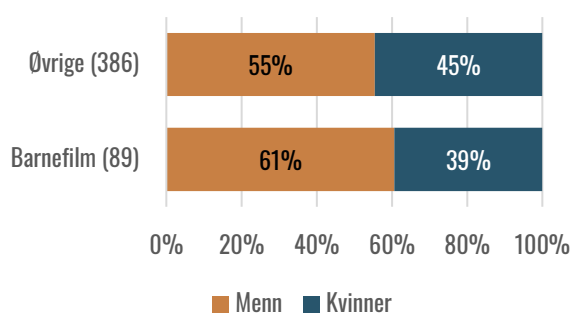
identifiserte vi tre karakterer med en annen kjønnsidentitet. To av disse forekommer i spillefilmer og én i en serie.

Figur 3 viser kjønnsfordelingen mellom serier og spillefilm. I den forrige rapporten fant vi markante forskjeller mellom filmer og serier når det gjaldt kjønnsbalanse. Den gang hadde seriene en tilnærmet lik kjønnsfordeling, mens filmene var tydelig mannsdominerte. Denne gangen fant vi ikke en tilsvarende tendens. Kvinneandelen var lik for filmer og serier.

Figur 4 viser kjønnsfordeling for barnefilmer og serier sammenlignet med øvrige filmer og serier. Som sist ser vi at kvinner er noe mindre representert i barnefilmene.

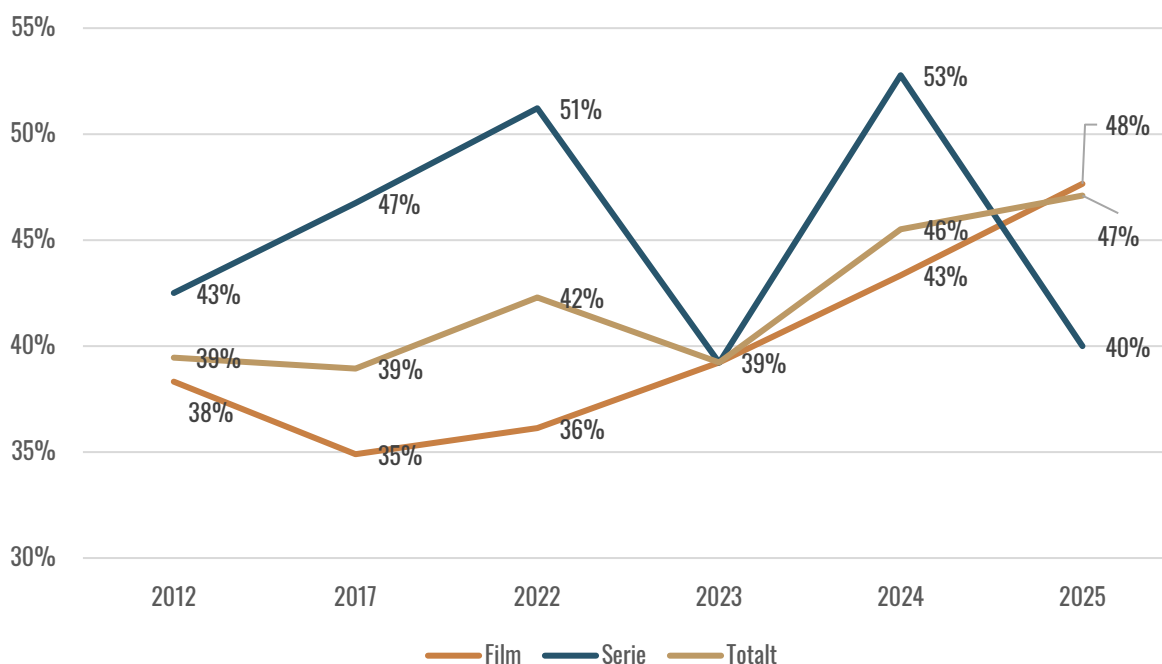

Figur 3: Kjønnsfordeling fordelt på filmer og serier (N=483). Figuren viser at kvinneandelen er omtrent lik i de to formatene.

Figur 4: Kjønnsfordeling fordelt på filmer og serier for barn sammenlignet med øvrige filmer og serier 2023, 2024 og 2025 (N=475). Kvinner er noe mindre representert i produksjoner for barn.

Figur 5 viser kvinneandel for filmer og serier i de seks årene vi har undersøkt. Her ser vi en dreining mot en jevnere kjønnsbalanse, fra 39 prosent i 2012 og 2017 til 47 prosent i 2025. For film ser vi en tydelig utjevning i tiden etter 2017, for serier er det større variasjoner.

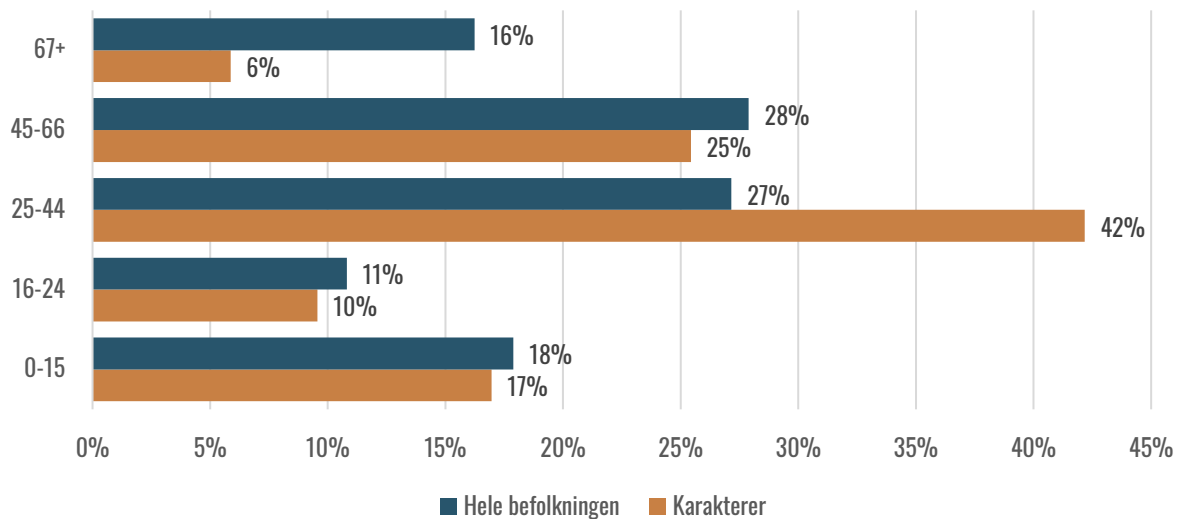

Figur 5: Kvinneandel for seks viktigste roller for årene 2012, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025 fordelt på film, serier og totalt. Figuren viser en gradvis økning i kvinneandelen over tid, med størst vekst i film.

Dersom vi avgrenser oss til hovedroller, finner vi at andelen kvinnelige hovedroller har økt betraktelig. I 2012 var det kvinner i 38 prosent av hovedrollene. I 2017 var denne andelen 32 prosent. I årene 2022 til 2024 var det tilnærmet kjønnsbalanse, mens i 2025 var det kvinner i 59 prosent av hovedrollene.

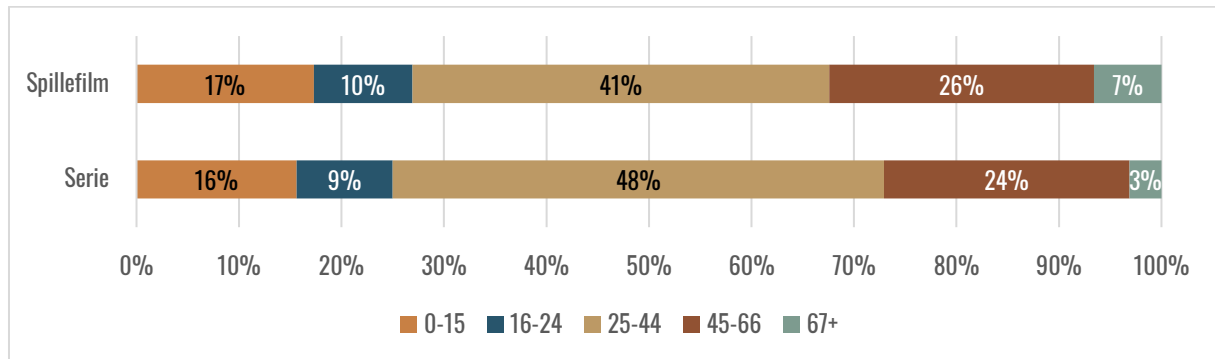
2.3 Aldersmangfold

Det neste vi skal undersøke er aldersmangfold. Her kan det være hensiktsmessig å sammenligne karakterene med hele befolkningen for å undersøke representativitet (figur 6). I likhet med i forrige rapport ser vi at unge voksne (25-44 år) er særlig overrepresentert. Grappa utgjør 27 prosent av den totale befolkningen over 6 år, mot 42 prosent av karakterene. Både barn, ungdom og eldre voksne har lik representasjon som i befolkningen ellers, mens eldre over pensjonsalder er underrepresentert.

Figur 6: Aldersfordeling i filmer og serier sammenlignet med aldersfordelingen i befolkningen (N=460). Unge voksne (25–44 år) er tydelig overrepresentert, mens eldre over pensjonsalder er underrepresentert.

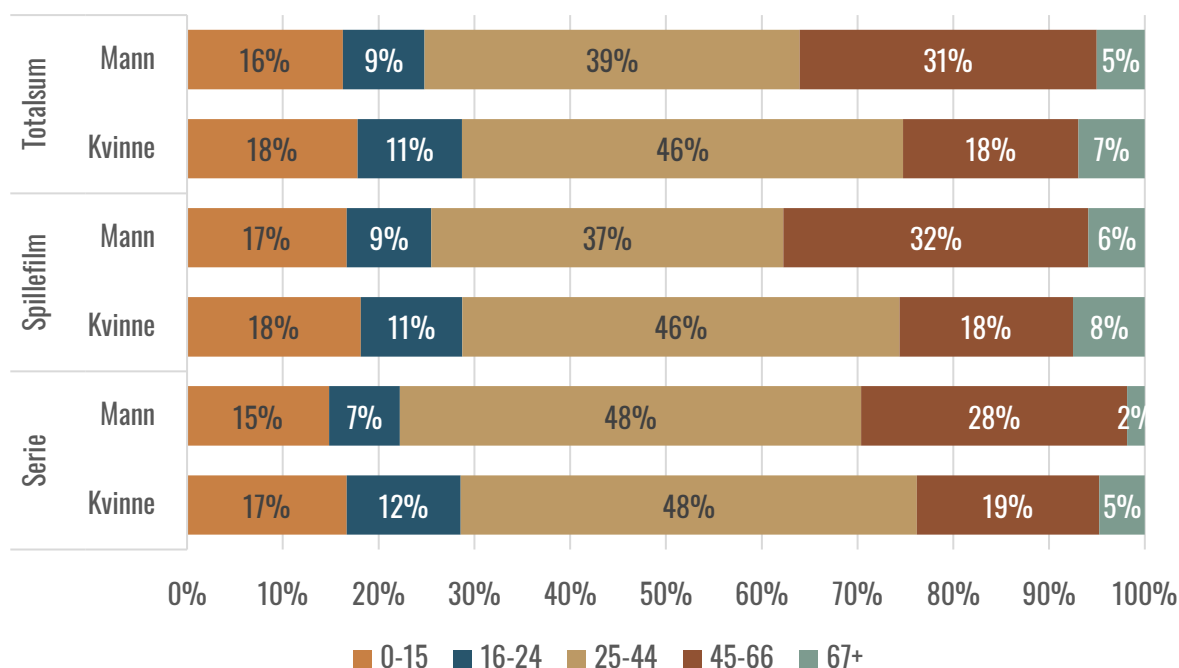
Dersom vi sammenligner filmer og serier, finner vi ikke store forskjeller. Vi ser imidlertid at det er en noe større andel unge voksne i serier.

Figur 7: Aldersfordeling i filmer og serier (N=460). Forskjellene er små, men serier har noe høyere andel unge voksne.

Til sist viser Figur 8 aldersfordeling etter kjønn. Her ser vi at de kvinne karakterene generelt er yngre enn menn. 29 prosent av de kvinnelige karakterene er under 24 år, mens 25 prosent av mennene er under 24 år. Dersom vi ser på andelen under 44 år, finner vi at 75 prosent av kvinnene er under 44 år, mens 64 prosent av mennene er det. Hva så med sammenhengen mellom kjønn, alder og format, altså serie eller spillefilm? Her kan vi som

sist kort oppsummere med at serier preges av unge kvinner (76 prosent under 44 år), mens i filmer utgjør menn mellom 45 og 66 år rundt en tredjedel.

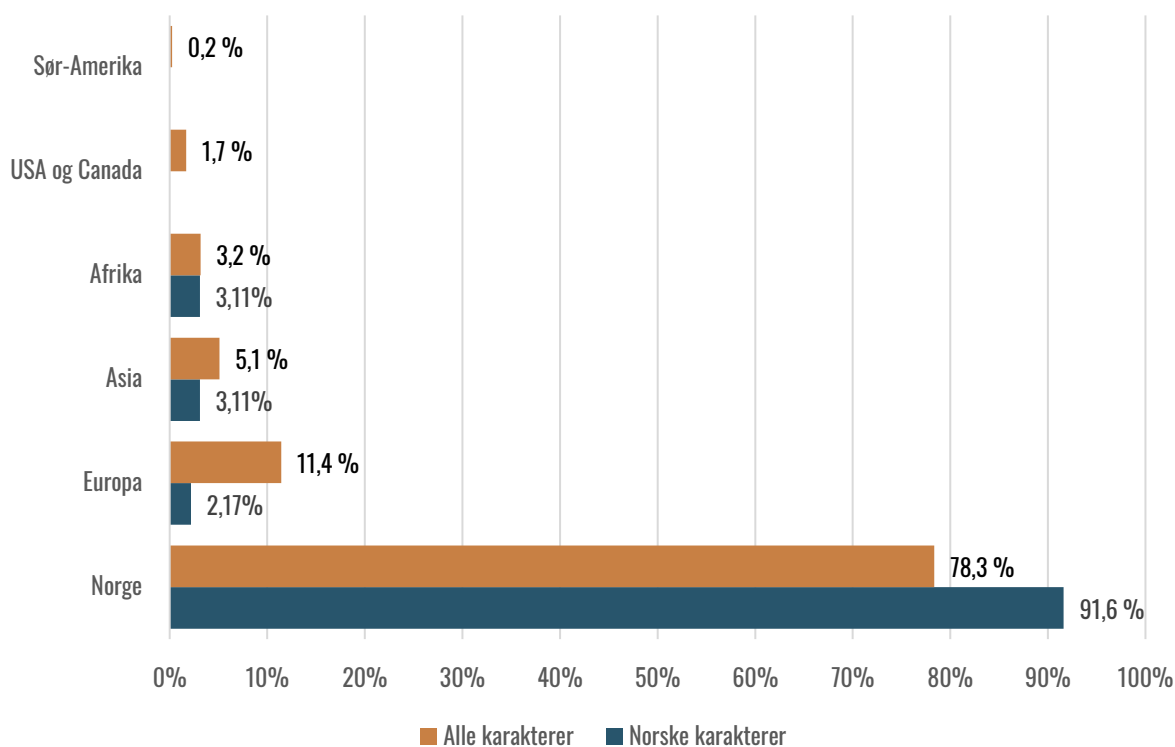
Figur 8: Aldersfordeling i filmer og serier fordelt på kjønn 2023, 2024 og 2025 (N=566). Kvinnelige karakterer er gjennomgående yngre enn mannlige karakterer.

2.4 Etnisk mangfold

Med utgangspunkt i vår operasjonalisering, hvordan ser situasjonen ut når det gjelder etnisk mangfold i norske filmer og serier? For å analysere dette, har vi valgt å skille mellom karakterer som fremstilles som norske statsborgere og karakterer som fremstilles som utenlandske. Dette skillet er analytisk, og reflekterer først og fremst karakterenes funksjon i fortellingen, ikke nødvendigvis deres faktiske nasjonale eller etniske identitet. I norske filmer der handlingen foregår i utlandet, vil det naturlig være en høy andel karakterer som fremstilles som utenlandske. Når vi kartlegger mangfold, er det derfor særlig relevant å undersøke den etniske bakgrunnen til skuespillere som spiller norske karakterer.

Figur 9 viser skuespillernes landbakgrunn fordelt på verdensdeler. Dersom vi først ser på den oransje søylen, der alle karakterer er inkludert (også dem som spiller utenlandske statsborgere), finner vi at 78 prosent av skuespillerne har landbakgrunn fra Norge. Videre

har 11 prosent landbakgrunn fra Europa, mens 5 prosent har landbakgrunn fra Asia, inkludert Midtøsten. Dersom vi kun inkluderer skuespillere som spiller norske karakterer (blå søyle), finner vi at 92 prosent har landbakgrunn fra Norge. Med andre ord, de mest sentrale rollene i norske filmer og serier i perioden 2023-2025 spilles i stor grad fortsatt av skuespillere med landbakgrunn fra Norge, mens skuespillere med bakgrunn fra andre verdensdeler utgjør en relativt liten andel. Samtidig er det verdt å minne om det metodiske poenget om at vår tilnærming ikke nødvendigvis fanger opp alle former for synlig minoritetsbakgrunn, og at andelen derfor *kan* være noe underrapportert.

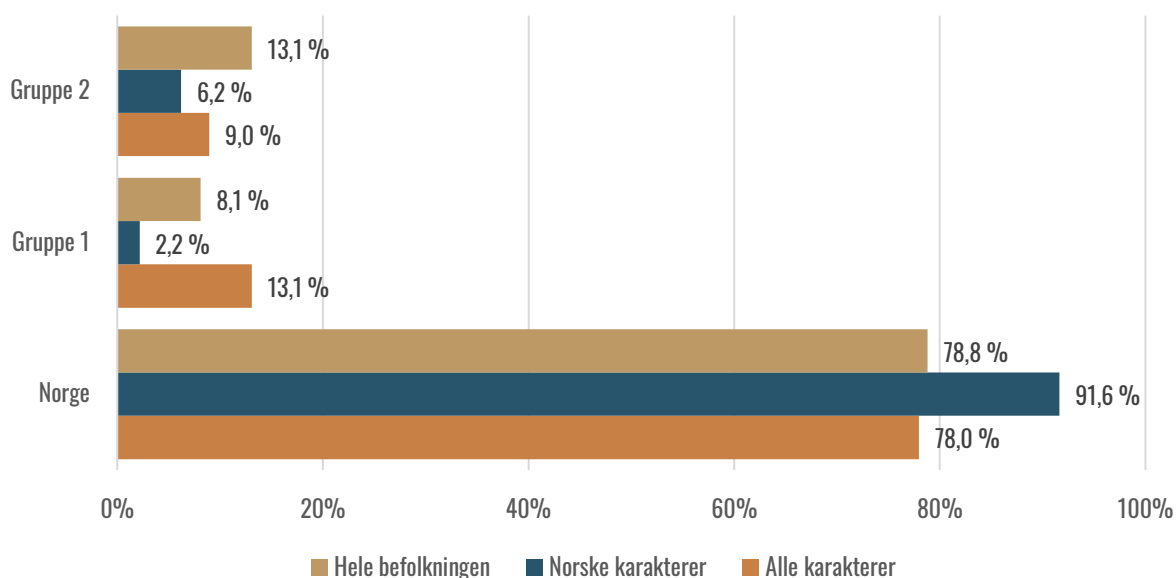

Figur 9: Skuespillernes landbakgrunn fordelt på verdensdeler i filmer og serier 2023, 2024 og 2025 (N=411/322). Flertallet har norsk bakgrunn, mens en mindre andel har bakgrunn fra Europa, Asia og andre verdensdeler.

Hvordan samsvarer dette med SSBs tall for befolkningen i Norge? Dersom vi tar utgangspunkt i SSBs todelte inndelingen av landbakgrunn, finner vi at 79 prosent av befolkningen har landbakgrunn fra Norge. Videre har 8 prosent landbakgrunn fra gruppe 1 (Europa, Nord-Amerika og Oseania) og 13,1 prosent fra gruppe 2 (Asia, Afrika og Latin-Amerika).

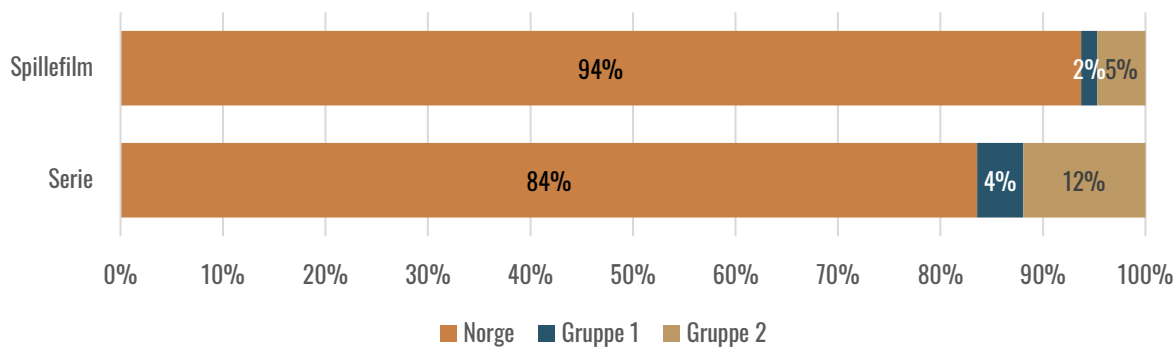
Sammenlignet med befolkningssammensetningen ser det ut til at etnisk mangfold, målt gjennom skuespillernes landbakgrunn, er noe lavere blant de mest sentrale karakterene i norske filmer og serier enn i befolkningen som helhet.

Ser vi på den oransje søylen for «alle karakterer» (figur 10), finner vi at andelen med bakgrunn fra gruppe 1 ligger omtrent på nivå med befolkningen som helhet. Flertallet av disse spiller imidlertid ikke norske karakterer. Samtidig ser vi at 6,2 prosent av de norske karakterene spilles av skuespillere med landbakgrunn fra gruppe 2. Skuespillere med annen landbakgrunn enn norsk er dermed fortsatt underrepresentert i roller som norske karakterer i norske filmer og serier.

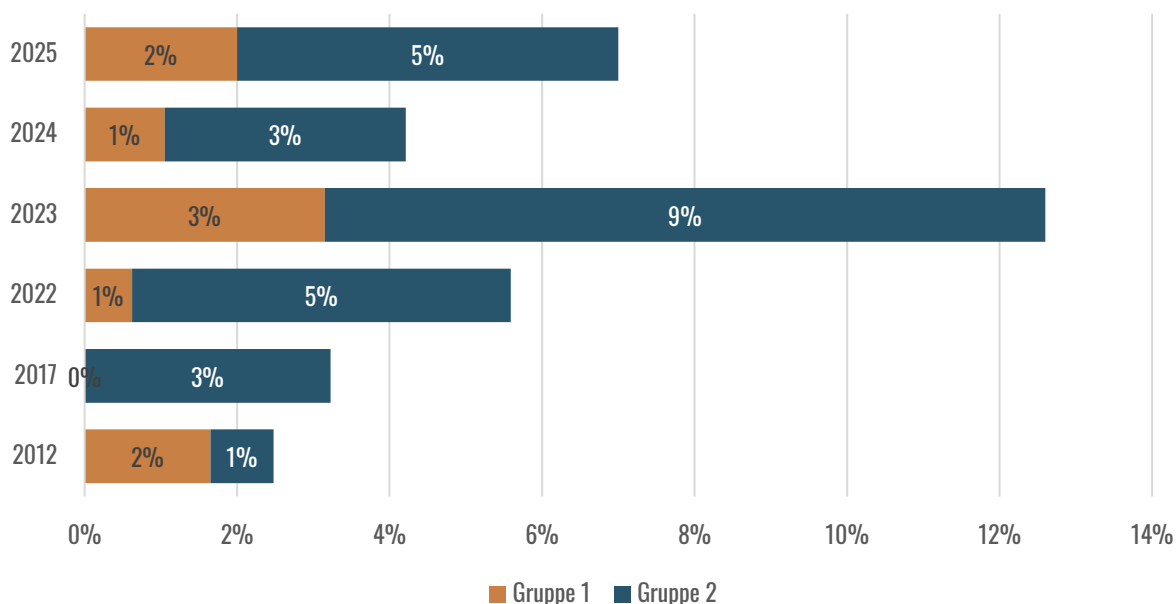
Figur 10: Skuespillerens landbakgrunn i filmer og serier 2023, 2024 og 2025 (N=411/322). Figuren viser landbakgrunn blant skuespillere, med skille mellom alle karakterer og norske karakterer. Norske karakterer spilles i stor grad av skuespillere med norsk bakgrunn.

Figur 11 viser landbakgrunn fordelt på film og serier for norske karakterer. Vi ser her at 94 prosent av karakterene i spillefilmer har landbakgrunn fra Norge, mens tilsvarende tall for karakterene i serier er 84 prosent.

Figur 11: Skuespillerens landbakgrunn fordelt på filmer og serier. Norske karakterer 2023, 2024 og 2025 (N=546). Serier har større etnisk mangfold enn spillefilmer.

Figur 12 viser andelen med landbakgrunn fra gruppe 1 og gruppe 2 i årene 2012, 2017 og 2022-2025 for norske karakterer samlet for serier og filmer. I den forrige rapporten konkluderte vi med at andelen var økende. Denne utviklingen fortsatte i 2023, mens 2024 var et år med begrenset mangfold. I 2025 økte det noe igjen. Andelen er likevel lavere enn for den norske befolkningen.

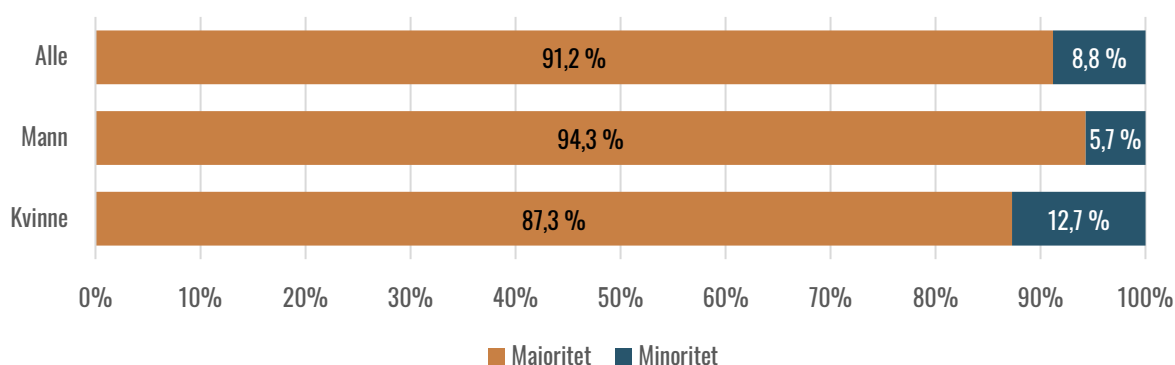
Figur 12: Skuespillerens landbakgrunn i årene 2012, 2017, 2022-2025. Norske karakterer (n=546). Figuren viser variasjon mellom år, med en svak økning over tid, men fortsatt lavere mangfold enn i befolkningen.

Når det gjelder representasjonen av nasjonale minoriteter og samer, var dette grupper som nær sagt var fraværende i den forrige undersøkelsen der vi kartla årene 2012, 2017 og 2022. I årene 2023-2025 har det skjedd en betydelig endring. Av totalt 477 karakterer i denne perioden er 20 karakterer samiske eller fra en nasjonal minoritet. Dette gir en andel på fire prosent. Økningen skyldes delvis at det er tre samiske filmer i utvalget – Eallo-gierdu - 'The Tundra Within Me, La elva leve og Heajastallan/Bryllupsfesten – men også at det er flere samiske karakterer i andre filmer. Det skal imidlertid legges til at vi ikke har identifisert nasjonale minoriteter eller personer med samisk bakgrunn i filmer der dette ikke tematiseres. Økningen i samisk representasjon skjer i en periode hvor samiske perspektiver har vært tydeligere prioritert politisk og institusjonelt.

2.5 Seksuelt mangfold

Karakterens seksuelle orientering ble kodet i de to kategoriene majoritet og minoritet, der homofile, lesbiske og bifile ble kategorisert i sistnevnte kategori. I kodingen tok vi utgangspunkt i parrelasjoner og seksuelle relasjoner som ble eksplisitt vist eller omtalt. Dette gjaldt for 284 av 477 karakterer.

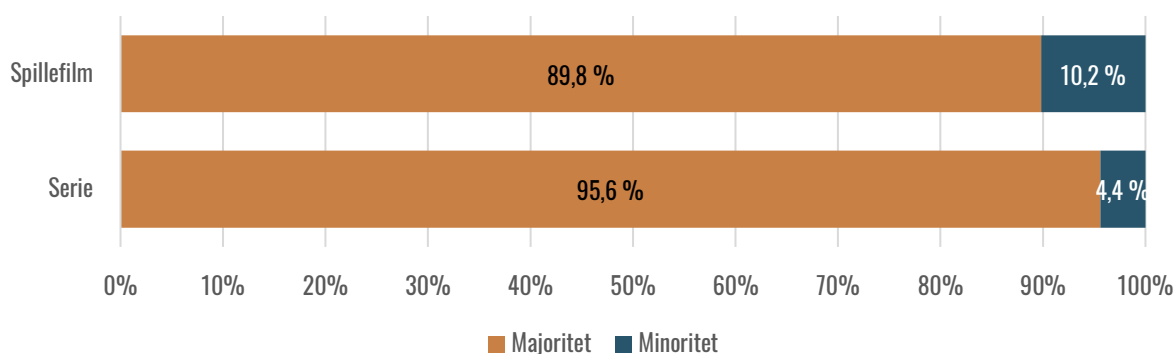
Figur 14 viser at 9 prosent av alle karakterene hadde en homofil, lesbisk eller bifil parrelasjon eller seksuell relasjon. Som vi ser av figuren, er det flere kvinnelige enn mannlige karakterer som gestalter en slik relasjon.

Figur 13: Skuespillerens seksuelle legning etter kjønn. N=284. Figuren viser andel karakterer med homofil, lesbisk eller bifil relasjon, fordelt på kjønn. Kvinner er noe oftere representert enn menn i slike relasjoner.

Dersom vi skiller mellom film og serier, finner vi at det seksuelle mangfoldet er størst i filmer. Her utgjør homofile, lesbiske eller bifile karakterframstillinger 10,2 prosent mens tilsvarende tall for serier er 4,4 prosent. I den forrige undersøkelsen var det i seriene vi fant det største mangfoldet, så dette varierer nok en del.

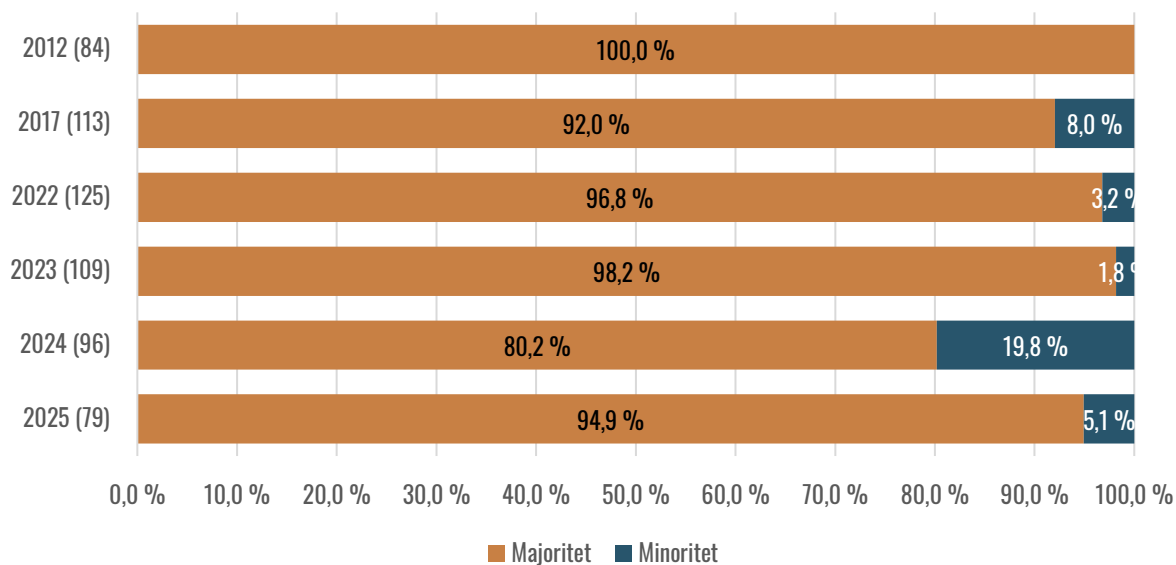
Det finnes begrenset med sammenlignbare tall for dette i den norske befolkningen, men i 2021 gjennomførte SSB en surveyundersøkelse der de kom fram til at om lag 7 prosent av befolkningen mellom 18 og 79 definerte seg som lhb+ eller skeive⁶. Vi har definert dette som personer som i undersøkelsen har svart at de regner seg selv for å være homofil eller lesbisk, bifil eller annet, eller at de er seksuelt tiltrukket av alle kjønn eller annet. Ut fra dette, kan vi si at andelen karakterer med en homofil, lesbisk eller bifil relasjon i datamaterialet vårt ligger på et nivå som er sammenlignbart med, om enn noe høyere enn, det SSBs tall sier om befolkningen ellers.

Figur 14: Skuespillerens seksuelle legning etter film og serie. N=284. Andelen er høyere i film enn i serier.

Figur 16 viser endring over tid. Denne viser først og fremst at det er variasjoner fra ett år til ett annet. I 2024 var det mange filmer som inneholdt seksuelt mangfold.

6 <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/1-av-3-skeive-lite-tilfreds-med-egen-psykisk-helse>

Figur 15: Skuespillerens seksuelle legning i 2012, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025. N i parentes. Figuren viser variasjoner mellom år, uten en tydelig trend.

2.6 Geografisk mangfold

Tabell 2 viser hvor hoveddelen av handlingen skjer i filmer og serier for årene vi har kartlagt i de to studiene⁷. Dersom vi kun inkluderer filmer og serier for hele perioden der handlingen er lagt til Norge, ser vi at handlingen i 29 prosent av alle filmer og serier er lagt til Oslo. Videre ser vi at handlingen i filmer også legges til andre steder på Østlandet og til Nord Norge.

Tabell 3: Lokasjon for filmer og serier.

Sted	2012	2017	2022	2023	2024	2025	Samlet
Oslo	6	12	9	7	10	8	52
Ukjent/fiktivt	7	13	7	6	4	4	41
Flere steder	1	4	4	7	4	4	24
Østlandet ellers	5	2	9	1	3	1	21
Nord-Norge	1	4	2	5	3	3	18
Vestlandet	4	4	2	1	1	2	14
Utland	1	1	1	2		4	9

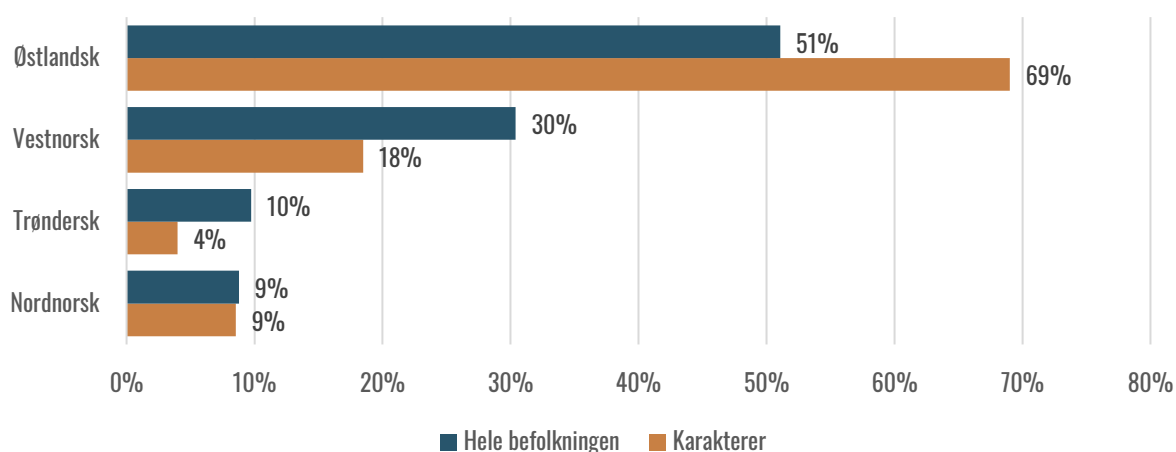
⁷ For serier har vi loggført de to første samt den siste episoden i hver sesong.

Trøndelag			1	1		1	3
Sørlandet				1	1		2
Totalt	25	40	35	31	26	27	184
Andel Oslo	24 %	30 %	31 %	23 %	35 %	30 %	29 %

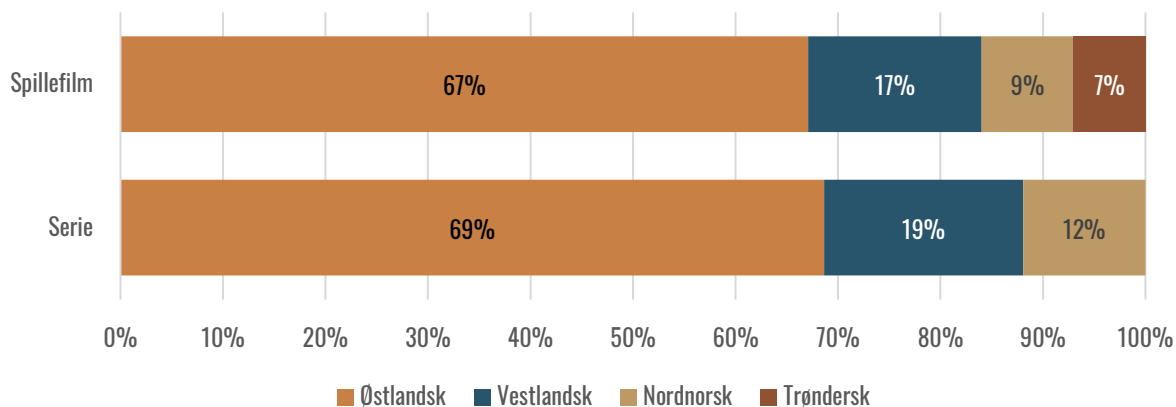
Ser vi på det geografiske mangfoldet blant karakterene målt gjennom dialektbruk, finner vi et lignende mønster. Figur 17 viser hvordan karakterene fordeler seg på de fire dialektområdene østlandsk, vestnorsk, trøndersk og nordnorsk. I figuren har vi også lagt inn antall innbyggere i de ulike dialektområdene. Dette samsvarer ikke helt med hvor mange som faktisk snakker de ulike dialektene, men gir en god indikasjon på omfang og dermed representativitet.

Figuren viser at 69 prosent av karakterene snakker østlandske dialekter, 18 prosent vestlandske dialekter, 9 prosent nordnorske dialekter og 4 prosent trønderske dialekter. Sammenlignet med befolkningsfordelingen i disse landsdelene er østlandsk tydelig overrepresentert i film og serier.

Når vi undersøker ulikheter mellom film og serier (figur 18), ser vi at det var små forskjeller de siste tre årene.

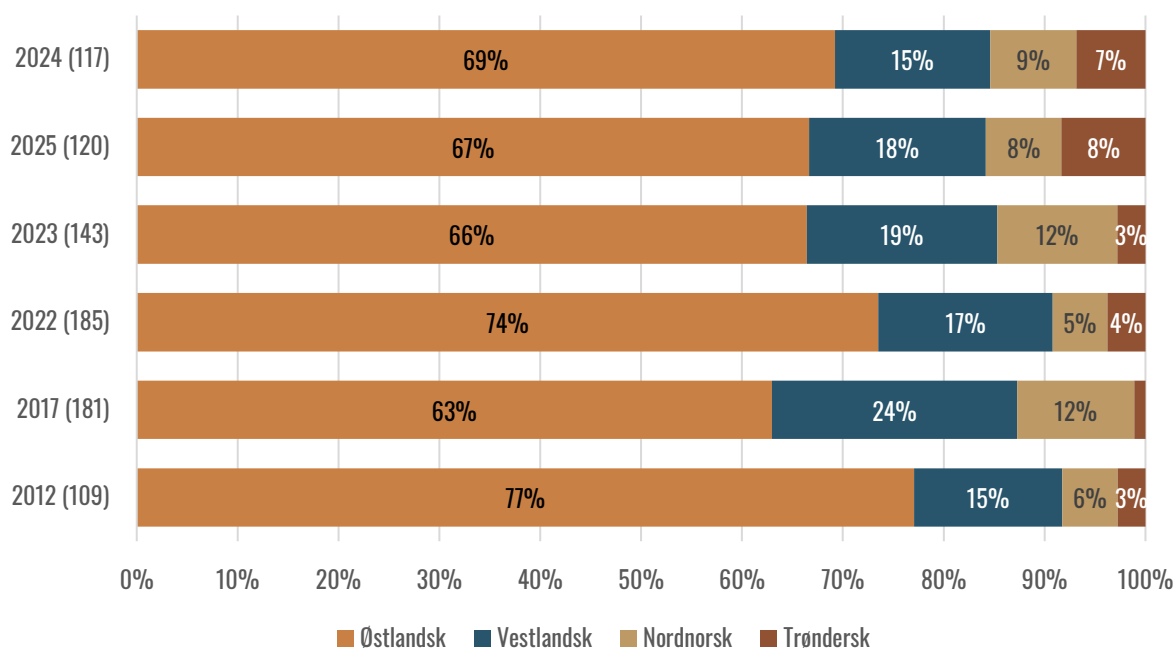

Figur 16: Dialekt på karakter gruppert i fire hovedgrupper sammenlignet med andel bosatt i tilsvarende dialektområdet (N=380). Østlandsdialekter er tydelig overrepresentert.

Figur 18: Dialekt på karakter for filmer og serier i årene 2013, 2024 og 2025 (N=380). Forskjellene mellom formåtene er små.

Har det så skjedd en endring når det gjelder dialektbruk i filmer? Figur 19 viser filmer og serier samlet for de seks årene. Vi ser ikke noen tydelig utvikling i den ene eller andre retningen, men heller noe variasjon mellom årene.

Figur 19: Dialekt på karakter for filmer og serier i årene 2012, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025. N i parentes. Figuren viser variasjoner mellom år uten tydelig utvikling.

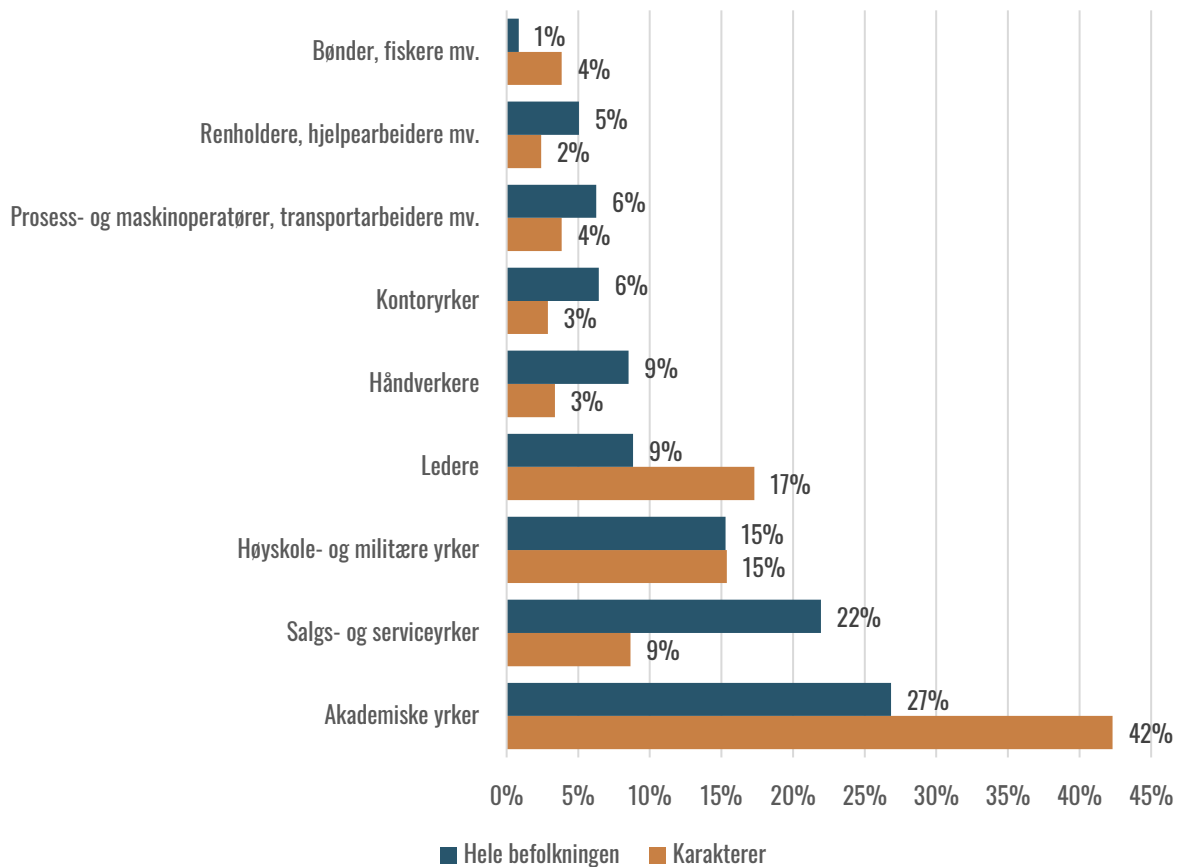
2.7 Yrkesmangfold

Det neste spørsmålet vi har undersøkt, er i hvilken grad filmene og seriene representerer mangfold når det gjelder sosioøkonomiske kjennetegn og klassebakgrunn – altså hvilke deler av samfunnet karakterene speiler. Klassebakgrunn defineres ofte med utgangspunkt i foreldres utdanning, yrke og inntekt, ettersom en rekke studier viser at slike forhold i stor grad videreføres mellom generasjoner. I forskning på sosiale forskjeller har man vanligvis tilgang til omfattende data, som informasjon om utdanning, yrke, inntekt og formue, samt tilsvarende opplysninger om foreldrene.

I vår kartlegging av karakterene var imidlertid mye av denne informasjonen utilgjengelig. Vi valgte derfor å avgrense kartleggingen til karakterenes yrke, ettersom dette var opplysninger som forelå i de fleste tilfeller. Når vi kun inkluderer karakterer over 25 år, er det mulig å identifisere yrke for 220 av totalt 338 karakterer. Blant dem som ikke lot seg identifisere, eller som hadde yrker som ikke inngår i dagens yrkesstatistikk, finner vi ulike former for kriminell virksomhet, historiske yrker eller mer fantasibaserte yrker.

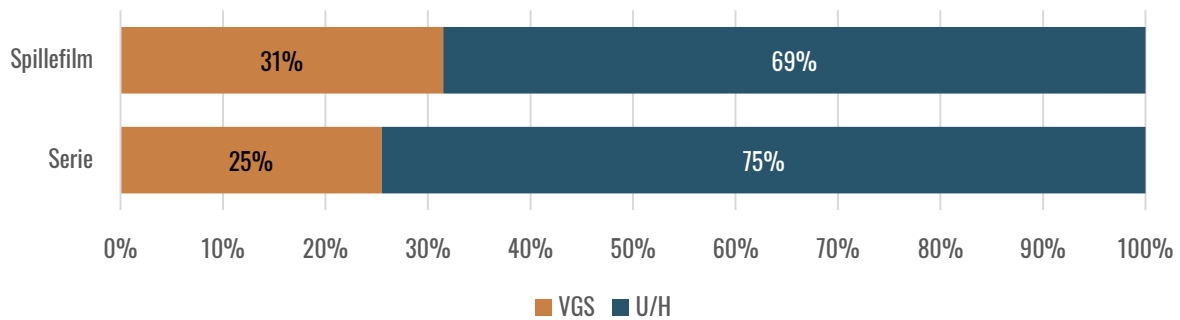
Av de 220 karakterene var 12 utenfor arbeidslivet, det vil si at de ble fremstilt som mottakere av trygdeytelser (for eksempel pensjonister eller arbeidsledige). Dermed sto vi igjen med 208 karakterer som kunne kategoriseres i tråd med Statistisk sentralbyrås standard for yrkesklassifisering (STYRK-08).

Figur 20 viser fordeling mellom yrkeskategorier blant karakterene i filmene og seriene sammenlignet med antall sysselsatte i disse yrkeskategoriene i Norge i 2024. Blant karakterene har 42 prosent av karakterene akademiske yrker. Her finner vi en hovedvekt innenfor juridiske, samfunnsvitenskapelige og humanistiske yrker, inkludert kunstnere. 15 prosent har høgskoleutdannede yrker, inkludert militære av høyere rang og yrker innen kultur. De militære yrkene utgjør 6,7 prosent av yrkene. Her finner vi også kulturyrker slik som managere, influensere med mer. Disse to yrkesgruppene, i tillegg til bønder og fiskere, og også ledere, er overrepresentert i film og serier i perioden, sammenlignet med hvor mange som jobber i disse yrkene. Øvrige yrker er underrepresentert.

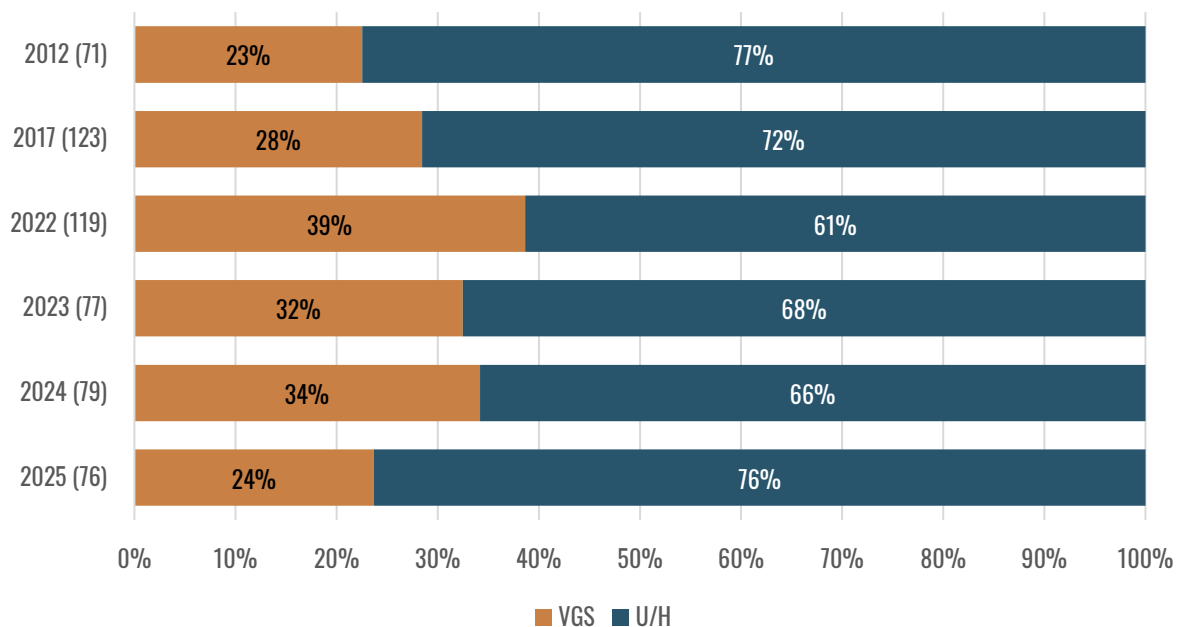
Figur 17: Karakterens yrke sammenlignet med yrkesfordeling blant sysselsatte i Norge i 2022 (N=232). Akademiske yrker er sterkt overrepresentert, mens yrker uten krav til høyere utdanning er underrepresentert.

Vi kan også dele yrkene inn etter hvilken utdanning de krever. I grove trekk er akademiske yrker, militære yrker og ledere ført opp som yrker som krever universitets- eller høgskoleutdanning (U/H), mens resterende yrker krever videregående utdanning (VGS). Figur 21 viser utdanning fordelt på serie og film, og her finner vi ingen markante forskjeller.

Figur 18: Karakterens utdanning (utledet fra yrke) fordelt på filmer og serier (N=308). Figuren viser små forskjeller mellom formatene.

Figur 22 viser utdanning blant karakterene fordelt på de seks årene vi har data fra. Her er det en tendens til at filmene og seriene i 2022 i større grad inneholder karakterer fra yrker med lavere utdanning enn i 2012, men i 2025 er det kun en fjerdedel av yrkene som karakterene har som ikke krever høyere utdanning. Hvorvidt dette representerer en trend eller variasjoner fra år til år er vanskelig å si, men mye tyder på at det er en relativt stor variasjon fra år til år.

Figur 19: Karakterens utdanning (utledet fra yrke) for årene 2012, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025. N i parentes. Figuren viser variasjoner mellom år, men generelt høy andel karakterer med høyere utdanning.

2.8 Funksjonsmangfold

Den siste mangfoldskategorien vi har undersøkt er funksjonsmangfold. Vi har her forsøkt å kartlegge eventuelle funksjonsnedsettelse som karakterene innehar. Totalt fant vi 29 sentrale karakterer som hadde en eller flere funksjonsnedsettelse. Dette utgjorde 6 prosent av alle karakterene. Flertallet av forekomster av funksjonsnedsettelse gjaldt skjulte funksjonsnedsettelse, særlig ulike psykiske lidelser. Hvor stor andel av befolkningen som har en funksjonshemming finnes det ikke nøyaktige tall på, men det anslås ofte at dette gjelder 15 og 18 prosent⁸. For en mer utfyllende beskrivelse av funksjonsmangfold med eksempler på hvordan det konkret kom til uttrykk i materialet, se kapittel 3, under delkapittel om funksjonsmangfold.

Tabell 4 viser utviklingen i karakterer med funksjonshemminger, og vi ser at de siste to årene har denne andelen økt til om lag åtte prosent av rollene.

Tabell 4: Andel karakterer med ulike funksjonsnedsettelse i filmer og serier i perioden 2012, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025.

Funksjonshemming (%)	2012	2017	2022	2023	2024	2025
Orienteringsvansker	-	1,7	2,0	0,6	2,9	1,9
Bevegelses-/forflytningsvansker	1,4	1,3	1,0	0,6	2,1	1,3
Skjulte funksjonsvansker	0,7	0,9	0,5	1,7	2,9	5,1
Ingen synlig	98,0	96,1	96,6	97,2	92,1	91,7
N	147	230	203	181	140	156

2.9 Virkemidler og mangfold

I det siste delkapittelet ser vi på virkemidlene i film- og seriepolitikken og mangfoldet i norske filmer og serier. Vi undersøker om det er forskjell mellom de filmene og seriene

⁸ https://www2.buudir.no/Statistikk_og_analyse/nedsatt_funksjonsevne/antall/

som har fått markedsvurdert tilskudd, konsulentvurdert tilskudd eller ingen tilskudd fra NFI og om det er forskjell mellom serier som er bestilt eller produsert av NRK og serier produsert av/for andre kanaler eller plattformer.

Vi ser på samvariasjonen mellom filmer og serier som har mottatt støtte fra NFIs støtteordninger, og filmer som ikke har mottatt slik støtte. I tillegg ser vi på mangfold i serier ut ifra hvilken kanal serien er vist på. Tabell 5 viser hvor mange filmer (og karakterer) som har fått ulik type tilskudd og hvor mange serier som ble vist på henholdsvis NRK og andre kanaler.

Tabell 5: Antall filmer/serier og karakterer fordelt på ulike kategorier i 2023, 2024 og 2025. Filmer/serier for barn i parentes.

		Antall filmer/serier	Antall karakterer
Filmer	Markedsvurdert	12 (6)	71 (36)
	Konsulentvurdert	26 (1)	152 (6)
	Ikke forhåndstilskudd	28 (5)	157 (32)
Serier	NRK	13 (2)	73 (11)
	Annen	4 (1)	24 (6)

NFI opererer med to støtteordninger for spillefilm – «Produksjon av spillefilm etter konsulentvurdering» (inkludert debutantordningen NEO) og «Produksjon av spillefilm etter markedsvurdering».⁹ I den første ordningen vurderes filmene etter NFIs kunstneriske kvalitetskriterier og i den andre etter markeds-kriterier og forventet inntjening. I begge tilfeller må produksjonen ha en solid norsk/samisk forankring og bestå kulturtesten¹⁰. I de konsulentvurderte ordningene er mangfold eksplisitt forankret i formålet. Det heter at «bredden og mangfoldet i det norske samfunnet bør gjenspeiles, både på skapersiden og innholdssiden, inkludert tilbud til barn og unge». Dette vil si at mangfold utgjør en fordel når tilskuddet skal tildeles. For markedsvurderte produksjoner, er ikke mangfold et kriterium for støtte. Dette gjenspeiles i andelen mangfold i utvalget vårt, sett ut fra tildelt støtte. Produksjonene med støtte etter konsulentvurdering har jevnt over høyere andel

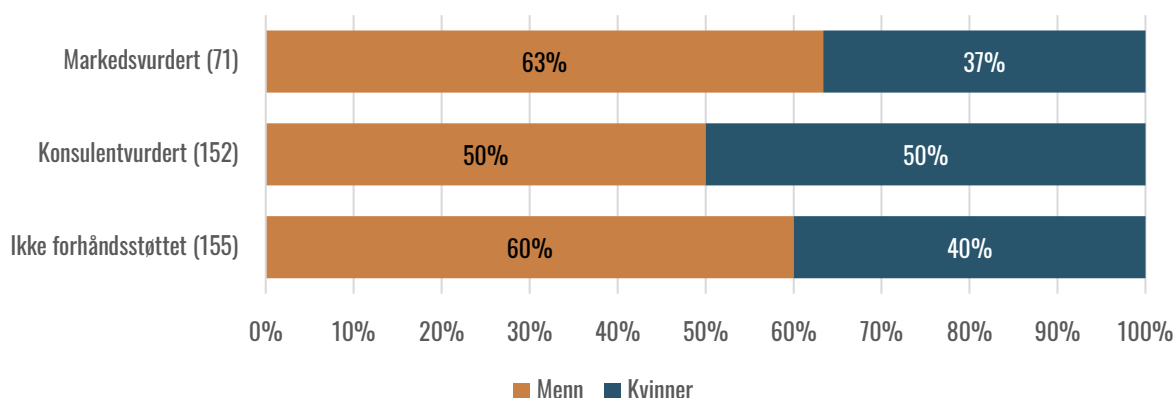
⁹ NFIs tilskuddsordninger: <https://www.nfi.no/tilskudd/produksjon> (lest april 2026).

¹⁰ Kulturtest: <https://www.nfi.no/tilskudd/kulturtesten> (lest april 2026).

mangfold. Vektingen av mangfold i prosjektene det søkes støtte til, veies imidlertid mot andre kriterier som kunstneriske kvaliteter.

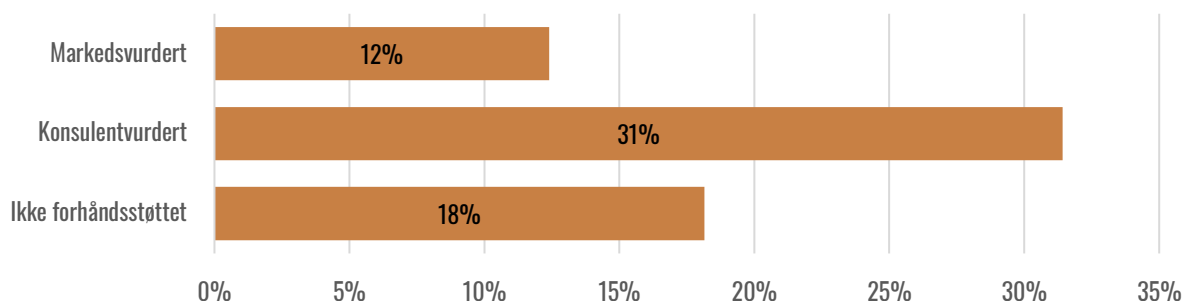
I tillegg må søkerne levere en egenmelding om inkludering og mangfold, der de rapporterer om mangfold blant aktørene både foran og bak kamera.

Vi ser først på kjønns mangfoldet. Figur 23 viser kjønnsfordeling mellom filmer som mottok forhåndsstøtte basert på markedsvurdering og konsulentvurdering. Vi ser her at kvinneandelen blant de seks viktigste rollene er høyest for de konsulentvurderte filmene. Her er rollefordelingen lik mellom menn og kvinner. De markedsvurderte filmene har en noe lavere kvinneandel enn filmene som ikke mottok noen forhåndsstøtte. Verdt å merke seg er at grunnlaget for telling i markedsfilm blir ganske redusert når animasjonsfilm ikke inkluderes.

Figur 20: Kjønnsfordeling i filmer fordelt på støtteordning. Konsulentvurderte filmer har høyest kvinneandel.

Hva så med øvrig mangfold? For å undersøke samvariasjon mellom støtteordninger og mangfold, har vi slått sammen etnisk mangfold, funksjonsmangfold og seksuelt mangfold og kartlagt andelen karakterer som representerer ett eller begge av disse mangfoldskriteriene. Til dette formålet har vi inkludert alle seks årene i kartleggingen. Her finner vi tydelige forskjeller. 31 prosent av karakterene i de konsulentvurderte filmene representerte etnisk mangfold, funksjonsmangfold og/eller seksuelt mangfold. Tilsvarende tall for markedsvurderte filmer er tolv prosent. Også her finner vi mer mangfold blant de ikke-forhåndsstøttede filmene enn de markedsvurderte filmene.

Figur 21: Andel minoritetskarakterer (etnisk mangfold, funksjonsmangfold og seksuelt mangfold), fordelt på films-tøtteordning. Samlet tall for 2013, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025 (N=761). Konsulentvurderte filmer har klart høyest mangfold.

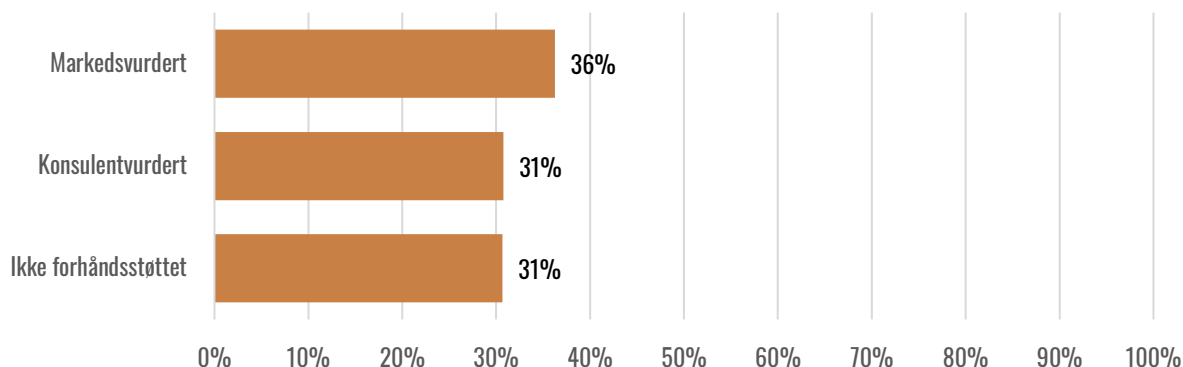
Fordeler vi disse videre på år (tabell 6), finner vi relativt store variasjoner fra år til år, der mangfoldet var størst i 2017. Da representerte halvparten (49 prosent) av karakterene i konsulentvurderte filmer minoriteter. De tre siste årene har alle de konsulentvurderte filmene hatt en stor andel minoritetskarakterer. Med unntak av 2025, har dette også gjort seg gjeldende i filmer uten forhåndsstøtte.

Tabell 6: Andel minoritetskarakterer (etnisk mangfold, funksjonsmangfold og seksuelt mangfold), fordelt på filmstøtteordning for 2013, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025.

	Ikke forhåndsstøttet	Konsulentvurdert	Markedsvurdert	N
2012	24	6	8	107
2017	13	49	14	153
2022	12	12	11	121
2023	20	42	8	130
2024	31	35	22	130
2025	7	31	8	120

Er det så noen sammenheng mellom type støtte og hvilken yrkesbakgrunn karakterene har? Vi skiller her mellom yrker som krever universitets- eller høyskoleutdannelse og yrker som krever videregående opplæring. Figur 22 viser andelen som har yrker som krever

utdanning på videregående opplæring. Vi ser her at det generelt er små forskjeller, men at filmer med markedsvurdert støtte har noe høyere andel med yrker som ikke krever høyere utdanning.

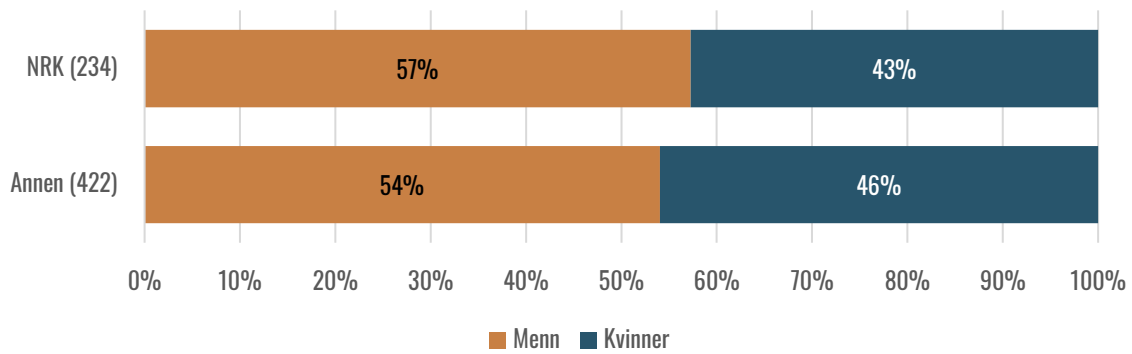

Figur 22: Andel karakterer fra yrker uten krav til høyere utdanning fordelt på filmstøtteordning 2013, 2017, 2022, 2023, 2024 og 2025 (N=386). Forskjellene er små, men markedsvurderte filmer har noe høyere andel.

Til sist skal vi se på seriene. Er det noen forskjeller mellom serier som vises på NRK og serier som vises på private kanaler og plattformer? Som allmennkringkaster, både har og tar NRK på seg ansvar for å synliggjøre et mangfold i produksjonene de bestiller eller produserer selv. Dette er nedfelt eksplisitt i NRK-plakaten¹¹.

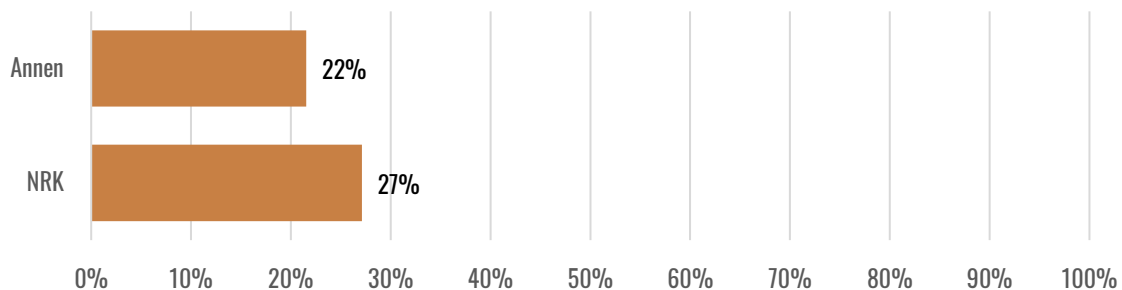
Dersom vi først ser på kjønnsfordeling mellom manns- og kvinneroller (figur 27), ser vi at kvinneandelen i NRK-serier var 43 prosent, mens kvinneandelen i serier vist av andre (Discovery+, Netflix, TV2 og Viaplay) var 46 prosent. NRK-serier er med andre ord ikke mer likestilte når det gjelder kjønn, snarere tvert imot.

11 https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kkd/medier/nrk_plakat.pdf

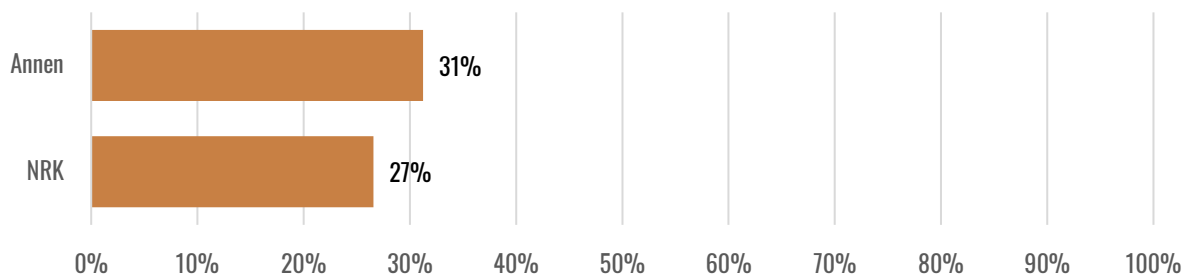
Figur 23: Kjønnfordeling i serier fordelt på kanal/plattform 2012, 2017, 2022-2025. N i parentes. Forskjellene mellom NRK og andre plattformer er små.

Figur 28 viser andel karakterer som representerer etnisk mangfold, funksjonsmangfold og seksuelt mangfold. Vi ser her at serier produsert av eller for NRK har en noe høyere andel med mangfoldsrepresentasjon enn serier produsert for andre kanaler eller plattformer. Dersom vi slår årene sammen, er tallene 27 prosent for serier produsert av eller for NRK og 22 prosent for andre serier.

Figur 24: Andel karakterer som representerer etnisk mangfold, funksjonsmangfold og seksuelt mangfold i serier fordelt på kanal/plattform 2012, 2017, 2022-2025 (n=296). NRK-serier har noe høyere andel.

Når det gjelder hvordan karakterenes yrkesbakgrunn er fordelt mellom kanal/plattform ser vi at det små forskjeller (jf. Figur 25). Men serier produsert av eller for NRK har noen flere karakterer som jobber i yrker som ikke krever høyere utdanning.

Figur 25: Andel fra yrker uten krav til høyere utdanning fordelt på kanal/plattform (N=159). Forskjellene er små, men NRK-serier har noe flere karakterer uten høyere utdanning.

Oppsummert viser denne kartleggingen at konsulentvurderte filmer (inkludert NEO) gjennomgående har høyere representasjon av mangfold enn markedsvurderte filmer. Dette gjelder både kjønnsbalanse og representasjon av etnisk, seksuelt og funksjonsmangfold. Det er betydelige variasjoner mellom år, med særlig høyt mangfold i 2017, noe vi, i samråd med NFI, antar er en tilfeldighet. Forskjeller i karakterenes yrkesbakgrunn er derimot små. Her har markedsvurderte filmer noe høyere andel yrker som ikke krever høyere utdanning. Videre finner vi at NRKs serieproduksjoner har ganske lik kjønnsbalanse som serier på kommersielle plattformer. Når det gjelder etnisk og seksuelt mangfold, har NRK-serier noe høyere representasjon (27 prosent mot 22 prosent). Også her er forskjellene i yrkesbakgrunn små, men NRK-serier har noe flere karakterer i yrker som ikke krever høyere utdanning. Samlet sett tyder kartleggingen på en tydeligere sammenheng mellom konsulentvurdert filmstøtte og mangfold enn mellom kanalvalg og mangfold i serier.

2.10 Oppsummering

Først i denne rapporten kartlegges ulike former for mangfold i filmer og serier basert på en kvantitativ undersøkelse av filmer og roller. Den empiriske undersøkelsen gjelder årene 2023-2025, men rapporten *Innholdsmangfold i norske filmer og serier* fra 2023 er brukt til komparasjon og framstilling av utvikling og endring.

Vi har også undersøkt om det er forskjeller i innholdsmangfoldet i filmer som har fått støtte gjennom film- og mediepolitiske virkemidler der mangfold inngår som betingelse for støtte og produksjoner som har mottatt annen form for støtte hvor dette ikke er en

betingelse, eller ikke har mottatt støtte. Vi skal her oppsummere de viktigste funnene i rapporten.

Når vi ser på **kjønnsbalansen** i produksjonene fra 2023–2025 samlet, finner vi fortsatt en overvekt av mannlige karakterer samlet sett, selv om denne er noe redusert fra forrige gjennomgang. Totalt er 56 prosent av karakterene menn eller gutter. Blant hovedrollene er kvinner nå i flertall med 52 prosent. Dette er en betydelig økning fra forrige kartlegging der tilsvarende tall var 41 prosent kvinnelige hovedroller. Blant birollene er 59 prosent menn og blant sentrale biroller er 65 prosent menn. Én produksjon hadde utelukkende mannlige karakterer og én utelukkende kvinnelige.

I motsetning til forrige kartlegging, der ingen karakterer ble framstilt med annen **kjønnsidentitet** enn mann eller kvinne, identifiserte vi denne gangen tre karakterer med en annen kjønnsidentitet. Dette representerer likevel en svært liten andel. Begge disse karakterene er omtalt i den kvalitative kartleggingen i del to av rapporten.

I forrige rapport var det forskjell på serie og film, her var kvinneandelen større i seriene. Vi finner ikke lenger tydelige forskjeller mellom film og serier når det gjelder kjønnsbalanse; **kvinneandelen** er nå lik i de to formatene. Som tidligere er kvinner noe mindre representert i barneproduksjoner enn i øvrige produksjoner. Ser vi utviklingen over hele seksårsperioden, finner vi en gradvis bevegelse mot en jevnere kjønnsbalanse. Kvinneandelen har økt fra 39 prosent i 2012 og 2017 til 47 prosent i 2025. Økningen er særlig tydelig i film, mens seriene viser større variasjon mellom år.

Den kvantitative gjennomgangen av **aldersmangfold** viser, som i forrige rapport, at unge voksne er overrepresentert i norske filmer og serier. Personer i alderen 25–44 år utgjør 27 prosent av befolkningen i Norge, men utgjør 42 prosent av karakterene. Barn, ungdom og voksne i yrkesaktiv alder er om lag proporsjonalt representert, mens personer over pensjonsalder er underrepresentert. Vi finner små forskjeller mellom film og serier, men serier har en noe høyere andel unge voksne. Når vi ser kjønn og alder i sammenheng, finner vi at kvinnelige karakterer gjennomgående er yngre enn mannlige. 75 prosent av kvinnene er under 44 år, mot 64 prosent av mennene. Tendensen er særlig tydelig i serier, som i stor grad preges av unge kvinner, mens filmer i større grad inkluderer eldre menn.

I kartleggingen av **etnisk mangfold** har vi, i tråd med tidligere rapport, benyttet skuespillerne landbakgrunn som indikator, basert på SSBs definisjoner av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Dette gir et sammenlignbart mål, men innebærer også metodiske begrensninger, blant annet knyttet til synlig etnisitet og manglende informasjon om enkelte grupper. Når vi ser alle karakterer under ett for perioden 2023–2025, har 78 prosent av skuespillerne landbakgrunn fra Norge. Dersom vi kun ser på skuespillere som spiller norske karakterer, øker andelen til 92 prosent. Skuespillere med landbakgrunn fra gruppe 2-land (utenfor «vestlige» land) er dermed klart underrepresentert i roller som norske karakterer, sammenlignet med befolkningen, der 13 prosent har slik bakgrunn. For norske karakterer er andelen 6 prosent. Serier har større etnisk mangfold enn spillefilm. 84 prosent av norske karakterer i serier spilles av skuespillere med norsk landbakgrunn, mot 94 prosent i spillefilm. Over tid ser vi en økning i mangfoldet fram til 2023, en nedgang i 2024 og en svak økning igjen i 2025. Andelen er likevel fortsatt lavere enn i befolkningen.

I den grad vi kan identifisere **samer**, ser vi en tydelig økning sammenlignet med forrige kartlegging. I perioden 2023–2025 utgjør disse fire prosent av karakterene. Økningen skyldes blant annet flere samiske filmproduksjoner i utvalget, men også at samiske karakterer i større grad forekommer i andre produksjoner. Vi har ikke identifisert noen nasjonale minoriteter i materialet. For at disse skal identifiseres må det eksplisitt tematiseres.

Kartleggingen av **seksuelt mangfold** viser at 9 prosent av karakterene var i en homofil, lesbisk eller bifil parrelasjon eller seksuell relasjon. Kodingen bygger på eksplisitt framstilling i produksjonene og omfatter de 59 prosent av karakterene hvor legning var uttrykt eksplisitt gjennom tale eller handling. Andelen ligger noe over SSBs anslag om at rundt 7 prosent av befolkningen mellom 18 og 79 år definerer seg som lhb+ eller skeive. Det er flere kvinnelige enn mannlige karakterer som inngår i slike relasjoner. Vi finner større seksuelt mangfold i filmer enn i serier, med henholdsvis 10,2 prosent og 4,4 prosent. Dette representerer en endring fra forrige kartlegging, der seriene hadde høyest andel. Ser vi utviklingen over tid, preges tallene av variasjon mellom enkeltår. I 2024 var det særlig mange filmer som inkluderte seksuelt mangfold.

Når det gjelder **geografisk mangfold**, viser kartleggingen at Oslo fortsatt er den klart mest brukte lokasjonen i norske filmer og serier. For de seks årgangene er 29 prosent av produksjonene lagt til Oslo. Østlandet ellers og Nord-Norge er relativt ofte representert, mens Vestlandet, Trøndelag og Sørlandet forekommer sjeldnere. En betydelig andel av produksjonene har handling lagt til flere steder, utlandet eller fiktive steder. Det samme mønsteret finner vi når vi ser på dialektbruk blant karakterene. 69 prosent av karakterene snakker østlandsdialekt, mens 18 prosent snakker vestlandsdialekt, ni prosent nordnorsk og fire prosent trøndersk. Sammenlignet med befolkningsfordelingen er østlandsk tydelig overrepresentert. Forskjellene mellom film og serier er små. Ser vi utviklingen over tid, finner vi ingen tydelig trend, men snarere variasjon mellom enkeltår.

For å måle mangfold i **sosial bakgrunn** har vi kartlagt karakterenes yrker. Vi finner at yrker som krever universitets- og høyskoleutdanning er overrepresentert i norske filmer og serier. Yrker som kun krever videregående utdanning, er tilsvarende underrepresentert. Men alt i alt finner vi en stor variasjon i yrker i utvalget, fra håndverksyrker til yrker som ikke krever utdanning til akademiske yrker som krever lang utdannelse.

Til sist undersøkte vi **funksjonsmangfoldet**. I perioden 2023–2025 fant vi at 29 av karakterene hadde én eller flere funksjonsnedsettelse. Dette utgjorde seks prosent av alle karakterene. Flesteparten av disse hadde skjulte funksjonsnedsettelse, særlig ulike psykiske lidelser. Mer utfyllende om dette i neste del av rapporten, kvalitative beskrivelser.

Kartleggingen av mangfold sett i lyst av **virkemiddelapparatet** viser en noe høyere kvinneandel i filmer som har mottatt konsulentvurdert støtte. Når vi undersøker mangfoldsrepresentasjon i form av andelen karakterer med en annen etnisk bakgrunn enn norsk, karakterer som representerer et funksjonsmangfold eller karakterer med en annen seksuell legning enn heteroseksuell, finner vi at filmer som har fått NFI-støtte basert på konsulentvurdering har et større mangfold enn andre filmer. Tilsvarende finner vi at serier produsert for eller av NRK representerer et noe større mangfold, men denne forskjellen er marginal.

3. Kvalitativ gjennomgang av innholdsmangfold

Denne kvalitative delen av rapporten inneholder tematisk baserte beskrivelser av et utvalg på sju filmer og tre serier, alle plukket ut blant de 85 filmene og seriene i det kvantitative utvalget. Beskrivelsene av de ti filmene og seriene viser hvordan ulike mangfoldsparametere kommer til uttrykk gjennom handling, karakterer, relasjoner, situasjoner, samtaletema, ordbruk og lokasjoner. Beskrivelsene er ikke filmvitenskapelige tolkninger eller vurderinger av kvalitet, men svarer til hvordan mangfoldet kommer til uttrykk i filmer og serier i utvalget (problemstilling 6).

Det kvalitative utvalget er gjort på grunnlag av den kvantitative kartleggingen (jf. kapittel 2.1.) Vi har valgt ut produksjoner som 1) utmerker seg med tanke på mangfold, 2) som gir en bredde i måten mangfold kommer til uttrykk eller syne på, og 3) som til sammen dekker de syv mangfoldsparametrene. Vi har med andre ord strategisk valgt ut de filmene og seriene fra den kvantitative kartleggingen som vurderes som særlig fruktbare eksempler på hvordan mangfold kommer til uttrykk.

I tråd med NFIs ønske, har to av de ti utvalgte produksjonene karakterer med uttalt eller synlig funksjonsnedsettelse, og funksjonsmangfold som kommer til uttrykk på andre måter. Utvalget inkluderer produksjoner som representerer interseksjonalitet. Det var et poeng å velge produksjoner fra alle tre årene, men det måtte ikke nødvendigvis være like mange fra hver. Først og fremst har vi vært opptatt av å finne eksempler som bidrar til å konkretisere og vise hvordan de syv mangfoldparametrene kan komme til uttrykk på lerretet.

Selv om utvelgelsen av produksjonene først og fremst er basert på vår egen logging, har vi i tillegg sett til hvorvidt de utvalgte filmene har mottatt støtte, fått priser eller andre utmerkelser samt hvilken målgruppe produksjonen er beregnet på. Der vi har hatt tilgang til seertall, har vi også sett til publikumsoppslutning. Produksjoner med høye seertall og/eller som har mottatt utmerkelser er prioritert.

Med utgangspunkt i loggføringen utviklet vi en bruttoliste over aktuelle filmer og serier. Endelig utvalg fra denne er gjort i samråd med NFI og består av sju filmer og tre

serier. To av filmene har barn og ungdom som målgruppe, de resterende retter seg mot voksne. To produksjoner i utvalget er fra 2025, fire er fra 2024 og fire er fra 2023.

Utvalget er som følger:

1. Serie: **Ølhunden Berit** (2025) NRK. Mangfoldskategori: kjønnsmangfold, seksuelt mangfold
2. Serie: **Dates in real life** (2024) NRK. Mangfoldskategori: funksjonsmangfold
3. Serie: **Vi lover et helvete** (2023) NRK. Mangfoldskategori: urfolk
4. Film: **Ellos eatnu - La elva leve** (2023) Manus/regi: Ole Gæver. Mangfoldskategori: urfolk
5. Film: **Lars er LOL** (barn/ungdom) (2023) Regi: Eirik Sæter Stordahl/Manus: Iben Akerlie. Mangfoldskategori: funksjonsmangfold
6. Film: **Hør her a** (barn/ungdom) (2023) Regi: Kaveh Tehrani Manus: Erlend Loe / Nora Landsrød. Mangfoldskategori: kjønnsmangfold, flerkulturelt mangfold.
7. Film: **Onkel Jens** (2025) Regi: Brwa Vahabpour. Mangfoldskategori: flerkulturelt mangfold
8. Film: **Sex** (2024) Manus/regi: Dag Johan Haugerud. Mangfoldskategori: seksuelt mangfold
9. Film: **Drømmer** (2024) Manus/regi: Dag Johan Haugerud. Mangfoldskategori: seksuelt mangfold
10. Film: **Kjærlighet** (2024) Manus/regi: Dag Johan Haugerud. Mangfoldskategori: seksuelt mangfold

Den kvalitative gjennomgangen tar utgangspunkt i loggingen av de syv mangfoldskategoriene fra den kvantitative kartleggingen. Gjennomgangen er gjort ved at vi har sett de ti utvalgte filmene og seriene, og tatt notater inspirert av etnografisk

metode¹, mer spesifikt Spradleys huskeliste for feltnotater (sitert i Hammersley og Atkinson 1996:212-213):

1. Rom: det fysiske stedet.
2. Aktør: hvem som er involvert.
3. Aktivitet: en serie sammenhengende handlinger som personer utfører.
4. Objekt: de fysiske gjenstander som er til stede.
5. Handling: enkelthandlinger som personer gjør.
6. Hendelse: en serie sammenhengende aktiviteter som personer utfører.
7. Tid: sekvensen av hendelser over tid.
8. Formål: hva noen forsøker å oppnå.
9. Følelse: hva som føles og kommer til uttrykk

At vi har strukturert gjennomgangen ved hjelp av denne listen, betyr ikke at vi har fulgt noen streng oppskrift. Listen har vært til hjelp for å gi systematiske og konsistente beskrivelser av situasjoner, omgivelser, og av de viktigste karakterene, hvem de er, hva de gjør og hvordan de omtaler seg selv og andre. Dette har gitt et godt grunnlag for å gi konkrete beskrivelser av hvordan mangfold på ulike måter kommer til uttrykk i de utvalgte filmene og serieepisodene – gjennom *handling, karakterer, relasjoner, situasjoner, samtaletema, ordbruk og lokasjoner*.

Basert på både den kvantitative loggingen og den kvalitative gjennomgangen, har vi valgt å sortere beskrivelsene av filmene og seriene etter tre av mangfoldsparene: 1) Etnisk mangfold, 2) Seksuell orientering og kjønns mangfold² og 3) funksjons mangfold. I flere av produksjonene kommer flere parameter til uttrykk. Det gjelder for eksempel *Vi lover et helvete*, som på grunn av den samiske tematikken er plassert under overskriften etnisk mangfold, men siden serien har en karakter som har en demenssykdom, blir den også omtalt i kapitlet om funksjons mangfold (kapittel 3.4.3). Et annet eksempel er *Hør her a*, som først og fremst beskrevet under overskriften Etnisk bakgrunn, men også er omtalt i kapitlet om Seksuell orientering og kjønns mangfold (kapittel 3.3.5). De resterende

fire parametrene aldersmangfold, geografisk mangfold³ og yrkesmangfold kommer fram som del av beskrivelsene i tredelingen. De er med andre ord ikke viet egne overskrifter fordi de, til forskjell fra de tre andre mangfoldsparemetrene, er gjennomgående på tvers av produksjonene.

3.1 Etnisk mangfold

Fire filmer og serier er valgt ut på bakgrunn av etnisk mangfold: *Hør her a* og *Onkel Jens* omhandler begge innvandring og asylpolitikk. Her har vi også plassert beskrivelsen av filmen *Ellos eatnu – La elva leve* og serien *Vi lover et helvete*, som begge handler om samer som urfolk og minoritet. De fire produksjonene viser mennesker i ulike aldre, kjønnsroller, yrker og lokasjoner som lever mellom to kulturer.

Hør her a

Film: Hør her a (barn/ungdom)

Tema: flerkulturell identitet, barn og kjønnsskifte

Filmen handler om en tenåringsgutt, Mahmoud, som vokser opp på Oslos østkant med pakistanske foreldre. Filmen skildrer en sommer hvor onkelen kommer på besøk fra Pakistan og lillebror Ali utforsker sin identitet som jente. Begge deler skaper forviklinger og kulturkollisjoner som setter Mahmoud i knipe. Med humor tilpasset et ungt publikum tematiseres oppvekst i et flerkulturell i Norge.

Mangfoldskategori: kjønns mangfold, flerkulturelt mangfold.

Tilskudd: konsulent

Kinobesøk: 64.982

År: 2023

Tilgang: ViaPlay

Lokasjon, språk, dialekter: Oslo, Pakistan, urdu og norsk, pakistanere, norsk med ak-sent.

Mahmoud er tidlig i tenårene. Han bor i en drabantby på Oslos østkant sammen med sine pakistanske foreldre og lillebror Ali. Sommeren nærmer seg og en dag ankommer Onkel Ji, på besøk fra Pakistan for sommeren. Foreldrene må jobbe hele sommeren,

og Mahmoud får i oppgave å passe på onkelen. «Sommeren min ble plutselig 1000% mer fucka.» bemerker Mahmoud. «Det er ikke sann at jeg ikke vet hva alle dere norske ungdommer driver på med hele sommeren.» kommenterer han. Selv har han ingen forventning om at familien skal reise på ferie. Gjennom filmen forteller han med humor og et skarpt blikk om livet mellom to kulturer. Hans liv og norske ungdommers liv, er to helt ulike verdener, og det er Mahmoud smertelig klar over. I hans nabolag er det få etnisk norske. Han lever mellom to kulturer, og opplever at folk som han og andre i nabola- get, som lever på “chili, kebab og brus”, ikke er de som skal overta landet.

Han ser fordeler og ulemper ved den pakistanske - og den norske kulturen. Han har opp- levd storfamiliens omsorg og livsvarige forpliktelser på besøk i Pakistan, og nordmenn som bytter ut familien sin på fem minutter, som han sier. Livet mellom to kulturer byr på utfordringer og misoppfattelser. «Folk i Pakistan tror at alle i Norge har penger i hue og ræva. De vet ikke at vi har spart som faen. For pappa er det viktig å gi broren sin det beste vi har. Og mamma må stå på døgnet rundt, mann. Hvis ikke, blir det skandale i gamlelan- det.» forteller han. Onkel Ji synes at han har kommet til himmelen på besøk i Norge og mener at to måneder her er langt ifra nok. I Norge er det frihet, bemerker han.

Men i Mahmouds øyne er friheten begrenset. Han ser hvordan faren jobber som taxisjå- før døgnet rundt for å brødfø familien. Moren har vaskejobb for å få endene til å møtes, i tillegg til å ta seg av barna, og alt i hjemmet. I samtale med bestekompisen Arif, som har søkt på hundre jobber uten napp, kommenterer Mahmoud: «Du tror Mahmoud Marof får jobb? Jeg har feil navn, bror!». I en drøm den natten, opplever Mahmoud at livet hans er skjørt, ikke er han norsk og ikke pakistansk. -Hvem er jeg egentlig? undrer han i drøm- men. Noen ganger føler han seg som Oslosk. Han mener det burde vært en egen nasjona- litet i passet som het “oslosk”. Det ville hjulpet på identitetskrisen hans, mener han.

Mahmoud og lillebror Ali tar med onkel Ji på sightseeing i Oslo. Vi ser dem gå over Grønland og vandre på Akershus festning. Tilfeldig dumper de over prideparaden. Ali els- ker synet av de pyntede, feminine mennene i paraden full av musikk, farger og glitter. Men han får mye å tenke på etter et besøk i moskeen hvor å imamen formaner om av- kledde nordmenn sommerstid. Imamen oppfordrer mennene i menigheten til å se en an- nen vei.

Lillebror Ali, er svært fasinert av den eldre naboenta, Arisha. Han får låne sminke og glitrende klær av henne, og vil helst bli Alia. Moren beskytter Ali. «Det er bare en fase.» beroliger hun faren. Etter hvert skjønner hun at dette varer ved, Ali føler seg som en jente.

En kveld kryper Ali ned til storebror i underkøya: «Er det helt sikkert at Gud er glad i alle mennesker?» spør han. Mahmoud bekrefter at det er sikkert. «Hvorfor har Gud laget meg sånn da? -at jeg ikke passer inn?» fortsetter broren, mens storebror insiterer på at han passer inn. «Du er pakkis på østkanten. Akkurat som alle andre.» konstaterer storebroren, men Ali er ikke så sikker: «Bhai (bror), jeg er jente. Jeg ser ut som en gutt, men jeg er jente.» Mahmoud ser Alis situasjon. Han føler med broren sin, men ser også hvilken vanskelig situasjon det setter hele familien i overfor omgivelsene i nabolaget, som ikke mottar gutter kledd i jenteklær på en god måte. Den kurdiske ungdomsgjengen som henger mellom blokkene, begynner å erte Ali og Mahmoud på grunn av Alis feminine klesstil.

«Akkurat nå tenker jeg det hadde vært bedre om Ali het Kristian Fredrik og vokste opp i Ullevål haveby med ekte potetforeldre. Da hadde de gått på «født i feil kropp»-kurs, starta podcast og lagt ut bilder på insta.. men pappa, nei, jeg vet ikke as.» Yngstesønnens kjønnsidentitet medfører livskrise for faren, mens Mahmoud og moren slår ring om lillebror. Etter at faren, i desperasjon, har gått berserk på barnerommet i et forsøk på å kaste ut alt av Alis leker som har med glitter og rosa å gjøre, kaster moren ham ut. Onkel Ji følger pliktskyldig etter broren sin, ut i taxibilen hans, som står parkert i garasjen. Her tilbringer brødrene kvelden sammen. Onkel Ji prøver å få faren over på lettere tanker, men faren er ikke lett å snu. «Vi skulle ha giftet oss med de søstrene far fant til oss, så hadde vi sluppet alt dette», fastslår faren. Det kommer frem at foreldrene til Mahmoud forelsket seg i hverandre og ble sammen på tross av familiens ønske. Moren til Mahmoud var ikke fra riktig kaste. Forholdet spolerte begge brødrenes mulighet til å gifte seg med to søstre, som faren hadde sett ut som passende koner til dem. Etter denne hendelsen, greide aldri onkel Ji å finne seg en kone og stifte familie. Fra starten av filmen har onkel Ji et ambivalent forhold til svigerinnen, som på sett og vis frarøvet ham muligheten han selv hadde til å bli gift. Men i løpet av månedene i Norge, ser han hvor god hun er og ender med å bli hennes støttespiller når familiekonflikten, utløst av Alis kjønnsidentitet, utspiller seg. Når faren tilsynelatende er sovnet i forsetet i taxien, sniker onkel Ji seg tilbake til svigerinnen og de to nevøene oppe i leiligheten. Ali må få være som han er, konstaterer han. «Ali er

Ali.» Faren kommer snart etter, men moren vegrer seg for å slippe ham inn i leiligheten. Etter et basketak mellom foreldrene, foran øynene på sønnene og onkel Ji, innser faren omsider at han må akseptere sønnen som han er. Sommeren er over og onkel Ji må reise tilbake til hjemlandet. Familiens harmoni er gjenopprettet, når de vinker ham farvel ved garasjerekkene utenfor blokkene, der de bor.

Onkel Jens

Film: Onkel Jens

Tema: innvandring, integrering, asylpolitikk, kulturkollisjon

Filmen handler om en ung lærer, Akam, med kurdisk-norsk bakgrunn bosatt i Oslo og hans kurdiske onkel som dukker uanmeldt opp på døren i kollektivet der Akam bor. Her blir han boende på ubestemt tid. Etter god kurdisk skikk kan ikke nevøen kaste ham ut. Akam aner etter hvert at onkelen er i større trøbbel, enn han først ga uttrykk for. Norsk asylpolitikk i praksis skildres gjennom personenes livshistorier og relasjon.

Mangfoldskategori: flerkulturelt mangfold

Tilskudd: Neo

Kinobesøk: 15.452

År: 2025

Tilgang: TV2 Play

Lokasjon, språk, dialekt: Oslo, kurdisk, bergensk, Oslo-dialekt med mange innslag av engelske ord.

Vi møter kurdisk-norske Akam på Oslos indre østkant, der han jobber som barneskolelær. I samme del av byen bor han i kollektiv sammen med to andre. En sen kveld dukker onkelen hans opp på døren i kollektivet, helt uanmeldt. Han sier han kommer rett fra Kurdistan og trenger et sted å sove. Akam har ikke truffet onkelen siden han var liten

gutt, men på god kurdisk manér slipper han ham inn. Akam gir ham sengen sin, mens han selv må sove på gulvet.

Onkel Khdr, som han heter, tar stor plass i kollektivet. Han forsyner seg av maten i kjøleskapet og etterlater baderomsgulvet søkk vått, fordi han insisterer på å vaske seg bak etter dobesøk, slik som er vanlig i hjemlandet hans.

Overfor samboerne til Akam, kaller han seg Jens. Han mener det er lettere å uttale for nordmenn, enn sitt kurdiske navn. Men hvor lenge skal egentlig onkelen bli? Det lurere både Akam og Stian og Pernille, som han deler leilighet med, på. Akam begynner etter hvert å mistenke at situasjonen er en annen enn den onkelen har gitt inntrykk av, at han kommer rett fra Kurdistan uten sted å sove for natten. Onkelen viser seg å være godt kjent i det kurdiske miljøet i Oslo fra før, han kan neppe ha kommet rett fra hjemlandet.

Basert på sine mistanker, tar Akam kontakt med UDI-ansatte Elina, under påskudd av å skrive en bok om en ulovlig asylsøker. Han ønsker å bli kvitt onkelen, fordi han mistenker onkelen for det samme. Elina og Akam begynner å date. Når det gjelder historien Akam skriver, oppfører Elina seg profesjonelt. Jobben hennes er å avsløre illegale innvandrere og sende dem ut av landet. Når de to er på date i Oslo-marka, tenner Akam bål og briljerer som en natur-vant nordmann på skogstur. Elina er tydelig overrasket over at en mann med hans opphav er så dreven i friluftsliv. Selv om hun er norsk, er hun åpenbart ikke så komfortabel ute i naturen som ham. Hun er mer opptatt av dans, forteller hun.

Akam er oppvokst med sin mor i Bergens-området og snakker vestlandsdialekt. Når Elina snakker østlandsk ispedd en rekke engelske uttrykk og setninger, kan ikke Akam la være å korrigere henne med velformulerte vendinger på norsk isteden. Han fremstår bedre i språket enn både Elina og de etnisk norske skoleelevene hans. Innvandrerene er bedre i norsk enn dem.

Like fullt kommer Akam i en beklemt situasjon overfor eldre mannlige kurdere, venner av onkel Khdr på café i de kurdiske miljøet i Oslo. Han er ikke oppvokst i Kurdistan, som dem, og sliter med språket. Onkelen prøver å glatte over og si at Akam forstår alt som blir sagt på kurdisk. Mennene kjente hans far, som later til å ha mistet livet i konfliktene i

hjemlandet. Livet mellom to kulturer kommer til overflaten både språklig og kulturelt. Akams forsøk på å få onkelen med seg hjem fra caféen, i skjul, når han begynner å ane uråd om at politiet kan være ute etter ham, faller ikke i god jord hos onkel Khdr. Han tar det som en selvfølge at yngre underkaster seg de som er eldre i familien.

Gjennom filmen, i et lite sidespor, følger vi Akam og en elev. Gutten sliter på skolen og nekter å gjøre leselekser. Akam forsøker å snakke med ham. I en skriveoppgave hvor klassen skal ta utgangspunkt i et av folkeeventyrene for å dikte en historie, får Akam omsider gutten på gli. Han bruker eventyret om de tre bukkene bruse til å fortelle den dramatiske livshistorien sin. Han forteller om hvordan bukkene må flykte og om hvordan pappa-bukken ble drept i trafikken på fluktruten. Akam skjønner hva det dreier seg om. Og kanskje skjønner gutten at Akam skjønner. Vi får sympati med den tilsynelatende unasluntreren på skolebenken, og skjønner at hans traumatiske historie virker inn på hva han får til på skolen. Dilemmaene ved asylpolitikk og innvandring blir synliggjort i dette sidesporet i filmen.

På hjemmebane sliter Akam fortsatt med hva han skal gjøre med onkelen. Elina vet ikke om onkelen, men gjennom henne blir han klar over at å skjule personer som oppholder seg i landet ulovlig er straffbart. Engstelsen for hvilke konsekvenser det kan ha for ham å ha onkelen boende i skjul, øker i takt med at han, etter hvert som han får vite mer om onkelens historie, får mer og mer sympati for ham. Det viser seg at onkelen uten å mene det har kommet i klinsj med makten i hjemlandet etter å ha hjulpet en skadet geriljasoldat som plutselig stod på døren hjemme hos ham. Onkelen frykter for regimets represalier og familiens sikkerhet, dersom han fortsetter å være i hjemlandet.

Fra starten av filmen vekker onkelen irritasjon, men når hans fulle historie etter hvert avdekkes, får vi også sympati med ham. Karakterene fremstår hverken som ondsinnet eller bare gode. Elina, Akam, og onkelen viser alle ulike dilemmaer rundt asylpolitikk.

Da politiet en kveld dukker opp på døren til Akam, hjelper Akam onkelen med å skjule seg. Når politiet vil ransake leiligheten, blir Akam sittende på kjøkkenet og vente på at de skal finne ham. Men onkelen er ikke å finne. Akam røper ham ikke. Når politiet er gått finner Akam onkelen i skjul bak søppelkassene i bakgården med brukket ben etter at han har hoppet ut av vinduet i andre etasje.

Det blir klart at onkelen ikke kan fortsette å oppholde seg i leiligheten. Han går under jorden, og for begges sikkerhet, bryter onkel og nevø kontakten. En kveld ringer det på i kollektivet, slik det gjorde den kvelden onkel Khdr først dukket opp. Pent plassert på asfalten rett utenfor døren til bygården, ligger onkelens klokke. Akam drar kjensel på den og tar det som et livstegn fra ham.

Vi lover et helvete

Serie: Vi lover et helvete

Tema: Samer, flerkulturell identitet, distrikts-Norge, å bli kansellert, woke, miljøvern

Filmen handler om norske Daniel og samiske Elin som kommer fra samme lille bygd i Finnmark, om deres relasjon og hvordan interessekonflikter i lokalsamfunnet utvikler seg som følge av at gruvestrukturen planlegges gjenopptatt. Mangelen på arbeidsplasser i bygda er stor og truer bygdas fremtid på lik linje med at samenes reindrift og beiteområdene trues av gruvedrift og utbygging.

Mangfoldskategori: Urfolk, diskriminering

År: 2023

Tilgang: NRK, serie på 6 episoder (samtlige episoder tatt med i gjengivelsen)

Lokasjon, språk, dialekt: Nord-Norge, Tromsø, Finnmark, nord i Sverige, nordlands dialekt, samisk, svensk.

Vi befinner oss i nord, i Utfjord, seks timers kjøretur unna Tromsø. Hovedpersonen, Daniel, en gutt i starten av 20-årene, bor hjemme hos moren i et hus i Utfjord. Her har han vokst opp. Etter et år som stjernestudent i teknologiske studier i Tromsø, slutter han brått og flytter hjem igjen. Et par uheldige episoder har ført til at medstudenter klager på ham til ledelsen på universitetet. Han har feilaktig blitt oppfattet som en voldelig høyreekstremist. Etter at han slutter på studiet, jobber han deltid som vaktmester på barneskolen han selv en gang gikk på, men blir sagt opp da det ikke er stillinger nok der. Han trenger en jobb, men det er ikke så lett å få seg på det lille tettstedet.

Tilfeldig treffer han en sambygding på samme alder, Elin, som haiker langs veien. Det oppstår søt musikk mellom de to. Hennes familie er reindriftssamer fra Utfjord og hun er tenkt å ta over driften med tiden. Elin trekkes mellom juss-studier i Tromsø og familiens forventninger til at hun skal bidra i reindriften. Hun trekkes mellom gamle kjønnsrolle-mønstre med mor og søster som «alltid står hjemme på kjøkkenet når mennene kommer hjem», og studier i Tromsø og sitt engasjement for samene og reindriften som hun uttrykker fra talerstolen i forsamlingssaler i området. Hun forteller Daniel at familien hennes forventer at hun skal gifte seg med en same, slik hennes søster og mor og mormor har gjort før henne, og fortsette den tradisjonsrike måten å leve på. Å date Daniel vil ikke falle i god jord hjemme, forteller hun Daniel. De to utvikler en kjærlighetsrelasjon på tross av de ytre omstendighetene.

Nyheten om at den lokale gruen skal gjenåpnes, åpner et håp for Daniel om å få seg jobb på hjemstedet. Faren hans jobbet i gruen i mange år, inntil han måtte forlate Utfjord da gruvedriften her ble lagt ned, til fordel for en jobb i gruvene Kiruna. Gruvedriften tilspisser konflikten i lokalsamfunnet, samenes reindrift hvor beiteområdene stadig blir mindre og gjenåpningen av gruva med tiltrengte arbeidsplasser for lokalbefolkningen.

Dermed er nyheten om gjenåpning av gruva, dårlig nytt for reindriften til Elin og familien. Den vil krympe beitearealet til reinen deres enda mer. Familien har levd av reindrift i generasjoner, men som de andre som driver med rein i området, opplever de stor motgang når deres interesser blir overkjørt i møte med andre næringsinteresser. Elin er engasjert i Natur og Ungdom, som demonstrerer mot gjenåpning av gruen. Parallelt utvikler kjærlighetsforholdet mellom Daniel og Elin seg, og Daniel står i en beklemmt situasjon. Han trenger en jobb, og vet ikke om andre muligheter enn gruva, samtidig som han er interessert i Elin.

Parallelt følger vi Daniels mor, som utvikler demens. Vi følger henne gjennom fortvilelsen over at hun stadig glemmer. Daniel prøver å være positiv, møte henne med humor og mot, men da hun forårsaker brann i kjøkkenet og påfører seg brannskade, og senere forviller seg den lange veien til Kiruna, dit hennes eks-mann, far til Daniel bor, mener både legen og faren at noe må gjøres. Gjennom Daniel og de andre foresattes øyne, ser vi hvordan moren blir i dårligere stand til å greie seg selv og bo alene.

Daniel trenger Elin i livet sitt, erkjenner han. Samtidig er han på desperat jobb jakt og signerer kontrakt med dem som driver gruven. Det toppe seg mellom de to når Elin demonstrerer mot gruvedriften sammen med Natur og ungdom. Demonstrantene bidrar til å skremme bort en hovedsponsor til gruva. Gjenåpningen blir satt på vent – inntil videre, som Elin påpeker.

Kjærligheten mellom Elin og Daniel synes mer og mer umulig. Det de deler, er et felles ønske om å kunne bli og ha et liv i Utfjord på sikt. De to finner sammen og får skværet opp, til tross for omstendighetene. Gruvejobben til Daniel blir satt på vent så lenge det er uavklart om den skal gjenåpnes. Samtidig trekker Elin i trådene i kulissene som juss-student i Tromsø og får universitetet til å beklage overfor Daniel og gi ham tilbake studie-plassen. Serien avsluttes med at de to reiser sammen i Daniels bil fra Utfjord til hver sine studier i Tromsø. Det er duket for et liv for de to sammen i Tromsø og med planer om en fremtid i Utfjord.

Gjennom serien, på i alt seks episoder, ser vi bygdeungdommen i Finnmarks liv og dilemmaer, mellom hensynet til naturen og kampen for et levebrød, i gruven eller som reineier. Familietradisjoner, forventninger og tilhørighet til hjemstedet er sentrale temaer i serien.

Ellos eatnu - La elva leve

Film: Ellos eatnu - La elva leve

Tema: Samer, flerkulturell identitet

Filmen tar for seg den historiske hendelsen Kautokeino-opprøret i Finnmark på 1960-tallet, da samer og tilreisende aktivister stod opp mot myndigheter og næringsinteresser som ville bygge ut Alta-vassdraget. Gjennom filmens karakterer skildres samenes diskriminering og kamp.

Mangfoldskategori: Urfolk, diskriminering

Tilskudd: Konsulent

Kinobesøk: 108.481

År: 2023

Tilgang: TV2 Play

Priser: Amandaprisen for beste norske kinofilm, beste mannlige birolle og beste regi.

Lokasjon, språk, dialekt: Finnmark, Oslo, samisk, nord-norsk.

Filmen foregår i Alta på slutten av 1970-tallet. Alta-Kautokeinovassdraget er truet av utbygging. Dette vil være slutten på tradisjonell levemåte for samene i området. Ester, en ung lærervikar med samisk opphav, har konflikten nært innpå seg. På arbeidsplassen hennes, en barneskole i Finnmark, er flere i kollegiet tilhengere av utbyggingen. På skolen blir samiske kultur fortrent til fordel for norsk språk og levemåte. Slik har det vært i generasjoner, også faren til Ester måtte skrive norsk fremfor samisk på skolen.

Ester er oppvokst i Måze i Finnmark. Her bor mor og stefar og stebror fortsatt. Et fisker-naust ligger forfallent mellom huset til familien til Ester og Alta-elven. Et stykke ut i filmen skjønner vi at det var farens naust, og at han tok livet sitt. Selvmordet hans settes i sammenheng med samenes situasjon, om hvordan de har blitt behandlet av storsamfunnet. I filmen ser vi hvordan samer blir tvunget til å snakke norsk på skolen, blir mobbet for å kle seg i tradisjonelle samiske klær, og at de blir kastet ut av utesteder og ekskludert.

Moren til Ester har lagt sin samiske identitet vekk. Hun har giftet seg på nytt med en nordmann. Sammen har de en sønn, Esters yngre halvbror. De bor i huset hvor Ester har vokst opp, og snakker om at naustet til faren burde rives. «Det samiske har ingen fremtid lenger, Ester.» sier moren. «Den kampen er tapt for lenge siden.»

I nærheten bor Esters bestemor. Hun lever med den samiske kulturen, på samme måte som hun alltid har gjort. Hun er den første Ester spør etter når hun kommer hjem fra jobblivet på hybel, et annet sted i Finnmark. I en scene i filmen er de to ute og plukker multer. Den nye bonden har satt opp gjerde rundt eiendommen sin. «Burde vi gå et annet sted (å plukke multer)?» spør Ester. «Nei», sier bestemor, «Hva skal vel bonden med alt selv? Det har da alltid vært mer enn nok multer til alle oss som bor her.» konstaterer hun. Ute på multemyra, joiker bestemor og Ester drar etter hvert kjensel på at det er hennes

joik bestemoren synger på. «Er det ingen som joiker deg, der ute i verden?» spør bestemor Ester.

Esters samiske fetter, Mihkkail, er sentral i protestmiljøet mot utbyggingen av elva. Han vil ha Ester med på å aksjonere. Ester står mellom jobben og sin fornorskede kjernefamilie og sitt opphav som same. Når Mihkkail kommer for å hente Ester hjemme hos moren og stefaren for å kjøre henne til der hun jobber og bor på hybel, er han iført samekoft. Stefaren er tilsynelatende svært ambivalent til det samiske og kommenterer: «Må han gå rundt og sprade med den der?». Mens Mihkkail, på sin side, kommentere megetsigende til Ester: «Jasså, tante har blitt norsk?».

Mihkkail er en sentral skikkelse i miljøet som lager leir og aksjonerer mot utbygging. Gjennom han blir Ester, først motvillig, men så stadig mer engasjert, en del av aksjonistene. Sammen drar de til Oslo og protesterer overfor myndighetene, de bosetter seg i en lavvo utenfor Stortinget og sultestreiker. Forbipasserende kommenterer: «Vi har jo knapt visst at det bodde samer i Norge.». En mann kommer forbi og forteller at han kommer fra samme område som dem og at han er same. Han har levd de siste tjue årene i Oslo, forteller han, uten å forholde seg til sitt samiske opphav. Gjennom demonstrasjonen blir han minnet på hva han har forlatt, en opplevelse han helst ville vært foruten, later det til.

Til tross for iherdige forsøk og aksjoner, fører det ikke frem. Stortinget vedtar utbygging av vassdraget, og Mihkkail, som har vært en av protestgrupppens frontfigurer og største pådrivere, er tydelig preget av dette. Han er ved å gi opp. «Da jeg var liten tenkte jeg aldri over at jeg var same. Jeg var bare en vanlig gutt.» meddeler han kusinen sønderknust. «De tok ikke bare reinflokken fra oss. De tok livet fra oss.» fastslår han.

Ester reagerer motsatt. Hun vil ikke gi seg, og, til tross for motstand også i indre rekker, kjemper hun en stadig mer innbitt kamp for samenes rettigheter og for bevaring av elva. En dag gjentar den traumatiske historien seg for Ester. Da hun oppsøker Mihkkail hjemme hos ham selv, finner hun fetteren sin hengende i et rep fra taket i et rent og ryddig hjem. Han har han hengt seg. Ester og moren må med dette gjenoppleve farens skjebne. I en scene fra farens naust, kaster Ester gamle bensinkanner rundt og river ut planker i veggen. Hun skriker og hulker. Når moren finner henne, gråter hun til moren «Jeg vil ikke være same.» sier Ester knust. Begravelsen til Mihkkail blir en forsoning

mellom mor og datter. Moren møter opp i samekofte. Også stefaren opptrår støttende og vet ikke hva godt han kan gjøre for Ester. Det kommer fram at han ikke har hatt det helt lett selv oppgjennom tiden. Det er ikke bare samene som har vært utsatt for diskriminering, viser det seg. Han forteller Ester om hvordan han og hans familie, i sin tid trosset myndighetenes vilje, i likhet med det hun og aksjonistene nå gjør. De var tvunget til å flykte sørover under krigen da tyskerne bombet. Da krigen var over, gikk de imot forbudet for alle nordlendinger om å flytte hjem igjen før myndighetene hadde fått gjenreist landsdelen. Ester reiser fra familiens hjem, vel forsonet med mor og stefar, og med morens gamle samekofte i bagasjen, klar til å fortsette kampen.

Mihkkails bortgang har gjort motivasjonen hennes enda sterkere. Hun står i motgangen fra myndigheter og fra sitt eget folk, som er resignerte, som lider under mobbing og utestengelse i sitt lokalsamfunn. Sammen med lokale samer og unge aksjonister fra hele landet, både samer og nordmenn som er imot nedbyggingen, lager de aksjonen som fortsatt omtales som «Alta-aksjonen», hvor 600 politifolk rykket inn og fjernet aksjonistene, som begikk sivil ulydighet ved å lage leir og sperre veien for utbyggingen.

Mot slutten av filmen bryter Ester med skolens praksis om å ikke snakke samisk på skolen. En gutt i klassen nekter å si noe som helst i timene. Gjennom filmen ser vi han bli mobbet for å gå med det samiske tradisjonelle fottøyet skaller. Ester kommer gutten i møte, ved å snakke samisk til ham, og dermed røpe sitt eget samiske opphav. Gutten, som sliter med å forstå og lese norsk, blir endelig møtt av en som forstår ham på flere måter. En dag mister han siste bussen og Ester ender opp med å kjøre ham hjem. På hjemveien forteller han om en fraværende mor. Hjemme hos ham treffer Ester faren, en mann hun selv har opplevd at ble mobbet åpenlyst i en episode på gaten, av rektor på skolen der hun jobber, uten at Ester greide å ta til motmæle og forsvare ham. De to anerkjenner hverandre i stillhet. Faren vet hvem hun er, hun er fra Måze vet han, og han vet hvem faren hennes var. Gutten vil så gjerne vise Ester rommet sitt, og etter at faren har gitt henne tillatelse til å komme inn, blir hun litt nølende med ham opp. Gutten ber henne om å joike ham i søvn, slik moren pleide å gjøre. Ester joiker den eneste joiken hun kan, Mihkkails joik.

Ester lever mellom to kulturer og gjennom hennes liv og øyne ser vi et helt folks dilemmaer i livet, med et ben i norsk- og et i samisk kultur. Vi ser institusjonell diskriminering i skoleverk og rettssystem, og hvordan samene har blitt utestengt fra lokalsamfunnets møteplasser og mobbet på samlingssteder som i skolegården, på lærerværelset og puben. Den historiske filmen gir et tidsriktig bilde av systematisk diskriminering av samene, slik den ble utført på 1960-tallet. I filmen ser vi personlige dilemmaer og identitetskriser som følger av diskrimineringen utspille seg for flere av filmens karakterer i livet mellom to kulturer hvorav den norske, med makten i Oslo, er den som får styre

Hvordan kommer etnisk mangfold til uttrykk?

Onkel Jens tar utgangspunkt i en ung voksen mann, Akam, som bor i Oslo, og som får besøk av en onkel fra hjemlandet, Kurdistan. Filmene retter seg mot et voksent publikum og omhandler kulturkollisjoner mellom norsk og kurdisk kultur og dilemmaer knyttet til asylpolitikk. Filmene skildrer hvordan personer med samme opprinnelse kan oppleve spenningen mellom norsk og kurdisk kultur på ulike måter. Kulturforskjellene kommer til uttrykk i samtaletema, for eksempel forsøker onkelen å belære Akam i kurdisk høflighetskultur. Kulturkollisjonene kommer også til uttrykk i møte mellom onkelen og samboerne i kollektivet der Akam bor, og mellom Akam og eldre kurdere i det kurdiske miljøet i Oslo. Kulturforskjellene synliggjøres gjennom språk og ordbruk, for eksempel der Akam ikke behersker kurdisk like godt som dem som har det som morsmål, samtidig som Akam later til å beherske norsk bedre enn sine etnisk norske elever. Et annet eksempel på at etablerte forventninger utfordres er når Akam, på en date i skogen, viser at han har erfaring fra tur og friluftsliv, mer erfaring enn den norske jenta han er ute med.

Hør her a er rettet mot et yngre publikum, særlig mot større barn og ungdom, og handler om en tenåringsgutt i Oslo som får besøk av en onkel fra Pakistan. Filmene foregår, i likhet med *Onkel Jens*, på ulike steder i Oslo. Den tematiserer det norske samfunnet fra en tenåringsgutt sitt ståsted og perspektiv, med innvandrereforeldre med muslimsk tro og en kultur som skiller seg tydelig fra den norske. Filmene utforsker kulturkollisjoner mellom norsk og pakistansk kultur. Gjennom hverdagslige situasjoner får vi se hvordan familien navigerer mellom to kulturer. Relasjonene i filmene kretser rundt familiemedlemmer med felles

bakgrunn fra Pakistan, der den delen av familien som bor i Norge står i en spagat mellom norsk og pakistansk kultur i møte med slektningen som kommer på besøk til Norge fra hjemlandet. Kulturforskjellene er framstilt slik vi stereotypisk kan forvente det, der tradisjonelle kjønnsrollemønstre hvor far jobber mens mor tar seg av barn og hjem, er vanligere i pakistansk kultur enn i norsk -. Kulturforskjellene er understreket ved hjelp av humoristisk dialog som eksplisitt forteller om ulikhetene i pakistansk og norsk kultur. Dette gjelder blant annet situasjoner knyttet til navn, måltider, besøksskikk, giftermål og sjekkekultur. Samtidig er det elementer av overraskelse i handlingen som i Hør her a, hvor onkel Ji på besøk fra Pakistan er den som bidrar til en liberalisering av sin bror, som har utvandret til Norge, sine konservative holdninger til sin sønns kjønnsidentitet.

Handlingen i *Vi Lover et belvete* tematiserer særlig konflikten mellom gruvedrift i Utfjord og samiske reindriftsinteresser, der Elin fungerer som talsperson for samiske rettigheter. Dette plasserer samisk kultur og næring som et sentralt konfliktpunkt i serien. Gjennom karakterene synliggjøres samisk identitet blant annet gjennom navn (som Anna Biret), bruk av kofter og tradisjonelle gjenstander som koftesøljer og belter. Relasjonene preges av forventninger knyttet til kultur og kjønn, for eksempel når Elin problematiserer hva som forventes av en samisk kvinne, og hvordan forholdet til en «nordmann» oppfattes som illojalt. I konkrete situasjoner uttrykkes det samiske gjennom blant annet bryllup med samekofter, bruk av samisk språk i hjemmet og i kontakt med reinsdyr, og i ritualer og symboler knyttet til kulturarv. Samtaletema inkluderer urfolks rettigheter, videreføring av tradisjoner og kjønnsroller i samisk kontekst. Dette tydeliggjøres også i en forelesning Elin er på, ved UiT, hvor urfolks rettigheter diskuteres som en del av menneskerettighetene. Det samiske uttrykkes også gjennom ordbruken og samiske uttrykk, og i flere scener veksler språket mellom norsk og samisk. Lokasjonene, som fjellet, reindriftsområder og hjemmet, forankrer fortellingen i et samisk landskap og livsgrunnlag.

I *Ellos eatnu - La elva leve* står samenes kamp mot diskriminering av det norske majoritets-samfunnet og myndighetene sentralt og uttrykkes både eksplisitt og implisitt, både gjennom relasjoner og individers livshistorie og gjennom det strukturelle som i situasjoner på arbeidsplassen, skolen og puben. Samisk kultur i språk, folkedrakt og skikk, og møtepunkter mellom det samiske og norske, slik det fremstår i finnmark-samfunnet og blant politikere og aksjonister i Oslo på 1960-tallet er skildret gjennom hele filmen. Relasjoner

mellom samer, nordlendinger, myndigheter og tilreisende aktivister viser konfliktens ulike skillelinjer. Skildringer av karakterer som tilhører tre-fire ulike generasjoner gjør at historien peker både fremover og bakover.

3.2 Seksuell orientering og kjønns mangfold

I avsnittene som følger gis en beskrivelse av NRK-serien *Ølhunden Berit* og Dag Johan Haugeruds Oslo-triologi *Sex*, *Drømmer* og *Kjærlighet*. De tre sistnevnte, er valgt ut uavhengig av at de er del av en triologi, på bakgrunn at de isolert sett alle belyser tema seksuell orientering og/eller kjønnsidentitet. I tillegg omtales filmen *Hør her a*, som også er beskrevet i delkapitlet Etnisk mangfold, og serien *Dates in real life*, som blir beskrevet i delkapittel om funksjonsmangfold.

Ølhunden Berit

Serie: Ølhunden Berit

Tema: radikaliserings, kjønnsroller, netthets.

Filmens hovedperson, Tom, sliter med å finne sin plass i samfunnet. Uten kjæreste og venner, ender han opp som en netthetser som hater “vaginalstaten Norge”. Gjennom filmen ser vi hans forvandling gjennom personlige kriser til han til slutt greier å finne en plass som en respektert mann som har relasjoner og som kan bidra og hjelpe menneskene rundt seg.

Mangfoldskategori: kjønns mangfold, seksuelt mangfold

Tilskudd: NFI

År: 2025

Tilgang: NRK, serie på 4 episoder (samtlige episoder tatt med i gjengivelsen)

Priser: (internasjonal tittel: *A Better Man*) vant tre priser under TV-festivalen Canneseries i april 2025: Beste serie, beste skuespiller (Anders Baasmo) og High School Award.

Lokasjon, språk, dialekt: Oslo, Litauen, østlandsdialekt, litauisk, engelsk (med norsk ak-sent).

Hovedpersonen, Tom, er en mann i 30-40-årsalderen bosatt alene i Oslo, tilsynelatende ensom. Han jobber i sin mors gammeldagse og ærverdige butikk for dameklær, samtidig som han radikaliseres og er aktiv på nett mot «vaginalstaten Norge», som etter hans oppfatning driver samfunnet i helt feil retning med sin «statsfeminisme». Etter at han skjønner at hans nettkjæreste fra Litauen har lurt ham for penger og ikke kommer til ham i Norge likevel, legger han stand-up komiker og TV-personlighet Live Stensvaag, for hat. Hun er en uttalt feminist. Tom truer og trakasserer henne på nett. Han blir avslørt av VG og offentlig hengt ut med fullt navn.

Etter et mislykket forsøk på å ta sitt eget liv, som følge av den personlige skandalen i at han er blitt et offentlig ansikt på nett-troll, går han under jorden. Ved hjelp av klær og parrykk fra morens butikk, blir han Berit. Han flytter inn på hospits og får seg etter hvert noen nye venner, en sliten, men humørfylt forsamling på en brun pub. De bryr seg hverken om han er dame eller mann og tar ham inn i varmen. Etter en ekstra fuktig natt med denne forsamlingen, overtaler en av dem, en mann i femtiårene, Tom/Berit til å bli med hjem på nachspiel. Her venter sprit, rock og etter hvert GHB, på de to. Tom/Berit våkner i svært beruset tilstand av at kompisen voldtar ham/henne. Kompisen gir seg ikke, til tross for Tom/Berits sterke protester, han tar heller kvelertak på henne. Hun får så slått ham i svime med en lysestake og rømmer derfra. På ferden hjem til hospisset blir hun plukket opp av noen damer som tar henne med seg til et krisesenter for kvinner. Her ser Tom/Berit andre kvinner som har vært utsatt for lignende episoder som det hun/han har vært utsatt for. Hun ender opp med å trøste flere av dem, der de sitter side om side med henne på venterommet.

Tom/Berit føler seg endelig trengt av noen, til nytte, og ber innstendig om jobb på krisesenteret. Først får hun oppgaven som teknisk hjelp, Tom/Berit er god på data, senere blir hun betrodd ledsager når kvinnene skal i politiavhør. Når Tom/Berit finner ut at en ung jente hos dem er utsatt for overgrep av en kjendis og at han ikke blir stoppet av politiet etter anmeldelse, går det i svart for henne. Hun hevner overgriperen ved å henge ham ut på nettet, og bruker PCen på krisesenteret til dette. Dette fører til at de ansatte på senteret finner ut av Tom/Berits egentlige identitet. Som følge av dette må han melde seg til politiet, hvorpå han finner ut at begge hans saker er henlagt – han er hverken tiltalt for netthets eller trusler mot Live Stensvåg eller for volden han utførte mot «vennen» som

voldtok ham. Tom er «tilgitt av staten» og slipper å leve i skjul eller straffes. Han kan nå vende tilbake til leiligheten sin. Men uten jobb, hva skal han nå gjøre? Vende tilbake til sin gamle tilværelse?

Naboen rett over gangen for Tom, Audun, en nybakt småbarnsfar i tredveårene, er i en dyp krise. Audun lever et tilsynelatende konformt småbarnspappaliv, sammen med sin kone Line og deres lille sønn. I pappaperm føler han seg fanget i livet sitt, i forholdet, som far og blant de gamle studiekompisene. «Når Line mener at barnet, som står og skriker i sengen, burde vært tatt opp for ti sekunder siden, ja, så er det det som gjelder. Da spiller det ingen rolle hva jeg mener». Det vedkjenner han til psykologen, som Line etter hvert beordrer ham å gå til. Han har søkt frihet på en illegal sexklubb for homofile. Selv er han ikke homofil, og ønsker ikke å ha sex med menn. Han finner klubben uimotståelig forlokkende fordi det er et sted fritt for hemninger og skam, forteller han. Men noe uforutsett skjer. Han blir gruppevoldtatt, og er sikker på at han er blitt HIV-smittet, og tror han at har overført smitten til sin lille sønn. Dette bringer frem så mye redsel, skam og fortvilelse i ham at han ikke ser noen annen utvei enn å ta livet sitt. I sin desperasjon, i mangel av noen å snakke med, bekjenner han det hele til Tom. Overfor Audun inntar Tom så den omsorgsfulle hjelperrollen han hadde på krisesenteret, på nytt forkledd som Berit. Han beroliger Audun og får ham til å teste seg for å finne ut at han ikke har HIV. Han og Tom blir venner. Audun mener Tom har reddet liver hans. Samtidig oppsøker den unge jenta fra krisesenteret, som Tom ville hevne overgrepet til, leiligheten hans. De tre finner hverandre i et slags skjebnefellesskap, når de tilfeldig møtes hos Tom.

Mot slutten av serien får Tom kontakt med stand up-komikeren Live. Hun forsøker å finne ham. Hun oppsøker moren hans, og skjønner hvor ensom Tom er. Hun frykter at han har tatt livet av seg som følge av netthets-skandalen, hvor hun hengte ham ut offentlig. Gjennom samtaler med kollegaer i redaksjonen for hennes eget TV-show og samtaler med mannen sin og manageren, kommer det frem at hun innser hvem det største offeret i saken er; Tom. Etter hvert får de to kontakt. På en tur i en av Oslos parker, deler de sine historier med hverandre og får sagt unnskyld til hverandre. Tom blir gjest i Lives TV-show, hvor han får fortelle sin historie.

Gjennom serien, ser vi hovedpersonen gå fra sinne, fortvilelse og desperasjon til en empatisk helper-rolle. Fra en ensom radikaliserert mann i konservativt pent antrekk, via sin nye identitet Berit, er Tom mot slutten av serien avradikaliserert, «tilgitt av staten» (sakene hans er henlagt av politiet) og med nye bekjenskaper og felleskap å inngå i. Serien avsluttes med at han gjenopptar kontakten med sin mor.

Gjennom hele serien, selv som radikaliseret netthetser, ser vi Tom/Berit som sårbar og følsom, en mann som lever i utenforskap og ensomhet, men som prøver å finne fellesskap. Serien tar opp kjønnsroller, gode og mindre gode sider ved sosiale medier og media, nettets og utenforskap i samfunnet på en måte som gjør at vi har empati med hovedpersonen gjennom hele serien, samtidig som birollene bidrar til å belyse en rekke nevnte temaer som alle kan sies å prege vår samtid.

Gjennom serien kommer kjønnsroller frem på ulike måter. Vaginalstaten, som Tom snakker om, kommer frem i et nytt lys i nabo Auduns beskrivelser av samspillet mellom han og kjæresten. Tom har ikke noe ønske om å skifte kjønnsidentitet, Berit er kun en forkledning.

Sex

Film: Sex

Tema: seksualitet, å være kristen, moral.

Filmen tar for seg to mannlige feierkollegaer. Begge tilsynelatende godt gift med hver sin dame. Den ene av de to har en dag tilfeldig sex med en mannlig kunde. Dette fører til en rekke spørsmål og en påfølgende ekteskapskrise. Den andre kollegaen har en gjentakende drøm om at han blir oppfattet som kvinne. De to deler åpent med hverandre om spørsmål rundt samliv, frihet, etikk, tro og forpliktelser.

Mangfoldskategori: seksuelt mangfold, kjønns mangfold

Tilskudd: Konsulent

Kinobesøk: 11.808

År: 2024

Tilgang: ViaPlay

Priser: tre priser på Berlinale – filmfestivalen i Berlin

Lokasjon og språk/dialekt: på Økern og andre steder i Oslo. Hovedkarakterene snakker østladsdialekt.

I et pauserom i en bygning, med beliggenhet midt i trafikkmaskinen på Økern i Oslo, møter vi to feierkollegaer ved lunsjbordet. Den ene av dem forteller om en merkelig drøm. Han drømmer at andre oppfatter ham som kvinne. Den fortrolige meddelelsen får den andre til å betro seg til sin kollega om gårsdagens uforutsette hendelse. Han hadde tilfeldig sex med en mannlig kunde. «Men er ikke du gift da?» spør kollegaen. De to forblir navnløse gjennom filmen.

Kollegaen som har hatt tilfeldig sex, forteller at han anser seg selv som heterofil. Han er gift på tjuende året med en dame som han har to barn sammen med. Han forteller at kunden spurte ham, rett ut, om de skulle ha sex. Han avsto først blankt, sier han, men da han kom ut på gaten, ombestemte han seg, og gikk opp igjen og hadde sex med mannen. «Jeg tror ikke jeg har opplevd det på den måten før, at han så på meg sånn, helt skamløst.» be-
tror han. Selv er han i sjokk over hendelsen. «Det er akkurat som at jeg ser på meg selv på en annen måte, bare fordi noen har sett på meg på en spesiell måte.» Han beskriver «et blikk uten forbehold» som opplevdes «... utrolig befriende, å ikke måtte leve opp til alle de forventningene.» Han forteller om å overgi seg. «Du er jo helt grenseløs.» kommenterer kollegaen, riktignok i en vennlig tone. De to ender lunsjen med å være enige om at samtalen blir mellom de to.

Vel hjemme hos kona, etter endt arbeidsdag, forteller han som hadde sex hele hendelsen. «Det er ikke det jeg tenker på som utroskap. Å ha sex med noen», sier ektemannen. For ham er hendelsen «bare sex», og ikke noe mer følelsesladet enn det. «Jeg hadde jo ikke sex med ham, fordi jeg er mindre glad i deg», forklarer han. Hun blir ut av seg, og vet ikke hvordan hun skal ta det eller hva hun skal tro.

Hvordan skal de leve videre etter dette? Skal et slikt innfall endre alt? Endre samlivet og ekteskapet? Kona er bekymret for om han vil gjøre det igjen. Hun omtaler lysten som noe som ikke går an å styre, noe ektemannen benekter. Klart man kan styre lyst, mener han. Han kan love at dette ikke kommer til å gjenta seg, bedyrer han.

De ønsker begge å kunne unne hverandre friheten det innebærer å kunne åpne opp for opplevelser som den mannen nylig har hatt. «I prinsippet så vil jeg at du og jeg skal ha den friheten, men vil jeg ha den friheten hvis det skal gjøre så vondt?» spør de seg selv og hverandre. «Det er vel det det handler om dypest sett, om å bli fri», bemerket kona.

Parallelt med dette, følger vi den andre feierkollegaen og sønnen. Sønnen har middels gode karakterer og bekymrer seg for fremtiden, for at karakterene hans ikke er gode nok til at han skal kunne komme inn på studier han ønsker seg. Alle vennene gjør det bedre på skolen, forteller han. Løsningen er å bli influenser, som en back up-plan, meddeler han. Faren er ikke helt overbevist. Han synes bekymringene er uberettiget og beroliger sin pliktoppfyllende sønn.

Faren synger i et kristent kor, snart skal de ha forestilling. Forestillingen er ikke en vanlig forestilling, forteller han til feierkollegaen som gjerne vil komme og se på. Drømmene om at andre ser ham som dame, forfølger ham. David Bowie, en av musikkhistoriens kanskje mest androgyne karakterer, spiller en sentral rolle i den tilbakevennende drømmen. En drømmefanger henger over sengen til han og kona. En dag tar han den ned, i et forsøk på å bli kvitt de rare drømmene, kan vi tro. Et innslag av komikk oppstår, når han oppsøker stemmepedagog. Han føler at stemmen hans plutselig er blitt lysere, og at det er som om noe sitter fast i halsen hans. Stemmepedagogen knytter dette til noe psykisk, samtidig som hun forsøker å dra i tungen for å løsne spenninger. Hun gir ham filosofien Hannah Arendts hovedverk, *Vita Activa*, som hun nylig har lest, og mener den kan lede ham på sporet av stemmeproblemene. Et besøk hos legen fører også til noe humoristiske og underfundige passiarer mellom far, sønn og en erfaren, godt voksen kvinnelig lege om forhold til kropp, kjønn og seksualitet.

På vei derfra ser vi faren og sønnen gå sammen på gaten da de blir stoppet av to damer som ber dem om å bære et kjøleskap ut av en varebil og inn i oppgangen for dem. Far og sønn repliserer karslig, at selvfølgelig kan de det. I løftet greier sønnen å skade armen sin.

Noe komisk oppstår når sønnen skader seg, og ikke kan bruke armen som vanlig. I et forsøk på å fremstå som mandig, fremstår han sårbar. Fortvilet over at ting nå ikke kan gå for seg helt som planlagt, han kan hverken spille instrument eller benytte armen til å sy. Men skaden til tross, insisterer han på å sy kostyme til faren, til korkonserten hans.

På konserten ser vi faren iført kostymet. Det er rødt og kjønnsnøytralt, overdel og shorts. Faren danser sammen med flere andre menn. Forestillingen fremstår eksperimentell, det feminine og maskuline settes i spill i uttrykk og bevegelser. Innenfor rammene av det aksepterte, synes faren å ha funnet et rom hvor han kan komme i kontakt med sider av seg selv, som han ikke tidligere kjente til. Han viser seg frem for fullsatt sal, med både kona, sønnen og kollegaen i publikum.

Mot slutten av filmen, ser vi de to kollegaene sitte og prate sammen etter et bad i Akerselva oppe ved Nydalen. Han som synger i kor, bemerker kollegaens åpenhet om sex-episoden. Kollegaen forklarer at han tenkte at det var greit å lufte sine tanker med kollegaen fordi: «Hallo, han er kristen. Det må jo være mye vanskeligere enn å ha ligget med en mann.»

Tabuer knyttet til kjønnsroller og åpenhet om kropp, seksualitet og tro belyses gjennom saktmodige og sannferdige samtaler mellom de ulike karakterene gjennom filmen. Den kan sies å handle om sjelsliv og drømmer, om grensene for hva man deler, om åpenhet og vennskap, om å tørre å gi seg hen til handling og lyster, men likevel sette noen grenser.

Drømmer

Film: Drømmer

Tema: lesbisk kjærlighet, seksualitet, ungdom, utforsking, å utlevere seg selv og andre i litteraturen.

I filmen møter vi Johanne på videregående skole, som blir stormforelsket i læreren sin. Ungdommens klokhet og umodenhet på en og samme tid, sammen med hva som er sant og hva som er lov blir tematisert.

Mangfoldskategori: seksuelt mangfold

Tilskudd: Konsulent

Kinobesøk: 26.925

År: 2024

Priser: Gullbjørnen på Berlinale – filmfestivalen i Berlin

Lokasjon, språk, dialekt: Foregår i Oslo, på Grønland og Tøyen, i Vika og i Oslomarka, En sentral karakter har eritreisk opphav og snakker rogalandsdialekt.

Vi følger Johanne, en 17 år gammel skoleelev på en videregående i Oslo, som forelsker seg i fransklæreren sin, Johanna. I starten av filmen ser vi Johanne på familiehytta hvor hun leser en roman. Gjennom boken opplever hun gryende følelser av seksualitet, lyst, forelskelse og begjær.

Johanne blir helt oppslukt i læreren sin. Hun føler seg mer på bølgelengde med henne, enn med mange andre på sin egen alder. Johanne opptrer som forteller i filmen og meddeler at hun føler at hun og Johanna har et spesielt bånd. Hun greier ikke å tenke på annet enn henne, så forelsket er hun.

Følelsene for Johanna blir en altoppslukende besettelse. Etter hvert ser Johanne ingen annen utvei enn å oppsøke Johanna hjemme i leiligheten til læreren, som hun leier i Vika. Vi ser Johanne vandre gjennom gater omgitt av gamle bygårder og graffiti på Tøyen og Grønland, på vei til mer stringente omgivelser i Vika, der Johanna bor i en nytt, moderne bygg. Her bor hun, og utøver sitt virke som tekstilkunstner. Gjennom filmen ser vi Johanna veve og strikke. Hun har alltid på seg strikkede plagg, tilsynelatende etter eget design. Oppløst i tårer kommer Johanne inn over dørstokken hennes, og delvis dikter opp en historie om klassemiljøet og andre forhold enn den brennende forelskelsen, som er det hun egentlig er der for. De to begynner å treffes hjemme hos Johanna, under påskudd av at Johanna skal lære Johanne å strikke.

For å få utløp for forelskelsen, skriver Johanne om sine følelser for Johanna. På denne måten føler hun at hun kan «holde følelsene i hånda for alltid». Desto mer hun skriver og lever seg inn i forelskelsen, jo mer realistisk fremstår mulighetene for at hun og læreren

kan inngå et kjærlighetsforhold. Men som det blir sagt tidlig i filmen: «Det er jo ikke alt som står i bøker som er helt sant.» Og om det Johanne skriver har skjedd i virkeligheten, får vi aldri et klart svar på.

En dag Johanne kommer til Johannas leilighet, ringer en dame på døren som Johanna latter til å ha invitert. Det kan virke som at hun og Johanna dater. Johanne tar dette som en avvisning. Kontakten mellom de to opphører, men Johanne fortsetter å knuge på følelsene og minnet om relasjonen til Johanna. Hun har fortsatt teksten sin å klamre seg til for å holde de intense følelsene i live.

Hun velger etter hvert å betro seg til mormor ved å be henne lese teksten. Mormor er poet. Hun lar seg fascinere av de litterære kvalitetene hun finner i det Johanne har skrevet og spør om Johanne har latt henne lese teksten sin med tanke på om den kan gis ut. Tanken har ikke slått Johanne. Hun har skrevet om sine opplevelser kun for sin egen del, forteller hun, ikke med tanke på at dette skulle bli en bokutgivelse. «I det du slipper andre inn, smuldrer det opp», bemerker hun.

Litt motvillig lar Johanne mormor få vise moren hennes manuset. Moren til Johanne er fascinert av de utilsørte sannferdige seksuelle beskrivelsene i teksten. Hun mener det er en tekst som «trengs der ute.» «Dette er en historie om skeiv oppvåkning!», slår hun fast. «Skeiv oppvåkning!», utbryter Johanne. «Men er jeg skeiv bare fordi at jeg forelska meg i Johanna?», spør hun.

Mormor og moren etterlates med flere spørsmål etter å ha lest teksten til Johanne. Den vekker både bekymring og fasinasjon hos dem. Er det sant, det hun har skrevet? Har det skjedd i virkeligheten? Har Johanne i så fall vært utsatt for et overgrep? Burde de kontakte skolen? Burde læreren anmeldes? Slike spørsmål diskuterer de, mens de går på skogstur sammen et sted i Oslo-marka. Bekymringene deres legges tilsynelatende snart til side, til fordel for minnene om egne romanser og seksuelle opplevelser da de selv var unge. Til tross for et innslag av sjalusi over det Johanne har fått til å skrive, forhører mormoren seg med redaktøren sin, som leser manuset. Hun blir svært begeistret og vil gjerne gi det ut.

I forbindelse med bokutgivelsen kontakter moren til Johanne Johanna for å få høre hennes versjon av hva som har skjedd mellom henne og datteren. Når de to møtes på en café,

ser vi at Johanna har sluttet i lærerjobben og blitt sammen med en dame som ser ut til å være minst like gammel som henne selv. Johanna forteller at hun føler seg utlevert i teksten til Johanne. «De er jo veldig seksuelle.» bemerker hun. Hun benekter at det har skjedd noe seksuelt mellom dem og sier at følelsene aldri ble gjengjeldt fra hennes side. Med ett snus rollene rundt: Er det Johanne som, med sin utleverende og kanskje ikke sanne tekst, går over grensene til Johanna? Hvem eier sannheten om denne historien? Hvem har eventuelt misbrukt hvem?

Etter å ha fått gitt ut teksten sin som bok, begynner Johanne i terapi, på mors og mormors anbefaling. Vi ser at hun har fått seg kjæreste, en gutt på sin egen alder. Samtidig knuger Johanne på minnebrikken med teksten på. Dette gjør hun helt inntil hun en dag mister den ut av lommen i salongstolen hun sitter i under samtaler hos psykologen. På vei ut av psykologtiden, dumper Johanne inn i damen som Johanna tilsynelatende datet, på det tidspunktet hun og Johanne sluttet å treffes. De to damene forsvinner ut i Oslo-ettermiddagen sammen, til tross for at Johanne har en avtale med kjæresten sin.

Grensene for hva som er lov og ikke, i en relasjon mellom en voksen og en mindreårig, tematiseres på en antydende måte gjennom filmen. Johannes ungdommelige omskiftelighet og intense følelser, skildres gjennom filmen, samtidig som hun fremstår som bråmoden og voksen på noen områder.

På tvers av alder, skildres kvinner med lengsler og seksualitet. I filmen skildres fire kvinner, alle i ulik alder, som alle lever alene, på en var og sannferdig måte. Også mormor har sine lengsler, kommer det frem. Hun forteller sin datter, mor til Johanne, at hun er redd for at hun aldri kommer til å ligge inntil noen igjen. Lyster og ønsket om fysisk nærhet kommer frem i en åpenhet på tvers av alder, legning og generasjon, som noe allment menneskelig.

Kjærlighet

Film: Kjærlighet

Mangfoldskategori: seksuelt mangfold

Tema: samliv, seksualitet, forpliktelser, omsorg, ulike former for nære relasjoner, tabuer.

Gjennom en lege i 40-årene og hennes omgangskrets i venner og kolleger tematiseres individets og samfunnets forventninger til hvordan vi skal leve ut seksualitet og kjærlighet.

Tilskudd: Konsulent

Kinobesøk: 27.469

År: 2024

Lokasjon, språk, dialekt: Oslo, Nesodden. Østlandsk, tematiserer dialekt og å legge om til Oslo-dialekt. En birolle med Voss-dialekt.

Heidi er fornøyd med å være gift, og ønsker at også barndomsvenninnen Marianne skal finne seg en kjæreste. Men hvem har sagt at det er sånn det bør være, spør Marianne. Hun er slett ikke så sikker på at det er det hun ønsker seg i livet. Skal man ha ett eller to nattbord? undrer hun. To, insisterer Heidi. Gjennom Mariannes datingliv på Tinder og sin relasjon til Heidis nyskilte geologvenn, Ole Harald, funderer hun på hvordan hun vil leve livet sitt. Om hun innleder et forhold med Ole Harald, får hun en rolle overfor barna hans. Hvilket ansvar har hun overfor dem? Ekskonen hans, moren til barna, ser i alle fall ut til å trenge hjelp med psyke og alkohol. Og er det forresten greit å skille seg når man har barn? Barna må forholde seg til det ekteskapet resten av livet, mens foreldrene kan bare gå videre og finne seg en ny person å inngå et forhold med.

Relasjonen til Ole Harald, forteller Marianne, begynte med at hun plutselig følte en sterk nærhet, og at hun plutselig bare tok ham på rumpa. Hun ble sjokkert selv. Dette forteller hun til sin kollega og sykepleieren, Tor. Han er homofil, singel, og lever et aktivt sex- og datingliv. Han uttaler seg helt ubeskjemmet om hva han tenner på. Han er åpen og har et uanstrengt forhold til sin seksualitet og seksuell orientering. Men han føler stor empati overfor de mange menn han møter som føler på mye skyld, skam og sorg; folk som kanskje ikke tør eller vil komme ut av skapet, eller folk som er utro.

Tor treffer fyrer på båten mellom Aker brygge og Nesodden tilfeldig via dating-ap-
pen Grindr. Her treffer han psykologen Bjørn, som er en del eldre enn ham. De to

snakker om sex. Det er jo ikke alle som føler seg trygge når de har sex, konstaterer de. «Noen har jo så anstrengte kropper at du kan se på dem hvor hardt de anstrenger seg for å presse ut noe som helst. Enten det er sæd eller følelser», sier Tor. Senere dukker Bjørn opp som pasient på sykehuset, der Tor og Marianne jobber. Stikk i strid med hva Marianne råder ham til, tilbyr Tor seg å handle for ham etter operasjonen. Han viser stor omsorg overfor Bjørn, uten at han viser tegn til å skulle forplikte seg til noe overfor ham.

Ole Harald sier han kan se for seg å gifte seg på nytt, flere ganger om det må til. Marianne sier at hun helst bare vil treffe ham tilfeldig på båten, og dermed er den relasjonen over.

På samme fergestrekning, på vei hjem fra Ole Harald tilbake til byen, matcher Marianne med en snekker på Tinder. Etter at hun går av båten, har de to en impulsiv one night stand. Etter at de har badet i sjøen og ligget sammen ute, kommer det frem at han er gift og at han har vært lykkelig i ekteskapet i over 20 år, men at han har tilfeldige partnere også, uten at hun vet om det. Etter at de har hatt sex utendørs, bemerker Marianne: «Jeg har ikke gjort dette før. I hvert fall ikke så spontant. Har du?» Dette er ikke første gangen for snekkeren, han forblir navnløs i filmen. «Eg har berre så mykje sex i meg. Eg e så glad i folk.» sier han. «Men får du ikke veldig dårlig samvittighet?», vil Marianne vite. Snekkeren blir sur. Han mener folk som ikke er gift, har helt feil forventninger til hva et ekteskap skal være.

Når Marianne forteller om hendelsen til Heidi, blir Heidi sjokkert. Hva med Ole Harald? Og hvordan kan Marianne bare gjøre noe sånt? Hva gjør det henne selv til? En kjedelig tørrpinn!? «Det var bare et frirom», forteller Marianne. «Vi møttes på like premisser.»

På sin vei gjennom livet, vet hun ikke hva hun egentlig ønsker seg. «Jeg føler at jeg stanger mot noe hele tida.» sier hun til Heidi.

Språk/dialekt, geografi

Foregår i Oslo, på Nesodden-båten, Sinsen, i Torshovdalen, Tjuvholmen, Aker brygge, Nesodden. Marianne og Heidi tuller med at de skjuler dialekten sin fra Dokka (Innlandet) og Tor sier at han er fra Hobøl (Østfold), men ingen tror ham. Han skjuler dialekten sin og får høre at «han er for pen til å være fra Østfold». En mindre sentral karakter har Sørlandsdialekt (Kristiansand) og mørk hud, en annen lite sentral birolle har asiatisk utseende

og Oslo-dialekt. Ingen av disse to fremstår som annet enn helnorske, siden norsk fremstår som morsmålet deres. Den ikke navngitte one-night standen til Heidi, kalt snekkerren, er fra Voss og snakker Voss-dialekt.

Hvordan kommer mangfold i seksuell orientering og kjønnsidentitet til uttrykk?

Kjønnsidentitet

I filmen *Hør her a* blir farens måte å forholde seg til kjønnsidentitet på, eksplisitt kommentert. «Pappa kom ikke til Norge for at sønnen hans skulle bli hekta på sånne rosa regnbuegreier», bemerket Mahmoud. I filmen fremstilles det som problematisk for hele familien at yngstesønnen føler seg som jente. Det utløser en krise i familien, en kilde til splittelse, med de som støtter lillebroren i hans ønske om å kle seg som en jente og kalle seg Alia istedenfor Ali, og faren som forsøker å fornekte det. Lillebror forteller storebror hvordan han føler det, og storebror forsøker å normalisere det og samtidig «glatte over» det ved å si at han er en helt vanlig gutt. Til slutt forsones familien i enighet om at de skal støtte sønnen i hans kjønnsidentitet. Onkelen slår fast at Ali må få være som han vil.

I *Ølhunden Berit* er det en episode på puben der noen nye bekjenskaper av Tom/Berit spør om han er mann eller dame. «Er det så nøye da?» bemerket en i selskapet. De er ikke så opptatt av hvilket kjønn Tom/Berit er eller vil være, men gir uttrykk for at de godtar ham/hennes som han /hun er, det spiller ingen rolle for dem så lenge de kan skåle og skrone og ha det hyggelig sammen over en øl på puben.

I *Dates in Real Life* er en VR-karakter i hovedpersonenes vennegjeng på nett en liten nett jente, men personen viser seg å være en fyldig mann med skjegg i det virkelige livet. Dette er noe vi selv ser, men som ikke er uttalt eller problematisert av noen av karakterene.

Å ha en annen kjønnsidentitet vises frem som noe potensielt problematisk i møte med omverden på ulike måter i eksemplene over. I *Dates in Real Life* får vi vite personens virkelige kjønn i det samme som vi får vite at personen har dødd, bare 46 år gammel. I *Hør her*

a, som er en film for og om barn og ungdom, fremstilles guttens opplevelse av en kvinnelig kjønnsidentitet som noe han må få lov til å leve ut og som familien skal støtte ham i.

En fjerde film som tematiserer kjønnsidentitet er i *Sex*, hvor den ene mannlige hovedkarakteren lever et kristent liv og et tilsynelatende lykkelig heterofilt ekteskap, men hjemsesøkes av en drøm hvor han blir oppfattet av omgivelsene som dame. Parallelt opplever han at han får lysere stemme og veldig tørr hud. Karakterene fremstår sympatiske, komplekse og menneskelige. Scenene som tematiserer kjønnsidentitet, er fremstilt i form av dialog mellom betrodde kollegaer og gjennom en humoristisk scene hos en stemmepedagog og hos en lege. Scenene fremstår på en måte som åpner rom for å stille spørsmål og undre seg, fremfor å slå fast akkurat hva personens kjønnsidentitet egentlig er.

Seksuell orientering

I filmen *Sex* omtales homofil sex som noe godt. Det er kanskje mer det at den ene hovedpersonen i filmen er utro med en mann, som er vanskeligst for kona, fremfor at det er sjokkerende at han har vært utro med en mann. Seksuell drift og troskap i ekteskapet diskuteres mellom de to hovedkarakterene, to mannlige feiere, og mellom den ene mannen og hans kone på en åpen og utforskende måte.

I *Kjærlighet* er en sentral biskarakter homofil. Han fremstår som den mest tilfredse, frie og på mange måter selvsikre og velbalanserte av karakterene. Flere heterofile rundt ham har det langt mer turbulent i sine kjærlighetsliv enn ham. Han treffer og hjelper en homofil mann som forteller om sitt angstfylte forhold til sex i redsel for å bli HIV-smittet. Sex og kjærlighet settes ord på gjennom samtaler mellom karakterene i større grad enn at de spilles ut på lerretet. Samtalene er undrende og åpent diskuterende. En stor grad av åpenhet og tillitt utvises i relasjonene, men også tvil, dilemmaer og sårbarhet kommer til overflaten.

Også i *Ølbunden Berit* er det en karakter, naboen til Tom ved navn Audun, som frykter å bli HIV-smittet. Dette skjer etter at han har blitt voldtatt på en illegal sexklubb for homofile. Slik sexklubben fremstilles av Audun, er stedet først om fremst et fristed, fritt for fordommer og fordømmelse. Et sted for ærlighet, hvor man kan slippe sine lyster fri og være seg selv fullt og helt. Heterofil seksualitet problematiseres i større grad i serien, både

gjennom Toms radikalisering og kvinnehat, som resultat av ensomhet og mislykkede forsøk på å få seg kjæreste, og gjennom historier fra kvinnene på krisesenteret, hvor Tom (senere Berit) får hjelp og etter hvert begynner å jobbe. Gjennom filmen ser vi kvinner som har blitt misbrukt seksuelt av menn som kommer forkomne og traumatiserte til krisesenteret, vi får se Tom, forkledd som Berit, bli voldtatt av en mannlig drikkekompis, vi ser Audun bli gruppevoldtatt av menn på sexklubben og en kvinne som oppfordrer en annen kvinne til å kle seg naken foran kamera. I tillegg ser vi en homofil ung mann som, sammen med venninnen sin, lurer og utnytter menn økonomisk via nettet ved la dem tro at de skal få date venninnen. Mennene og kvinnes legning og kjønnsidentitet blir sekundært, det er relasjonene og maktmisbruket som står i sentrum for dramaet.

Hvem som har makt til å eie sin egen historie, om den er av seksuell karakter eller ikke, står sentralt i flere av filmene i utvalget. I *Ølbunden Berit* ligger makten i å utlevere og trakassere andre i sosiale medier, TV og i avis og TV-nyheter, i *Sex* uttrykker mannen fortvilelse over ikke lenger å eie opplevelsen av å ha hatt tilfeldig sex med en annen mann, når kona skriver ut mannens sidesprang med sine ord, og i *Drømmer* tas dette enda lenger og grenser over i diskusjonen om virkelighetslitteratur når en heftig ungdomsforelskelse blir gjenstand for et bokmanus som blir gitt ut. I sistnevnte film, *Drømmer*, får vi aldri vite, hverken gjennom bokmanuset eller i scener mellom de to damene i hovedrollene, om det virkelig skjer noe seksuelt mellom tenåringssjenta som er så forelsket og som fører manuset i pennen, og hennes lærer som er gjenstand for hennes oppmerksomhet. Men manuset er, ifølge flere av karakterene i filmen, svært detaljert i sine seksuelle beskrivelser. Hvem som eventuelt er offer og hvem som utøver makt, diskuteres åpent i filmen og vises samtidig mer implisitt i at bokmanuset publiseres. I likhet med de andre filmene er det ikke viktig at det er tale om lesbisk kjærlighet, foruten at moren til tenåringssjenta mener at det er viktig at lesbisk forelskelse og seksualitet blir satt ord på i bokformat. Hun mener det kan være til hjelp for andre. Den altoverskyggende ungdomsforelskelsen til Johanne, er først og fremst en forelskelse, det at hun forelsker seg i en dame er ikke problematisert. Senere ser vi henne bli sammen med en ung mann hvorpå hun mot filmens slutt later til å gå på date med en annen dame enn hun hun forelsket seg i. I en scene i filmen utbryter Johanne: *Er jeg lesbisk fordi jeg er forelsket i en jente?* Det er ingen selvfølge for henne. Vi antar

at det er et generasjonsskille mellom Johanne og moren og mormoren, som begge antar det etter å ha lest bokmanuset.

Frihet står som motsetning til maktmisbruk i alle fire filmene vi har vist til som eksempler i denne delen av rapporten. Hvilken legning man har, eller hvilket kjønn man er blir sekundært og uviktig. Åpenhet og ærlighet overfor seg selv og omverden om lyst, seksualitet og kjærlighet, fremstilles som kilde til et lykkelig liv, samtidig som det kan by på vanskeligheter i møte med konvensjoner og forventninger fra omgivelsene.

Kjønnsroller

I *Ølhunden Berit* ser vi Tom kle seg ut som kvinne som en nødvendig del av å gå under jorden etter å ha blitt avslørt som netthetser og hengt ut med fullt navn i mediene. Hans forvandling fra mann med skjegg til kvinne ikledd kjole, veske, parykk og sminke, er ikke et uttrykk for at Tom føler seg som en kvinne og ønsker en annen kjønnsidentitet, men en måte å forkle seg på slik at han ikke skal bli kjent igjen. Likefullt ser vi hvordan han gjennom forkledningen får tilgang til andre sosiale rom enn da han var mann, og hvordan omgivelsene tar imot ham på en annen måte enn det vi kan anta at han ville blitt som sitt gamle mandige jeg. Gjennom episoder på en benk i en park, på et senter for kvinner, på en brun pub og på gaten nattestid, får vi se at omgivelsene er mer kontaktsøkende og omsorgsfulle mot ham, enn det vi for eksempel ser i seriens åpningsscene, der han står alene midt i en folkemengde uten at noen tilsynelatende legger merke til ham. Gjennom serien ser vi hvordan Berit er omsorgsfull overfor kvinnene på krisesenteret, og mer huslig. Hun rydder og vasker leiligheten på en måte som Tom tidligere ikke brydde seg med å gjøre.

Naboen hans, Audun, er tilsynelatende i et likestilt forhold, med pappaperm og felles omsorg for barn og hjem. Han handler bleier og bidrar slik at samboeren kan komme seg ut i jobb igjen etter fødselen, til tross for at hun fortsatt ammer mye. Gjennom serien ser vi ham strukket mellom den gamle kompisgjengens forventning om karriere når de møtes over en øl, og kjærestens dominans i omsorgen for barnet, til tross for at han fremstår som en omsorgsfull nybakt far. Hun fungerer som en slags fasit i hvordan de skal håndtere barnet sitt. Audun trekkes mellom tradisjonelle verdier i kjernefamilien med navnefest og storfamilien samlet rundt bordet hjemme, og ønsket om frihet til å bestemme selv og være fri fra andres forventninger. Gjennom besøk på en illegal sexklubb nattestid, får

han utløp for ønsket om omgivelser fri for fordommer, forventningspress og konvensjoner. Der kan folk være helt seg selv og følge sine lyster.

I *Vi lover et helvete* ser vi hvordan Elin trekkes mellom tradisjonelle kjønnsrollemønstre med kvinnen på kjøkkenet og den samfunnsbevisste kvinnen som tar utdanning og bruker stemmen sin i lokalsamfunnet og i media. Hun og søsteren krangler om hva som er rett, å følge storfamiliens forventninger til å gifte seg med en same og stelle hus og hjem eller å velge utdanning og følge hjertet, selv når det innebærer å bli sammen med en nordmann. Daniel er en tilsynelatende stereotypisk maskulin, ung mann, som er opptatt av teknologi, biler og jakt. Han kan snekre og sloss om han må, men han viser også mykere sider i møte med sin mor og hennes demenssykdom.

Venninnen til Daniel, Henny, er bekymret for fiskerinæringen, som hun livnærer seg av, dersom det blir gruvedrift. Samtidig har mangelen på arbeidsplasser, som Daniel opplever, vært et reelt problem i bygda over lang tid, helt siden faren hans måtte forlate bygda for å få jobb. Henny fremstår som utypisk med tanke på kjønnsroller i sitt yrke som fisker. Hun er også den som stiller opp med verktøykassa for å hjelpe til når Daniel skal pusse opp kjøkkenet etter at moren hans har forårsaket brann.

I *Hør her a* har moren den tradisjonelle kvinneverollen i familien, hvor hus hjem og barn er hennes ansvar, i tillegg til å lage mat og stille opp for mannen. Faren er ute og jobber, og lite til stede i sine barns liv. Gjennom filmen kommer dette i spill, når far og svoger, skjønner hvilken jobb mor i huset gjør. Det er moren som står opp for barna, og far og svoger fremstår som fastlåst i tradisjonelle pakistanske familiemønstre og kultur inntil de snur i sine oppfatninger, både med hensyn til sønnen Alis ønske om å leve ut sin kvinnelige kjønnsidentitet og, for svogerens del, sitt syn på svigerinnen som ikke er av riktig kaste for hans familie. Moren fremstår som sterk og moderne i måten å forholde seg til at sønnen Ali føler seg som en jente, samtidig som hun viderefører kulturen fra hjemlandet med å slå barn og mann med sko. At mor samler på sko for å slå barna sine, er et element av humor i filmen. Hovedkarakteren, eldste sønnen i familien, vet at det ikke er lov til å slå barn i Norge, og dette kommenteres eksplisitt ved hjelp av hans fortellerstemme.

Den siste episoden i *Dates inn real life* åpner med en VR-begravelse for en av Idas venninner, Teen. En avatar, som vi forstår er en slags seremonimester, forteller om den avdødes

alder og hvor hun kommer fra. Vi får høre at «det var det fysiske hjertet som stoppet» og at hun ble 46 år gammel. Samtidig vises det bilder og filmsnutter av den avdøde personen IRL. Personen har et maskulint uttrykk, med skjegg og halvlangt hår, men omtales som kvinne, og gjennom serien er Teen framstilt som en ung jente, som er sentral i venninnejengen. Teen framstilles på denne måten som en del av seriens utforskning av identitet i det virtuelle rom, der kjønn, kropp og «virkelig» identitet er flytende og ikke nødvendigvis samsvarer med den fysiske kroppen til personen. I dette universet framstår kjønn mer som noe man velger eller iscenesetter digitalt, heller enn noe som er biologisk bestemt.

3.3 Funksjonsmangfold

I dette kapitlet om funksjonsmangfold beskrives serien *Dates in Real Life* og barne- og ungdomsfilmen filmen *Lars er LOL*. I den førstnevnte er rullestolbruk en implisitt og lite uttalt del av handlingen. I *Lars er LOL* har en sentral karakter, Lars, downs syndrom. I tillegg omtales *Vi lover et helvete*, tidligere presentert under kapitlet om etnisk mangfold, der hovedkarakterens mor utvikler demenssykdom. I *Lars er LOL* har en sentral biskarakter, Lars, downs syndrom.

Dates in real life

Serie: Dates in Real Life

Tema: Kjærlighetsliv, sex og dating i VR (virtuell realitet) og det virkelige liv, å tørre å være seg selv og tro mot seg selv og andre.

Ida har aldri datet i virkeligheten, men har et velutviklet sosialt liv med venner og kjæreste på nett. Når kjæresten dumper henne, til fordel for en i det virkelige liv, bestemmer hun seg for å ta hevn, i det virkelige liv.

Mangfoldskategori: seksuelt mangfold, kjønnsidentitet

Tilskudd: NFI

År: 2025

Ida, en ung norsk jente, lever det meste av livet sitt i gaming-verden. Fra morens kjellerstue har Ida kontakt med kjæresten og vennene sine. Alle gjennom den virtuelle verden. Hennes kjæreste gjennom tre år, Marvin, bor i USA. Han og Ida har aldri møtt hverandre utenom på nett. Da han gjør det slutt med henne til fordel for en jente han har begynt å date IRL⁴, finner Ida ut at hun må gjøre noe. På oppfordring fra sine online-venner, begynner hun å date IRL, for å hevne seg på Marvin og gjøre ham sjalu.

I likhet med Marvin, sitter hans nye kjæreste, amerikanske Caroline (spilt av Birgit Skars-stein), også i rullestol. Ida ser en video, der Marvin kommer kjørende i en trehjuls terrengsykkel. Caroline er også med på videoen, hun har en liknende terrengsykkel. I en annen video er de ved foten av fjellet Mount Baldy. Serien presenterer funksjonsmangfold som en integrert, og i stor grad utematisert, del av karakterenes liv. Dette introduseres først gjennom en video Ida ser av Marvin og hans nye kjæreste Caroline, der de begge bruker ulike typer rullestoler beregnet på tur i ulendt terreng. Det kommer fram at Caroline er en influencer som promoterer produktet, Naturewheels.

Gjennom serien går Ida inn og ut av rollen som en krigerprinsesse, også IRL bærer hun samuraisverdet, som er del av hennes VR⁵-person. Serien tematiserer også problemer med å tørre å være seg selv, å leve og være ekte og tro mot seg selv. Gjøres det best i den virtuelle verden eller i det virkelige liv? Gjennom serien begynner Ida å date IRL, men det er lite vellykket. Etter hvert får hun vite at den store VR-stjernen, Tetsuo, som er som en superhelt for Ida og hennes venner, skal opptre i Oslo. Ida drar på konserten og lykkes med å sjekke ham opp. De to tilbringer natten sammen og blir kjent. Tetsuo forteller Ida sitt ordentlige navn og at han vil være sammen med en jente som vil ha ham som den han egentlig er, ikke i kraft av at han er en konstruert virtuell superhelt med tusenvis av fans over hele verden. Men hvem er det Ida vil ha? Hun kjenner ikke denne japanske mannen, som viser seg å være 38 år, og mer enn klar for å starte et liv uten Tetsuo. Han er på en måte fanget i kjendisstatusen sin i form av en Manga-figur. For Ida er Tetsuo mer ekte enn mannen bak.

Senere treffer hun Einar, en mann som ikke lever i VR, men som har et svært så aktivt forhold til sin Instagram-konto. Ida har kompleks for sin manglende erfaring med kjærligheten IRL. Einar har hatt mange forhold før, Ida treffer han på date nummer 50. Men når han får vite at Ida har hatt et tre år langt forhold, blir han supersjalu. Einar er så usikker på seg selv at han ikke klarer å forholde seg til at Ida har hatt et nært og intenst forhold, selv om det kun har eksistert på nett. For Einar er ikke dette et “ordentlig” forhold, men samtidig oppleves det som en trussel. Dette skaper konflikter mellom dem, og Ida kjenner på at hun ikke helt passer inn i den virkelige dating-verdenen heller.

Samtidig strever Ida med å gi slipp på sin virtuelle identitet. Hun beveger seg stadig mellom rollene, som krigerprinsessen i VR og som seg selv i virkeligheten. Grensene viskes ut, og hun tar med seg elementer fra spillverdenen inn i det virkelige liv, blant annet gjennom samuraisverdet og måten hun håndterer relasjoner på.

Forholdet til moren blir også satt på prøve når Ida i større grad forsøker å leve et liv utenfor kjellerstua. Moren ønsker at datteren skal være mer til stede i den virkelige verden, og forstår ikke helt hvor viktig den virtuelle verdenen er for henne.

Gjennom sine erfaringer med både Tetsuo og Einar, begynner Ida gradvis å forstå at verken den virtuelle eller den virkelige verden alene gir henne svarene hun søker. Hun må selv finne ut hvem hun er, uavhengig av rollene hun spiller – både på nett og i virkeligheten.

Lars er LOL

Film: Lars er LOL (barn/ungdom)

Tema: vennskap, downs syndrom, mobbing, inkludering, utenforskap

Ved inngangen til 6.klasse begynner Lars i klassen til Amanda. Han har downs syndrom og Amanda blir utpekt til å være fadderens hans. Hvem hun skal være lojal til, sin nye venn Lars, eller jentene i klassen som mobber, blir Amandas store dilemma som utspiller seg gjennom filmen.

Mangfoldskategori: Funksjonsmangfold

Tilskudd: konsulent

Kinobesøk: 147.438

År: 2023

Tilgang: TV2 Play

Priser: Filmen vant barnefilmpris på filmfestivalen i Berlin (European Children's Film Association).

Amanda begynner i 6. klasse etter endt sommerferie. Skoleåret begynner med at sjetteklassingene skal bli fadder til en 1.klassing. Isteden får Amanda spørsmål av læreren om å være fadder til den nye gutten i klassen. Han heter Lars og har downs syndrom. Begge liker Harry Potter, poengterer læreren foran hele klassen, og de to har sikkert mye til felles. Klassen kniser.

Motvillig går Amanda med på å være fadder til Lars. Hun greier ikke å si nei, forteller hun til bestevenninnen Sari på vei hjem fra skolen. «Tenk hvis han sikler. Er det min jobb å tørke sikkelet hans da?» spør Amanda Sari. «Jeg vil også ha en søt liten førsteklasing», konstaterer Amanda.

På samme vis, noe motvillig, begynner Amanda å følge Lars hjem fra skolen, og en dag blir hun med ham inn i den store gamle villaen han bor i. Der venter en lun og trygg pappa, Bent, som blir med på leken, spøker og lager masse god mat sammen til dem. Armløse riddere, snegleslim (bringebørsyltetøy) og lettis-latte, viser seg å være veldig godt. Lars og pappa Bent har laget en egen verden av ord, leker og trylleformularer inspirert av Harry Potters univers. Amanda og Lars lager en hemmelig trylleskole hjemme hos Lars. Bak en hemmelig dør i kjelleren, har han en hel egen verden av trylleeffekter, kostymer og kulisser. Et nært vennskap utvikler seg mellom de to, men Amanda vil ikke at alle på skolen skal vite om at de leker og har det moro sammen utenfor skolen.

På klasseset i skogen svinger han et forkullet pinnebrød i luften og lurert på hvem som vil smake hans og Amandas trollbæsj. Amanda fortviler: «Jeg må finne en måte å henge med Adam, uten at Lars driter meg ut», sier Amanda til Sari. «Det er jo ikke deg som driter deg ut.» slår Sari fast. Adam er en gutt i klassen som Amanda er forelsket i. Amanda og Adam har åpenbart god kjemi når de blir satt til å danse sammen i gymtimen. «Lars danser solo, okay.» kommenterer gym-læreren, da alle i klassen blir delt inn i dansepar. Lars holder på med sitt og blir sittende på sidelinjen når de andre har funnet sin dansepartner. Han finner en turnvimpel, som han ikke kan motstå, og begynner å trylle med den. Lars sier ut trylleformler høyt i gymsalen, foran alle i klassen, og Amanda, som danser med Adam, retter et bedende blikk mot ham. «Banana arama amok!» sier Lars og retter vimpelen mot Amanda. Det er deres trylleformel for å bli en ape. Amanda kontrert, i desperasjon: «Stanitus stoppis!», for å få Lars til å slutte med trylleformlene. Flere bryter ut i latter. Amanda oppdager at noen av jentene i klassen filmer hele episoden «Det der skal rett ut på RM», kommenterer en av jentene. Senere skal Amanda finne ut at RM står for Retarded Much, et ondsinnet kallenavn noen i klassen har gitt Lars.

I friminuttet trekker Amanda Lars til siden, og konfronterer ham med episoden. De hadde jo avtalt at de ikke skulle trylle på skolen. Amanda vil ham vel, men er opprørt. «Lars, du driter deg ut. Du driter ut meg også.» «Det er jo bare trylling.» sier Lars. Amanda trekker på det: «Jo, men.. (stønner) Er du helt dum eller?», detter det ut av henne. Hun angrer i det hun sier det. Lars protesterer og løper sin veg, bortover gangen. «Lars.. jeg mente det ikke sånn. Vent da!», roper Amanda etter ham. Rundt hjørnet i gangen lurert noen fra klassen. De mobber Lars og filmer i smug. Når Amanda kommer ham til unnsetning, stikker mobberne, og Amanda omfavner ham trøstende.

Etter hvert kommer det fram at noen av jentene i klassen har laget en blogg; «Retarded Much», hvor de henger ut Lars. Amanda er redd for å bli upopulær, særlig overfor Adam, som hun er forelsket i. Gjennom en sannhet eller konka kveld med Adam og flere fra klassen, blir hun trukket inn i mobbingen. Hun får svært dårlig samvittighet.

Ved et uhell får Lars og hele skolen se bloggen på storskjerm. Lars blir knust og slutter å komme på skolen. Han vil heller ikke treffe Amanda mer. Pulten hans i klasserommet står tom i flere måneder, mens Amanda prøver, gjennom møysommelige forsøk å få kontakt

med ham for å si unnskyld. Men Lars greier ikke å tilgi henne, til tross for at han savner vennskapet de hadde.

Det nærmer seg jul og klassen skal lage juleforestilling sammen med fadderbarna. Da får Amanda en idé. Sammen med Adam og Sari og fadderbarna deres, forbereder de en forestilling hvor hun bruker formler fra trylleskolen, som bare hun og Lars kjenner til, for å si unnskyld til Lars foran hele skolen. Nå gjelder det å få Lars til å komme å se forestillingen deres, som blir pauseinnslag for hele klassens julespill.

Serien handler om vennskap, mobbing, netthets, utenforskap, å være annerledes, tilgivelse, samhold, og å tørre å være seg selv. Amanda blir utsatt for vanskelige moralske dilemma gjennom serien. Skal hun gjøre som de andre for å være en del av gjengen, eller følge sitt gode empatiske hjerte og tørre å åpne for de kvalitetene et vennskap med Lars, som er annerledes, kan by på? Bikarakterene, Adam og Sari, viser at gode venner bistår henne når hun følger sitt moralske kompass, fremfor å høre på jentene i klassen som mobber og stenger ute.

Sari, er en jente med et tydelig velinnstilt moralsk kompass. Hun tar avstand fra Amanda når hun forråder Lars ved å bli med på mobbe-bloggen, men tilgir henne når hun angrer og vil gjøre opp for seg. Navnet, Sari, og utseende, mørk hud og rastafletter, vitner om at hun kan ha utenlandsk bakgrunn. Hun kan dermed fremstå som et forbilde for andre jenter som også har det.

Lars er den mest sentrale birollen. Til tross for filmens tittel, er det gjennom Amandas og de andres øyne, man ser Lars, ikke gjennom hans egne. Filmen handler mer om det å være rundt noen som er annerledes, enn om opplevelsen av å være annerledes selv.

Hvordan kommer funksjonsmangfold til uttrykk?

Dates in real life presenterer funksjonsmangfold som en integrert, og i stor grad utematisert, del av karakterenes liv. Dette introduseres først gjennom en video Ida ser av Marvin og hans nye kjæreste Caroline, der de begge bruker ulike typer rullestoler beregnet på tur i ulendt terreng. Det kommer fram at Caroline er en influencer som promoterer produktet, Naturewheels. At funksjonshemming i liten grad kommenteres eksplisitt i dialogen,

men hovedsakelig formidles visuelt, kan tolkes som et bevisst grep for å normalisere funksjonsmangfold. Senere i serien blir funksjonshemming imidlertid mer eksplisitt uttalt, for eksempel i en virtuell konfrontasjon Ida har med Caroline. Der beskriver Caroline hvordan hun har vært lenket til rullestolen, deprimert og fastlåst i livet, før hun tok kontroll og lærte å akseptere seg selv og kroppen sin. Dette gjør tydelig inntrykk på Ida, som gir uttrykk for at hun har vært fordomsfull overfor Caroline. I samme episode ser Ida en ny video der Caroline og Marvin er ute på havet i seilbåt. Caroline henvender seg til følgerne sine og sier “Remember, my followers, don’t let the big waves stop you. You can do anything!” Serien utforsker også kontrasten mellom fysisk og virtuell representasjon, blant annet ved at karakterene ikke bruker rullestol i VR. I VR er Caroline robot og Marvin har avanserte benproteser.

Når Marvin senere møter Ida i virkeligheten, inngår rullestolen som en naturlig del av det hverdagslige, uten å gjøres til et hovedpoeng. Marvin tas med på sightseeing i Oslo før de ender på et gaming-sted. Rullestolen bæres inn og ut av bilen, uten at det kommenteres, heller ikke når Ida løper og dytter Marvin i rullestolen på et snødekt og ubrøyt fortau. Det er tydelig vanskelig framkommelig for rullestolbrukere, noe som illustrerer praktiske utfordringer man står i som rullestolbruker.

Det er også episoder der funksjonshemmingen blir mer eksplisitt uttalt. Et eksempel er når Marvin spiser middag hjemme hos Ida sammen med mora og kjæresten hennes. Morens kjæreste kommenterer at «I Norge har vi veldig gode lover for folk som ikke kan gå» og viser til krav om rullestoltilgang i offentlige bygg. Idas reaksjon gjør at vi som seere skjønner at samtalen oppleves litt klein. Funksjonsnedsettelsen kommenteres også i mer intime øyeblikk – først på kafé, der Ida og Marvin kysser, og senere i kjellerstua, hvor de snakker om tidligere virtuell sex og spøker om «a third leg». Marvin sier at «det tredje beinet gjør opp for de to som mangler». Disse scenene gjør at kroppen hans er integrert i både humor, seksualitet og relasjon, uten at det gjøres til et isolert problem eller hovedtema.

I *Lars er LOL* er funksjonshemming et sentralt element i handlingen i filmen. Når Amanda blir spurt om å være fadder for Lars, som har Downs syndrom, er hun først motvillig. Men i løpet av filmen utvikler de et vennskap. Når Amanda lar andre

gjøre narr av Lars for å bevare sin sosiale posisjon, får hun skyldfølelse og forstår at hun må ta ansvar. Funksjonshemming tematiseres på denne måten, både gjennom inkludering og ekskludering, sosialt press og moralske valg. Måten ulike karakterer er framstilt på, understøtter disse temaene. Lars framstilles som varm, morsom og ærlig, og som en sammensatt person med egne interesser og følelser. Amanda er fortellingens hovedperson og gjennomgår en utvikling fra usikkerhet og behov for sosial tilpasning til økt empati og ansvarlighet. De populære jentene representerer gruppepress og fordommer, og illustrerer hvordan negative holdninger kan oppstå og opprettholdes i ungdomsmiljøer. Læreren fungerer som en aktør for inkludering gjennom å etablere fadderordningen. Relasjonene i filmen synliggjør hvordan funksjonshemming formes i samspill mellom mennesker. Forholdet mellom Amanda og Lars går fra å være pliktbasert til å utvikle seg til et gjensidig vennskap, noe som viser hvordan nærhet kan bidra til å redusere fordommer. Samtidig illustrerer relasjonen mellom Amanda og vennegjengen hvordan sosialt press kan påvirke moralske valg, og hvordan ønsket om tilhørighet kan føre til svik. Forholdet mellom Lars og resten av klassen viser et spenn fra inkludering til mobbing, og synliggjør ulike holdninger til funksjonshemming.

Filmen fremstiller også konkrete situasjoner der funksjonshemming blir synlig i praksis. Dette gjelder blant annet fadderordningen, skolearbeid og presentasjoner der Lars deltar på lik linje med andre elever, samt episoder med mobbing og latterliggjøring. Sosiale situasjoner i friminutt viser hvordan Lars tidvis blir holdt utenfor, og konflikten som oppstår når Amanda svikter ham, tydeliggjør konsekvensene av ekskludering. Samtalene i filmen berører temaer som hva det vil si å være annerledes, betydningen av inkludering og vennskap, lojalitet og svik, samt hvordan man snakker om og til mennesker med funksjonsnedsettelse.

Videre tematiseres det å stå opp for andre i møte med urett. Ordbruken i filmen varierer mellom respektfull og problematisk. På den ene siden foregår det erting, latterliggjøring og kommentarer som fremstiller Lars som «rar» eller annerledes. Men i mange scener brukes Lars sitt navn uten merkelapper, og det synliggjør til sammen hvordan språk kan bidra både til inkludering og til stigmatisering. Skolen er en sentral arena i filmen, der klasserommet representerer læring og formell inkludering, mens skolegården fungerer som et rom for både sosialt fellesskap, vennskap og mobbing. Deler av handlingen foregår også

hjemme hos Lars og hjemme hos Amanda. Når de er hos Lars, framstilles de som likes-tilte personer som deler en felles interesse for Harry Potter og andre fantasy-elementer, med Lars' far som trygg og inkluderende tilrettelegger. Hjemme hos Amanda får vi innblikk i hennes refleksjoner og følelsesmessige bearbeiding av situasjonen hun er i og relasjonen til Lars. Deler av handlingen foregår også på ulike sosiale møtesteder der noen av ungdommene fra skolen møtes. Her kommer holdninger til funksjonsnedsettelse, gruppepress og tilhørighet til uttrykk..

Vi lover et helvete viser hvordan hovedpersonen Daniel sin mor, Sissel sine hukommelsesproblemer påvirker familiens hverdag og skaper behov for omsorg og tilsyn, samtidig som Daniels valg og prioriteringer i stor grad formes av ansvaret han tar for moren. Sykdommen fungerer dermed som et bakteppe som preger den lille familiens situasjon og beslutninger. Sissel fremstilles som glemsk og periodevis desorientert, noe som synliggjør hennes kognitive funksjonsnedsettelse. Samtidig framstilles hun ikke bare som pasient, men på en nyansert måte gjennom følelesspekter og relasjoner til andre. Daniel trer tydelig inn i rollen som omsorgsperson og beskytter. Relasjonen mellom Sissel og Daniel endres når sønnen må ta større ansvar for morens omsorg, og relasjonene i familien preges generelt av omsorg, bekymring og tilpasning til sykdommen. Også andre karakterer må forholde seg til situasjonen og bidra i omsorgen. Dette kommer til uttrykk i konkrete situasjoner der Sissel glemmer ting, mister oversikt eller trenger hjelp, og der familien må forklare hva som foregår. For eksempel når hun vandrer gatelangs uten å være påkledd ordentlig og når hun har bidratt til brann i kjøkkenet.

Hverdagslige aktiviteter blir mer krevende som følge av sykdommen. Samtalene dreier seg ofte om bekymring for Sissels helse, hvordan sykdommen utvikler seg, og hvordan omsorgsansvaret skal håndteres, med særlig vekt på trygghet og behov for oppfølging. Ordbruken i dialogen er preget av forklarende og støttende språk når karakterene snakker med Sissel, og av bekymring og ansvar når de snakker om henne. Språket er gjennomgående forsiktig og omsorgsfullt, men også preget av varm humor mellom mor og sønn. For eksempel når moren spøker om at hun ikke husker hva sønnen heter. Sissel vises hovedsakelig i hjemmet og andre kjente omgivelser, der hjemmet fungerer som et omsorgsrom hvor familien kan følge opp sykdommen, og hvor det blir tydelig hvordan sykdommen håndteres i en hverdagslig sosial kontekst.

De tre produksjonene *Dates in real life*, *Lars er LOL* og *Vi lover et helvete* illustrerer på hver sine måter hvordan funksjonshemming ikke bare forstås som individuelle egenskaper eller begrensninger, men som noe som oppstår i relasjoner mellom mennesker og i møte med sosiale omgivelser. I tråd med den sosial-relasjonelle forståelsen, slik den formuleres hos Thomas (2004), blir funksjonsnedsettelsen tydelig når sosiale strukturer, holdninger og praksiser skaper barrierer, ekskludering eller ubehagelige interaksjoner, heller enn gjennom funksjonsnedsettelsen i seg selv. Dette ser vi for eksempel i *Dates in real life* gjennom fysiske barrierer som et fortau fullt av snø, og gjennom språklige barrierer, som samtalen om hvor bra norsk lovverk er for folk som ikke kan gå. I *Lars er LOL* kommer den sosiale relasjonelle forståelsen til uttrykk som barrierer formet av gruppepress og mobbing, og i *Vi lover et helvete* gjennom hvordan omsorgsansvar og relasjoner formes rundt sykdom. Disse tre produksjonene illustrerer med andre ord hvordan funksjonshemming kontinuerlig skapes og forhandles i konkrete situasjoner, og hvordan inkluderende relasjoner og omgivelser kan redusere funksjonshemmende barrierer, mens ekskluderende praksiser forsterker dem.

4. Avsluttende oppsummering

Denne rapporten består av en kvantitativ kartlegging og kvalitativ gjennomgang av innholdsmangfold i norske filmer og serier i perioden 2023–2025. Gjennom en systematisk gjennomgang av 85 produksjoner og deres sentrale karakterer, samt en dybdebeskrivelser av utvalgte filmer og serier, gir rapporten et oppdatert kunnskapsgrunnlag for å vurdere status og utviklingstrekk i representasjonen av mangfold i norsk audiovisuell produksjon. Rapporten er basert på den tilsvarende kartleggingen fra 2023 (Kleppe et al 2023). I denne rapporten har vi undersøkt flere sentrale problemstillinger knyttet til mangfold i norske filmer og serier. Vi har for det første undersøkt om det er forskjeller i mangfold mellom filmer og serier, og om mangfoldet har endret seg over tid. Videre har vi sett på om det er forskjeller mellom produksjoner rettet mot barn og voksne.

Vi har også undersøkt omfanget av mangfold i lys av ulike tilskuddsordninger fra NFI. I tillegg har vi analysert forskjeller mellom serier bestilt eller produsert av NRK og serier produsert av eller for andre kanaler eller plattformer.

Vi la til et spørsmål som handlet om hvordan mangfoldet kommer til uttrykk, et spørsmål som besvares i de kvalitative beskrivelsene i kapittel 3.

Et overordnet funn er at utviklingen går i retning av økt mangfold på enkelte områder, særlig når det gjelder kjønnsbalanse og synliggjøring av enkelte minoritetsgrupper. Samtidig viser kartleggingen at flere former for mangfold fortsatt er begrenset eller skjevt representert sammenlignet med befolkningen for øvrig. Bildet som tegnes er derfor sammensatt: På den ene siden finnes tydelige tegn til endring og forbedring, på den andre siden vedvarer strukturelle mønstre som bidrar til reproduksjon av skjev representasjon. Slik det kommer frem i utvalget finner vi at historier til minoritetsgrupper som samer og lesbiske, som i liten grad har vært fortalt på norsk film tidligere, blir utførlig tematisert i flere produksjoner. Dette kan ha en korrigerende effekt på den kollektive historieskrivingen som filmfeltet bidrar til. Historier som ikke har kommet så godt frem før, blir fortalt nå.

Når det gjelder **kjønnsbalanse**, viser kartleggingen en klar utvikling mot større likestilling. Andelen kvinnelige karakterer har økt over tid, og kvinner er nå i flertall blant

hovedrollene. Dette kan indikere at politiske og bransjemessige tiltak for å styrke kjønnsbalansen har hatt effekt. Samtidig er menn fortsatt overrepresentert totalt sett, særlig i biroller og sentrale biroller, noe som tyder på at kjønnsbalanse ikke er fullt ut realisert på alle nivåer i fortellingene. Representasjon av ulike kjønnsidentiteter er fortsatt marginal, og fremstår som et område med betydelig utviklingspotensial. Samtidig ser vi i den kvalitative kartleggingen at representasjonen av ulike kjønnsidentiteter fremstilles helt ulikt, både uttalt og som en implisitt del av handling og omgivelser som ikke problematiseres eller tematiseres.

Aldersmangfoldet er relativt stabilt, men skjev. Unge voksne er tydelig overrepresentert, mens eldre i liten grad er synlige. Dette samsvarer med tidligere forskning på medierepresentasjon, hvor visse aldersgrupper systematisk gis større plass enn andre. Videre viser kartleggingen at kvinnelige karakterer gjennomgående er yngre enn mannlige, noe som peker mot vedvarende kjønnsforskjeller i hvordan alder og kjønn kombineres i historiefortellingen.

Når det gjelder **etnisk mangfold**, viser funnene at det fortsatt er en betydelig underrepresentasjon av personer med minoritetsbakgrunn i sentrale roller, særlig når det gjelder karakterer som fremstilles som «norske». Til tross for en viss økning over tid, ligger andelen fortsatt under det som kunne forventes ut fra befolkningssammensetningen. Samtidig viser kartleggingen at etnisk mangfold i større grad er til stede i serier enn i spillefilm, og at enkelte produksjoner tematiserer flerkulturelle erfaringer på komplekse og nyanserte måter. Den kvalitative gjennomgangen illustrerer hvordan spørsmål om identitet, tilhørighet og kulturkonflikter artikuleres gjennom karakterer og narrativer. Den gir også beskrivelser av liv og historier sett gjennom øynene til representanter for minoritetsbefolkningen, det vil si karakterer med samisk bakgrunn, innvandrere og andre personer med annen etnisk bakgrunn enn norsk. Gjennom filmene beskrevet i det kvalitative utvalget, ser vi verden fra deres perspektiv.

Et viktig funn er den økte synligheten av **samiske karakterer og tematikk** sammenlignet med tidligere kartlegginger. Selv om denne økningen i stor grad kan knyttes til et begrenset antall produksjoner, representerer den likevel et viktig bidrag til en bredere representasjon av urfolksperspektiver i norsk film og TV. Økningen i samisk film har skjedd i

en periode med generelt økt fokus på samisk kultur og samiske perspektiver, både politisk og institusjonelt, også fra NFI sin side. Samtidig peker kartleggingen på metodiske utfordringer knyttet til identifisering av etniske minoriteter når dette ikke eksplisitt tematiseres. Det kan bety at faktisk representasjon er høyere enn det som er registrert i kartleggingen.

Når det gjelder **seksuelt mangfold**, viser kartleggingen at andelen karakterer som fremstilles med ikke-heteroseksuell orientering er relativt høy, og noe over estimer av befolkningen. Dette kan tyde på at film og tv-serier i større grad enn tidligere inkluderer skeive karakterer og relasjoner. Fra forrige rapport, ser vi en dreining fra homofile kjærlighetsrelasjoner til flere lesbiske. Samtidig varierer representasjonen betydelig mellom produksjoner og år.

Geografisk mangfold fremstår som begrenset, med en tydelig overrepresentasjon av Oslo og østlandsområdet, både når det gjelder handlingsrom og dialektbruk. Til tross for enkelte produksjoner som er lagt til andre deler av landet, bidrar dette til et relativt ensidig bilde av Norge. Manglende geografisk variasjon kan ha implikasjoner for hvilke erfaringer og perspektiver som synliggjøres, og hvem som opplever å bli representert i filmer og serier. Flertallet av produksjonene er lagt til det sentrale Østlandet. Nord-Norge er bedre representert i utvalget fra 2023-25 enn i utvalget for forrige rapport lansert i 2023.

Det er stort **yrkesmangfold** i utvalget; blant karakterene finner vi yrker som krever ulik grad av utdanning: taxisjåfør, lege, kommunalt ansatt sykepleier, ansatt i kulturetaten i Oslo kommune, geolog, psykolog, butikkmedarbeidere, lærer, vaktmester, fisker, rein-driftssame, feier, forfattere, kunstner, gruvearbeidere, som stand-up komiker og programleder på TV, ansatte ved krisesenter, bilmekaniker, politi, jusstudent, studenter, fabrikkarbeider og blikkenslager. Dialekter fra alle landsdeler er representert i utvalget, men østlandsk og nord-norsk er særlig godt representert.

Funksjonsmangfold fremstår som et underrepresentert område i utvalget. Andelen karakterer med funksjonsnedsettelse er betydelig lavere enn det som anslås i befolkningen, og representasjonen er i stor grad knyttet til skjulte funksjonsnedsettelse, særlig psykiske lidelser. Samtidig viser de kvalitative beskrivelsene at enkelte produksjoner gir nyanserte og komplekse fremstillinger av funksjonsmangfold.. Funksjonsmangfold vises både i form av fysiske, psykiske og kognitive funksjonsnedsettelse. Funksjonsmangfoldet vises på

ulike måter. Både implisitt, som en uttalt del av karakterer, handling eller omgivelser i filmen eller serien, og som noe eksplisitt og uttalt.

Vi har også sett filmene og seriene i perioden i lys av virkemiddelapparatet. Den kvantitative kartleggingen tyder på at produksjoner som har mottatt konsulentvurdert støtte fra NFI, gjennomgående har høyere grad av mangfold enn markedsvurderte produksjoner og produksjoner uten forhåndsstøtte fra NFI. Dette gjelder både kjønnsbalanse og representasjon av minoriteter. Selv om det er vanskelig å trekke slutninger om årsakssammenhenger, indikere funnene at eksplisitte mangfoldsmål i støtteordningene har hatt en effekt på innholdet som produseres.

Fremtidig forskning

Ved veis ende i rapportarbeidet har vi gjort oss noen refleksjoner om hvordan tilsvarende oppdrag kan videreutvikles i fremtidige versjoner. Målet vil være å gi et enda bedre innblikk i, i hvilken grad og hvordan mangfold kommer til uttrykk i norske filmer og serier.

En oppfølging for perioden 2026–2028 vil være nyttig fordi det gir sammenhengende data fra 2022 til 2028. Et mer komplett datagrunnlag, gjerne med årlige observasjoner, vil gi bedre grunnlag for statistiske kartlegginger og redusere utslag av tilfeldige variasjoner mellom enkeltår. Det vil også være relevant å følge utviklingen over en enda lengre tidsperiode.

En annen refleksjon som handler om den kvantitative delen, er at vi i liten grad har vektlagt hvor mange som har sett disse filmene. Foruten å skjele til seertall som et av flere hensyn når vi valgte filmer til de kvalitative beskrivelsene, har vi ikke benyttet oss av informasjon om seertall i de statistiske kartleggingene i den kvantitative gjennomgangen. Vi viser dermed ikke i hvilken grad mangfoldet på lerret har nådd ut til publikum. En metode for å undersøke dette kan være å vekte mangfoldsparementer for filmer ut fra seertall på kino og eventuelle seertall for TV-serier, dersom det er tilgjengelig. På denne måten kunne vi vektet opp filmer som var sett mye og vektet ned filmer som var sett lite. En slik metode vil kunne gi et mer nøyaktig bilde av hvorvidt publikum eksponeres for mangfold på

film. Det kan være verdt å vurdere om dette skal inngå i eventuelle fremtidige undersøkelser.

I gjennomgangen har vi også sett klare tendenser til at mangfoldsmål i NFIs støtteordninger har bidratt til større mangfold i norsk film. Denne sammenhengen kunne vært undersøkt nærmere, blant annet ved å intervju filmprodusenter om deres holdning til dette, eller gjennom mer avanserte statistiske analyser der man kontrollerte for andre relevante variabler.

Når det kommer til den kvalitative delen av undersøkelsene våre, vil vi trekke frem at metoden vi har brukt til å beskrive hvordan mangfold kommer til uttrykk på lerretet, har vært nyttig. Å strukturere observasjoner etter inspirasjon fra etnografisk metode (jf. Spradley i Hammersley og Atkinson 1996), har gitt mulighet til å gi systematiske og nyanserte beskrivelser av hvordan mangfold faktisk kommer til uttrykk i film- og serieproduksjoner. Metoden bidrar til å operasjonalisere ellers komplekse og sammensatte fenomener ved å knytte dem til konkrete elementer som karakterer, handlinger, relasjoner og kontekster. Samtidig ser vi et potensial for videreutvikling, der vi kan gi mer rom for fortolkning og analytisk dybde. En videreutvikling av denne tilnærmingen vil kunne styrke både sammenlignbarhet over tid og presisjonsnivået i beskrivelsene, og dermed danne et mer robust grunnlag for å forstå hvordan mangfold fremstilles og utvikler seg i norske filmer og serier.

Referanser

Bordwell, D., & Thompson, K. (2008). *Film art: an introduction* (8th ed.). McGraw Hill.

Hammersley, M. & Atkinson, P. (1996). *Ethnography Principles in practice* (2.utg.). London: Routledge.

Kultur- og likestillingsdepartementet. (2023). *Regjeringens handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold (2023–2026)*.

Kultur- og likestillingsdepartementet. (2020). *Et samfunn for alle: Likestilling, demokrati og menneskerettigheter. Handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse (2020–2025)*.

Kultur- og likestillingsdepartementet. (2024). *Alle inkludert! Handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftaktiviteter (2024–2026)*.

Kultur- og likestillingsdepartementet. (2025). *Regjeringens strategi for likestilling mellom kvinner og menn (2025–2030)*.

Kleppe, B., Holmene, I., Holmboe, L.E. (2023): *Innholdsmangfold i norske filmer og serier*. Telemarksforskning: Rapport 803

Norsk Filminstitutt (2021). *Mangfold på kinolerretet 2013–2020*. Norsk filminstitutt. Hentet fra <https://www.nfi.no/aktuelt/2021/mangfold-pa-kinolerretet-2013-2020>.

Shakespeare, T. (2018). *Disability: the basics* (1st ed.). Routledge.

Thomas, C. (2004). *How is disability understood? An examination of sociological approaches*. *Disability & Society*, 19(6), 569-583.

Utenriksdepartementet. (2023). *En rettferdig verden er en likestilt verden: Handlingsplan for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling i Norges utenriks- og utviklingspolitikk (2023–2030)*.

Filmer og serier som er inkludert i rapporten

2012

Filmer

Tina & Bettina - The Movie

Flukt

Into the White

Skvis

The Rocka

Thale

Varg Veum - De døde har det godt

Varg Veum - Kalde hjerter

Wide Blue Yonder

Fuck Up

Som du ser meg

Inn i mørket

Kompani Orheim

Mer eller mindre mann

90 minutter

Uskyld

Reisen til julestjernen

Kon-Tiki

Serier

Julekongen Sesong 1

LilyHammer

Thomas Giertsen: Helt Perfekt Sesong 2

Hellfjord

Nattskiftet

NAV Sesong 1

Hjem

2017

Filmer

Prebz og Dennis the Movie

Kurt Josef Wagle

Karsten og Petra lager teater

Elias og Storegaps hemmelighet

Gråtass redder gården

Det norske hus

Gjengangere

Hjemsøkt

Juleblod

Lyst

Oskars Amerika

Ekspedisjon Knerten

DRIB

Hva vil folk si

Hjertestart

Fra balkongen

Adjø Montebello

Thelma

The rules for everything

Fluefangeren

Skyggenes dal

Hoggeren

Trio

Askeladden - I Dovregubbens hall

Karsten & Petra på tur

Kings Bay

Den 12. mann

Serier

Klassen Sesong 2

Zombielars

Heimebane

Match

Skam Sesong 4

Side om Side Sesong 5

Valkyrien Sesong 1

Melk Sesong 1

Neste Sommer Sesong 4

Jul i Blodfjell Sesong 1

Vikingane Sesong 2

Grenseland Sesong 1

Aber Bergen Sesong 2

2022

Filmer

Helt Super

Leave

Gulltransporten

Olsenbanden siste skrik

Troll

Forbannelsen

Jentetur

Vikingulven

De fredløse

Lange flate ballær 3

Titina

Full dekning

Syk pike

Thomas mot Thomas

Alle hater Johan

Storm

Krigsseileren

Kampen om Narvik

Folk og røvere i Kardemomme by

Teddybjørnens jul

Serier

Hodejegerne

Calles Gale Verden Sesong 1

Alt du Elsker Sesong 1

Flus sesong 1

Ammo Sesong 1

Fenris

Made in Oslo Sesong 1

Ida tar Ansvar

Lykkeland Sesong 2

Farfar Sesong 3

Lunch

Basic Bitch Sesong 3

Rådebank Sesong 3

Verden er Min

Julestorm Sesong 1

2023

Filmer

Bukkene Bruse på badeland

Kutoppen - på sporet

Karsten og Petra, gullringen fra Atlantis

Dancing Queen

Birk og Magna

K-Town

Natt

Munch

Sulis 1907

Tina og Bettina 2

Den siste våren

Lengsel etter nåtid

Norwegian Dream

Theres something in the barn

Lars er LOL

Hør her a

Voice

La elva leve

Marerittet

Den første julen i Skomakergata

Konvoi

Armand

Serier

Klassevenner - alle skal få være med

Superheltskolen 2

Exit 2

Makta

Vi lover et helvete

So long Marianne

Dates in real life
Festning Norge
In the name of love

2024

Filmer

Pulverheksa
Jul med Astrid Lindgren
Victoria må dø
Å øve
Fuckings bydga
De Gjenvendte
Oculi- Det eneste vitne
Eallogierdu - The Tundra Within Me
Døde menn går på ski
Team Havnaa
Håndtering av udøde
Sex
Quisling
Drømmer
A Happy Day
Kjærlighet
Kvitebjørn
Nr. 24
Askepote
Tre menn til Vilma
Elskling
Biru Unjarga
Min fantastiske fremmede
Ekspløsjoner i hjertet

Serier

Lykkeland 3
Kids in Crime 2

2025

Filmer

Reisen mot nord
Heim
Spermageddon
Demring
Alt skal bort
Dancing Queen 2
Morgendagens helter
Affeksjonsverdi
Stargate
Den stygge stesøsteren
Før mørket
Flåklupa - Fra Paris til pyramidene
Kaptein Sabeltann og Grevinnen av Gral
Hvis ingen går i fella
Ruffen
Ingen kommentar
Blücher
Grevlingene
Se meg (Eva/Ikke kall meg mamma)
Onkel Jens

Serier

Tordivelen flyr i skumringen
Heajastallan/Bryllupsfesten
Etter Benjamin

Ølhunden Berit
Rekviem for Selina

Nepobaby
Flukten fra Bolivia